

***Kadernota
2020-2029***

Vol energie naar buiten

Colofon

De Kadernota 2020–2029 is een uitgave van waterschap Brabantse Delta. Meer informatie over het waterschap vindt u op www.brabantsedelta.nl

Datum

December 2019

Projectleiding en eindredactie

Yvonne de Hond

Redactie teksten

Eveline Overbeek en Imre van der Meulen

Foto omslag

Getty Images/iStockphoto

AB 4 december 2019

Documentnummer 64884

Zaaknummer 36380

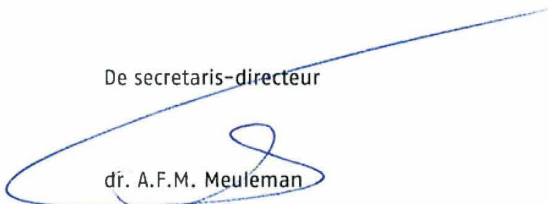
Kadernota 2020-2029

Vol energie naar buiten

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van het algemeen bestuur van 4 december 2019.

De dijkgraaf

drs. C.J.G.M. de Vet

De secretaris-directeur

dr. A.F.M. Meuleman

Documentnummer: 64884

Inhoud

Voorwoord

Kadernota 2020-2029 in één oogopslag

Samenvatting

1. Inleiding.....	1
1.1 Een nieuw bestuur.....	1
1.2 Doel.....	2
1.3 Organisatieontwikkeling Buiten Gewoon Doen	2
1.4 Leeswijzer	2
2. Ontwikkelingen, actuele thema's en voortgang.....	3
2.1 Grote maatschappelijke ontwikkelingen.....	3
2.2 Update actuele thema's	5
2.3 Voortgang doelen en maatregelen	14
3. Lasten- en tariefontwikkeling	20
3.1 Investerings en kapitaallasten	20
3.2 Netto lastenontwikkeling.....	22
3.3 Tariefontwikkeling.....	25
3.4 Voorbeeldaanslagen	27
3.5 Duurzaam financieel beleid	27
4. Programmaplannen	29
4.1 Planvorming: maken van beleid en plannen	29
4.2 Waterveiligheid: sterkte dijken en muskusrattenbeheer	31
4.3 Watersystemen: schoon en voldoende water	33
4.4 Bouw en exploitatie waterketen.....	35
4.5 Vaarwegen: bevaarbare rivieren, kanalen en havens	37
4.6 Regulering: vergunningverlening en handhaving	39
4.7 Bedrijfsondersteuning.....	41
5. Risico's.....	44
5.1 Top 5 risico's.....	44
5.2 Verwachte risico's in de toekomst	46
Bijlagen	
Bijlage 1 – Financiële uitgangspunten Kadernota 2020-2029	47
Bijlage 2 – Financiële specificatie per waterschapstaak	52
Bijlage 3 – Voorbeeldaanslagen	58
Bijlage 4 – Weerstandsvermogen	61
Bijlage 5 – Kaarten met programmering van maatregelen.....	66
Bijlage 6 – Verloop bestemmingsreserve duurzaam financieel beleid per taak.....	71
Bijlage 7 – Afkortingenlijst.....	72

Voorwoord

Nieuw bestuur, nieuwe financiële kaders

De Kadernota vormt de jaarlijkse uitwerking van het bestuursakkoord. Ieder jaar bekijkt het bestuur welke nieuwe ontwikkelingen invloed hebben op de manier waarop het waterschap zijn taken uitvoert en legt dit langs de afspraken uit het bestuursakkoord. Zo kan het bestuur continu de koers bijsturen. Dit is een bijzondere Kadernota. Niet alleen omdat het de eerste Kadernota van het nieuwe bestuur is, maar ook omdat deze Kadernota op een bijzondere manier tot stand is gekomen.

In maart 2019 vonden de waterschapsverkiezingen plaats. Het nieuw gekozen bestuur is nu ruim een half jaar met veel energie aan de slag. De bestuursleden zijn nieuwsgierig, gedreven, ambitieus én (be)sturen met het oog op de omgeving. Het omgevingsgericht denken en doen staat centraal in het bestuursakkoord 'Samen beter!'. Deze Kadernota is een eerste vertaling van het bestuursakkoord en laat goed zien waar de ambities van het bestuur liggen.

De dynamiek van het nieuwe bestuur krijgt ook zijn weerslag in de wijze waarop het bestuur stuurt. Sturen op hoofdlijnen, maar ook het goede gesprek voeren over actuele ontwikkelingen en strategische thema's zijn termen die bij dit nieuwe besturen horen.

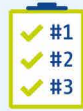
Een mooi voorbeeld hiervan is de totstandkoming van deze Kadernota. Hierbij is het nieuwe bestuur vroegtijdig betrokken en voerden de bestuursleden het goede gesprek over verschillende toekomstscenario's. Door middel van rekenmodellen werd snel duidelijk dat als je aan één knop draait, het gevolgen heeft voor iets anders. Op deze manier kreeg het bestuur eerder inzicht in de consequenties van bepaalde keuzes. Bovendien heeft deze werkvorm het bestuur de ruimte gegeven om met elkaar in gesprek te gaan over de voorliggende strategische keuzes. Betrekken en meedenken stond in het hele traject centraal.

Wat mij betreft is deze manier van werken onderdeel van de nieuwe bestuurscultuur. In bestuurlijke werkgroepen wordt dit nader uitgewerkt. Gedurende de bestuursperiode krijgt dit verder vorm. Denk bijvoorbeeld aan nieuwe mogelijkheden tot debat en hoe we dat vorm gaan geven. Of op welke manier wij actuele (en grote) maatschappelijke ontwikkelingen als duurzaamheid en klimaat aanpakken. Het bestuur van waterschap Brabantse Delta neemt zo de strategische hoofdrol in handen en werkt in verbinding met de organisatie en omgeving aan een kansrijke toekomst.

Kees Jan de Vet
Dijkgraaf

Waterschap Brabantse Delta zorgt voor veilige dijken en kades, zuivert rioolwater, verbetert en bewaakt de kwaliteit van het oppervlakte- water en regelt de hoogte van het water in Midden- en West-Brabant. Ieder jaar stelt het waterschap een (meerjaren)kadernota vast. Dit document beschrijft interne en externe ontwikkelingen, inhoudelijke doelstellingen voor de komende jaren en de financiële impact daarvan op de lasten en tariefontwikkeling. Kortom, 'de kaders' voor het financieel beleid voor de komende planperiode.

Uitvoering van de kerntaken

Veiligheid is prioriteit

Samen vernieuwen

Acceptabele belastingtarieven

Accenten

De waterschappen staan voor een grote uitdaging. Voor een veilige, klimaatbestendige delta zijn forse investeringen nodig. Tegelijkertijd willen we de tarieven niet extra verhogen en de schuldenlast binnen de perken houden.

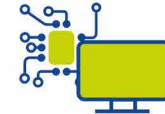
Klimaatverandering

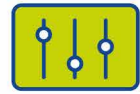
Nieuwe regelgeving

Complexere technieken & digitalisering

Risico's beheersen

Uitdagingen

Kerntaken

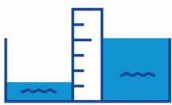
Gemiddelde kosten per jaar
€153,0 mln

Droge voeten
Veilig wonen, werken en genieten dankzij **568** kilometer dijken, **227** gemalen en **17** sluizen en waterbergingsgebieden.

Schoon water
Gezonde natuur dankzij een goede waterkwaliteit. Schoonmaken van rioolwater van huizen en bedrijven in **17** rioolwaterzuiveringen.

Voldoende water
Zorgen dat het niet te nat en niet te droog is dankzij **1750** stuwen en het maaien en baggeren van ruim **8000** kilometer sloten, beken en rivieren.

Ontwikkelingen

Samenwerking

Bij alles wat we doen bekijken we wie we nodig hebben en wie ons nodig heeft voor een beter resultaat. We delen kennis en gebruiken kennis van andere sectoren om onszelf te ontwikkelen en gaan de dialoog aan. Een belangrijk uitgangspunt is het bij elkaar brengen van doelen en wensen voor onze leefomgeving. Waar nodig passen we als versterkende overheid onze eigen doelen en/of rol aan voor een breder maatschappelijk belang.

Duurzaamheid

We werken aan een duurzame toekomst voor onszelf en de generaties na ons. Bij al onze opgaven is duurzaamheid een belangrijke afweging. De duurzame uitvoering van onze waterschapstaken is een belangrijk doel. We produceren duurzame energie voor onszelf en anderen, winnen grondstoffen terug uit afvalwater, kopen producten en diensten duurzaam in en zijn een maatschappelijk betrokken werkgever. Ook streven we naar duurzaam financieel beleid. We willen onze schulden niet te hoog op laten lopen om toekomstige generaties niet teveel te belasten.

Digitalisering

De digitale transformatie is in volle gang. Technologische ontwikkelingen brengen kansen en mogelijkheden om bestaande processen en dienstverlening te verbeteren. De komende jaren gaan we zelf en met anderen nog meer experimenteren met nieuwe innovaties. Het slim gebruiken, toepassen en delen van data wordt ook een belangrijk onderdeel van het waterschapswerk. Het is van belang om te transformeren naar een organisatie met digitaal vaardige medewerkers.

Verwachte ontwikkeling van de heffingen 2020-2029

Tienjaars gemiddelde op basis van voorbeeldaanslagen

- Eénpersoonshuishouden
- Huurwoning

- Gezin met 2 kinderen
- WOZ-waarde € 200.000

- 300 vervuilingseenheden
- WOZ-waarde: € 12 miljoen

- 40 hectare
- 3 vervuilingseenheden
- WOZ-waarde: € 400.000

Samenvatting

Het Bestuursakkoord 'Samen beter!' (voorjaar 2019) en het Waterbeheerplan 2016–2021 'Grenzeloos verbindend' (december 2015) vormen de basis voor de koers van het waterschap. De jaarlijkse Kadernota geeft inzicht in de ontwikkelingen en noodzakelijke bijstellingen van de koers en de gevolgen daarvan voor de realisatie van afgesproken doelen, de financiële situatie en tarieven. Deze Kadernota is de eerste Kadernota die door het nieuwe gekozen bestuur wordt vastgesteld en kijkt vooruit naar de komende jaren. Ook blikt de Kadernota terug op de resultaten van de afgelopen periode.

Veranderen

De laatste decennia staan bol van verandering, vooruitgang en innovatie. De veranderingen gaan sneller dan ooit en hebben vaak forse impact. Omdat alles zo snel gaat, weten we niet precies hoe de wereld er over vijf jaar uitziet. We weten alleen dat het anders zal zijn. Het is daarom van belang dat we leren omgaan met een onzekere toekomst. Het is noodzakelijk dat we mee blijven veranderen met alle ontwikkelingen in de maatschappij en de uitdagingen die op ons afkomen. Daarom moeten we onszelf als waterschap flexibel en wendbaar organiseren. Zowel de organisatie als het bestuur dienen flexibel te zijn. Flexibel in beleid maken, besluitvorming, programmeren en uitvoering. Flexibel staat dan niet alleen voor meebewegen, ook voor vernieuwen (innovatiestrategie) en het tempo erin brengen. Het is van belang om mee te gaan met het tempo van onze partners en onze omgeving. Op deze manier kunnen wij beter inspelen op veranderingen en zijn we een vernieuwende en lerende organisatie.

Waterkwaliteit en waterketen

We werken aan het verbeteren van de ecologische waterkwaliteit voor mens en natuur, zodat de wateren een goed leefgebied vormen voor planten en dieren die er thuishoren. Uit de waterkwaliteitsmetingen van de afgelopen jaren blijkt dat verbetering in de meeste waterlichamen uitblijft. Het intensieve water- en ruimtegebruik in de afgelopen decennia eist zijn tol. Door de klimaatverandering worden de nadelige effecten van te veel, te weinig, te vies en/of te warm water extra voelbaar. Duidelijk is dat versnelling van de uitvoering van (her)inrichtingsmaatregelen alleen onvoldoende is, er moeten ook andere factoren voor ecologisch gezond en chemisch schoon water worden onderzocht. Het vraagt om verandering in de manier waarop mensen met hun leefomgeving omgaan. Het is noodzakelijk om met relevante partners te blijven werken aan een integrale, samenhangende aanpak van de water- en natuuropgaven. Ook voor de waterketen geldt dat als we verder gaan op de huidige weg, de ambities niet waar worden gemaakt. Een circulaire waterketen ligt nog niet binnen handbereik. Er is gestart met het opstellen van een lange termijn asset planning om inzicht te krijgen in het onderhouds- en investeringsniveau dat noodzakelijk is om onze assets in goede staat te houden. De uitdagingen van deze tijd (waterkwaliteitsimpuls, klimaatverandering en circulaire economie) vragen echter meer dan alleen aanpassing en uitbreiding van de huidige infrastructuur. Investeren in verdergaande zuivering van het afvalwater biedt kansen voor verbetering van de waterkwaliteit. Ook kan een zuivering een belangrijke bron van zoet water zijn voor industrie, landbouw en natuur. Afval(water) wordt grondstof voor energieproductie en duurzame producten. We starten nu een traject om een visie te vormen over omgaan met afvalwater in 2050.

Waterveiligheid

Op 1 januari 2017 zijn de nieuwe normen voor overstromingskansen voor de primaire keringen in werking getreden. De veiligheidsbeoordeling van de primaire keringen op de nieuwe normen wordt op dit moment uitgevoerd. De resultaten zijn vanaf eind 2019 gefaseerd beschikbaar. Het doel is om als waterschap uiterlijk in 2050 geheel aan de veiligheidsnormen te voldoen. De regionale keringen zijn eerder genormeerd en getoetst en het versterkingsprogramma wordt uitgevoerd. Op dit moment worden de regionale keringen voor de tweede keer getoetst. De resultaten zijn eind 2019 bekend en op basis van deze resultaten volgen mogelijk nieuwe verbeteropgaven. Waterveiligheid wordt niet alleen gerealiseerd door keringen, ook ruimtelijke inrichting en rampenbeheersing spelen een belangrijke rol. Naast het waterschap hebben ook gemeenten en provincie hierin een rol en daarom vindt (risico)dialogoog en samenwerking plaats tussen de overheden die in de ruimte opereren. Ook zoekt het waterschap samenwerking met de omgeving om de mogelijkheden voor meervoudig gebruik van keringen te onderzoeken. Denk aan recreatief gebruik of mogelijkheden voor energievoorzieningen.

Samenwerken

Bij alles wat we doen bekijken we wie we nodig hebben en wie ons nodig heeft voor een beter resultaat. We delen kennis en gebruiken kennis van andere sectoren om onszelf te ontwikkelen en gaan de dialoog met de omgeving en onze partners aan. Een belangrijk uitgangspunt is het bij elkaar brengen van doelen en wensen voor onze leefomgeving. Meer samenwerken met onze partners en onze omgeving betekent ook dat we breder (maatschappelijk) kijken naar bepaalde dossiers. Dat we, als versterkende overheid, kijken naar het belang voor de omgeving en niet ons eigen belang voorop zetten.

Duurzaamheid

We werken aan een duurzame toekomst voor onszelf en de generaties na ons. Bij al onze opgaven is duurzaamheid een belangrijke afweging. De duurzame uitvoering van onze waterschapstaken is een belangrijk doel. We werken aan de realisatie van een klimaatrobuust watersysteem (denk aan het beperken van wateroverlast door neerslag en het creëren van een goede balans tussen vraag en aanbod in droge perioden), we produceren duurzame energie voor onszelf en anderen, winnen grondstoffen terug uit afvalwater, kopen producten en diensten duurzaam in en zijn een maatschappelijk betrokken werkgever. Ook streven we naar duurzaam financieel beleid. We willen onze schulden niet te hoog op laten lopen om toekomstige generaties niet onnodig zwaar te belasten.

Digitalisering

De digitale transformatie is in volle gang. Technologische ontwikkelingen brengen kansen en mogelijkheden om bestaande processen en dienstverlening te verbeteren. De komende jaren gaan we zelf en met anderen nog meer experimenteren met nieuwe innovaties. Het slim gebruiken, toepassen en delen van data wordt ook een belangrijk onderdeel van het waterschapswerk. Het is van belang om te transformeren naar een organisatie met digitaal vaardige medewerkers.

Ontwikkelingen ten opzichte van de Kadernota 2019–2028 (gemiddeld over de planperiode)

Ontwikkeling netto lasten	
Heffingen o.b.v. voorbeeldaanslagen	
Netto schuldquote	
Risicoprofiel	
Weerstandsvermogen	

Tabel 1: Financiële ontwikkelingen ten opzichte van de Kadernota 2019–2028

	Gunstiger dan de Kadernota 2019–2028
	Gelijk aan de Kadernota 2019–2028
	Minder gunstiger dan de Kadernota 2019–2028

Ontwikkeling netto lasten

De netto lasten zijn voor beide taken (watersysteemtaak en zuiveringstaak) hoger dan in de Kadernota 2019–2028 is voorzien. De oorzaken zijn divers: hogere investeringsuitgaven voor Waterketen en Vaarwegen, exogene factoren zoals de extra stijging van de personeelslasten op basis van cao-afspraken en prijsstijgingen als gevolg van het positieve economische klimaat en de marktwerking. Ook is in de financiële prognose vanaf 2022 rekening gehouden met ruimte voor aanvullende ambities uit het bestuursakkoord. De exacte cijfers en toelichting zijn opgenomen in paragraaf 3.2.

Heffingen o.b.v. voorbeeldaanslagen

Als gevolg van de hogere netto lasten zijn de tarieven hoger dan in de Kadernota 2019–2028 was voorzien. De voorbeeldaanslagen blijven binnen de afgesproken normen. Een vergelijking per voorbeeldprofiel is opgenomen in bijlage 3.

Netto schuldquote

Als gevolg van de extra investeringen die in deze Kadernota zijn opgenomen (zie paragraaf 4.1) is de schuldquote hoger dan in de Kadernota 2019–2028 was voorzien. In de eerste jaren wordt de afgesproken streefwaarde ruimschoots overschreden. In de laatste jaren van planperiode beweegt de netto schuldquote richting de streefwaarde en in het laatste jaar van de planperiode is de schuldquote exact op het niveau van de streefwaarde. De precieze cijfers en toelichting zijn opgenomen in paragraaf 3.5.

Risicoprofiel

De risicoportefeuille is in totaliteit hetzelfde ingeschat als in de Kadernota 2019–2028. Dit valt te verklaren door een ongewijzigde risicoportefeuille. De risico's zijn in zowel kans als impact gelijk gebleven in 2019 ten opzichte van 2018.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is in de eerste jaren van de planperiode nagenoeg gelijk aan de Kadernota 2019–2028. Vanaf 2022 is het weerstandsvermogen hoger. Dit blijft zo tot het einde van de planperiode. De reden is dat de bestemmingsreserve duurzaam financieel beleid gedurende de planperiode wordt aangevuld, waardoor het waterschap meer buffercapaciteit heeft. In aanloop naar de Kadernota 2021–2030 wordt opnieuw bezien of er nieuwe maatregelen mogelijk zijn in het kader van duurzaam financieel beleid. Om deze maatregelen te bekostigen zal een beroep worden gedaan op de bestemmingsreserve duurzaam financieel beleid. Meer informatie is te vinden in bijlage 4.

Geconcludeerd kan worden dat het waterschap werkt aan grote uitdagingen die ook hun financiële impact hebben. Het waterschap weet deze op te vangen binnen de afgesproken kaders.

1. Inleiding

1.1 Een nieuw bestuur

Sinds 28 maart 2019 heeft waterschap Brabantse Delta een nieuw algemeen bestuur. Het algemeen bestuur bestaat uit dertig leden, verdeeld over tien fracties. Deze fracties zijn gezamenlijk tot het bestuursakkoord Samen beter! gekomen. De hoofdlijnen van het akkoord zijn:

Bestuursakkoord Samen beter!

"Het waterschap staat nu en in de toekomst voor een efficiënte uitvoering van de kerntaken: het zorgen voor veilige dijken en kades, het zuiveren van rioolwater en het voorzien in voldoende en schoon zoetwater. Zo dragen we bij aan veilig wonen, werken en genieten aan water in Midden- en West-Brabant. Het waterschap weet wat er speelt in de samenleving. Wij vinden het van belang dat iedereen zich bewust is van wat leven bij en met water inhoudt."

De belangrijkste thema's uit het Bestuursakkoord naast de goede uitvoering van de wettelijke kerntaken (veilige dijken en kades, voldoende en schoon water) zijn:

- Samenwerking: in verbinding staan met de buitenwereld en actief de dialoog en samenwerking aan gaan met inwoners, bedrijven, organisaties en medeoverheden.
- Waterveiligheid: eerste prioriteit.
- Waterkwaliteit (waterflora en -fauna): extra inspanning leveren.
- Zoet water en peilbeheer: focus op voldoende zoetwater en dialoog inzetten om te komen tot een gedragen peilbeheer.
- Waterketen: investeren in de kwaliteit van het zuiveringsbeheer om de continuïteit te waarborgen. Winnen van waardevolle stoffen zoals energie en grondstoffen uit afvalwater. Onderzoek naar het (her-)gebruik van effluent voor bijvoorbeeld landbouw.
- Klimaat: eigen en maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen. We werken samen om een klimaatbestendige inrichting te realiseren.
- Duurzaamheid: In 2025 zijn we als waterschap ten minste energieneutraal. Ook aandacht voor circulair werken, maatschappelijk verantwoord inkopen en onderzoek naar aquathermie.
- Biodiversiteit en dierenwelzijn: aandacht voor natuur is belangrijk.
- Bestuur en organisatieontwikkeling: solide en duurzaam financieel beheer, streven naar een gematigde tariefontwikkeling en een optimale dienstverlening. De mogelijkheden die digitale transformatie ons biedt helpen hierbij. Ook hechten we aan goed werkgeverschap.

Dit bestuursakkoord vormt samen met de vorige Kadernota (2019-2028) en het Waterbeheerplan 2016-2021 de basis voor de koers voor de komende jaren. Het waterschap verwoordt deze koers in de Kadernota 2020-2029.

1.2 Doel

De Kadernota is een document waarin het bestuur van het waterschap de koers en kaders van het beleid vastlegt met een tienjarige doorkijk. Ieder jaar bekijkt het waterschap wat de nieuwe ontwikkelingen zijn, hoe het programma vordert en of er aanleiding is om de koers bij te stellen. Zo biedt de Kadernota jaarlijks een tienjarige doorkijk, gebaseerd op voortschrijdend inzicht en anticiperend op ontwikkelingen. Tegelijkertijd heeft de Kadernota ook een externe functie: het laat zien wat de opgaven en uitdagingen voor de komende jaren zijn en hoe het waterschap hiermee om denkt te gaan. Naast de inhoudelijke koers van het waterschap bevat de Kadernota de doorvertaling naar de lastenontwikkeling en tarieven. De financiële meerjarenraming is zelfs een wettelijk verplicht onderdeel van de Kadernota.

1.3 Organisatieontwikkeling Buiten Gewoon Doen

Het waterschap is in 2019 gestart met de organisatieontwikkeling 'Buiten Gewoon Doen'. Het doel is dat de organisatie toekomstproof blijft: meegroeit met de ontwikkelingen om ons heen, is voorbereid op toekomstige opgaven en inspeelt op verwachtingen van de omgeving. De komende jaren staan de volgende zeven programma's centraal: waterveiligheid, waterketen, watersystemen, samen werken, duurzaam zijn, digitaal doen, veerkrachtige organisatie. Dit houdt in dat de organisatie in programma's gaat werken. Deze werkwijze start 1 januari 2020. De thema's van Buiten Gewoon Doen komen terug in deze Kadernota. De structuurverandering als gevolg van Buiten Gewoon Doen is nog niet doorvertaald in deze Kadernota.

1.4 Leeswijzer

De Kadernota is als volgt opgebouwd:

Hoofdstuk 2 geeft een overzicht van trends en ontwikkelingen en de wijze waarop het waterschap hierop anticipeert.

Ook wordt gerapporteerd over de voortgang van de doelen en maatregelen uit het Waterbeheerplan 2016-2021.

Hoofdstuk 3 omvat de financiële vertaling van de koers voor de komende jaren. Hoe gaan de lasten en tarieven zich ontwikkelen bij het voorgestelde beleid?

Hoofdstuk 4 vormt een integratie tussen inhoud en financiën. Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de speerpunten, mijlpalen en financiën per programma, aan de hand van de meerjaren programmaplannen.

Hoofdstuk 5 beschrijft de risico's van (externe) ontwikkelingen die de plannen van het waterschap kunnen doorkruisen. Het gaat dan om ontwikkelingen waar het bestuur weinig tot geen invloed op heeft. De belangrijkste risico's die kunnen leiden tot het niet halen van de plannen staan in dit hoofdstuk omschreven.

De bijlagen geven achtergrondinformatie over de verschillende onderwerpen uit de Kadernota.

2. Ontwikkelingen, actuele thema's en voortgang

In dit hoofdstuk staan enkele brede maatschappelijke trends en ontwikkelingen beschreven die impact op ons werk kunnen hebben. Daarna volgt een update van prominente thema's binnen het waterschap. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een rapportage over de voortgang van de afgesproken doelen en maatregelen.

2.1 Grote maatschappelijke ontwikkelingen

De laatste decennia staan bol van verandering, vooruitgang en innovatie. De wereld verandert sneller dan ooit. De veranderingen zijn groot en hebben vaak forse impact. Hier worden enkele ontwikkelingen kort aangestipt. Het is geen volledig overzicht van alle maatschappelijke ontwikkelingen. Het geeft een schets van het speelveld van het waterschap.

Netwerksamenleving

De mobiliteit van mensen en de snelheid van informatie is ongekend. Mensen staan continu met elkaar in verbinding (social media) en de impact daarvan op beeld- en meningsvorming is immens. Het mondiger worden van mensen leidt ertoe dat de politiek steeds interactiever wordt en meer controle op besluitvorming plaatsvindt. Tegelijkertijd zien we de tegenstellingen tussen groepen in de samenleving sterker worden, waardoor groepen steeds meer tegenover elkaar komen te staan. Polarisation manifesteert zich in een buurt, op school, op de werkvloer, in de politiek en op sociale media.

Steeds meer overheden gaan (intensiever) samenwerken en functioneren als één overheid. Dat is vaak geen keuze maar noodzaak. Dat komt onder andere door een toenemende mate van decentralisatie van taken en de omvang van de opgaven. Opgaven zijn niet meer alleen te realiseren. Samenwerkingen ontstaan met andere overheden maar ook met bedrijven, kennisinstellingen, inwoners en burgerinitiatieven.

➤ Voor ons waterschap betekent dit dat we onze kerntaken niet meer alleen uit kunnen voeren. We ontwikkelen naar een waterpartner die on- en offline continu in verbinding staat met de omgeving en als doel heeft om de omgeving mooier en beter te maken. Bij alles wat we doen bekijken we wie we nodig hebben en wie ons nodig heeft voor een beter resultaat. We leren medewerkers de kracht van het netwerk maximaal te benutten en denken na over kaders en vrijheden daarbij. We bereiden ons voor om op verschillende vlakken samen met andere overheden als één overheid/ één loket te functioneren.

Duurzaamheid en leefomgeving

Er is een toenemend bewustzijn op het gebied van duurzaamheid. We zien het aantal innovatieve en nieuwe (burger) initiatieven toenemen. Mensen die zich in toenemende mate lokaal organiseren op terreinen als duurzame energie, voedsel, zorg en sociale zekerheid. Er ontstaan nieuwe verdienmodellen waarbij het geld meer in de regio blijft en daar aangewend kan worden voor verbeteringen van leefbaarheid.

Er is meer aandacht voor de kwaliteit van de leefomgeving: een prettige groene, gezonde, veilige en leefbare woonomgeving. Dat komt ook door de klimaatverandering. Het merendeel van de Nederlanders maakt zich zorgen over het klimaat. Toch verduurzamen Nederlanders hun huis en tuin nog niet massaal. Belangrijkste reden hiervoor is dat zij niet weten welke financiële regelingen zij vanuit de overheid kunnen verwachten en denken huiseigenaren dat het verduurzamen van huizen in de toekomst goedkoper wordt (onderzoek Nibud mei 2019). Tegelijkertijd neemt de groep 'klimaatseptici' toe; mensen die zich verzetten tegen de stelling dat de opwarming van de aarde door de mens komt en het op te lossen is door om te schakelen op duurzame energie.

Naast zorgen om het klimaat zijn er ook verschuivingen in handelsverhoudingen (bijvoorbeeld importheffingen Amerika en China, CO₂-beprijzing). Dit zorgt voor onzekerheid in (zakelijk) Nederland. Ook zijn er zorgen over de toenemende sociale ongelijkheid. De kloof tussen arm en rijk neemt steeds toe en deze ongelijkheid kan een gezonde, veilige en leefbare omgeving in gevaar brengen.

- Voor ons waterschap betekent dit dat het belangrijk is om de aspecten van duurzaamheid mee te nemen in iedere afweging die we maken. We betrekken de mening van onze omgeving daarbij. Het betekent ook dat we op weerstand kunnen stuiten van mensen die een andere mening hebben.

Digitalisering: ICT en technologie

Ontwikkelingen in ICT, technologie en informatievoorziening volgen elkaar sneller op en hebben een toenemende impact. Trends zijn onder andere machine learning, artificial intelligence (AI) en nog realistischere chatbots (geautomatiseerde gesprekspartner). Steeds meer overheidsdiensten zijn digitaal bereikbaar en leveren digitale producten en diensten. Dat verwachten mensen ook. Ze willen 24 uur per dag hun zaken met de overheid kunnen regelen. De uitwisseling van persoonlijk dataverkeer neemt toe, waardoor het borgen van de veiligheid en privacy belangrijker wordt. Datagedreven werken wordt de norm: meer organisaties en overheden komen erachter dat er met Big Data nieuwe mogelijkheden en andere inzichten ontstaan.

- Voor ons waterschap betekent dit dat we onze processen en dienstverlening continu blijven verbeteren. We maken gebruik van de nieuwste technologische ontwikkelingen om te innoveren én we ontwikkelen zelf technologie (samen met andere overheden, bedrijven en kennisinstellingen). We gaan meer datagestuurd werken. We streven bij dit alles naar lagere kosten en efficiencyvoordelen. Daarnaast kan het ons ook helpen om onze duurzaamheidsambities te realiseren. Meer actuele en specifieke informatie kan leiden tot andere maatregelen en beleid.

Arbeidsmarkt

We zien een dalende werkloosheid. CBS geeft aan (augustus 2019) dat we het laagste aantal werklozen hebben sinds het CBS kwartaalcijfers publiceert (vanaf 2003). De krapte op de arbeidsmarkt leidt er toe dat het vaste contract nu echt bezig is aan een serieuze comeback.

Door de toenemende digitalisering, verbeterde infrastructuur en ontwikkelingen op het gebied van vervoer, zowel binnen als buiten Europa, neemt de internationale handel toe. Veel internationale bedrijven verhuizen als het vestigingsklimaat elders beter is, waardoor met hun vertrek ook de arbeidsplaatsen vertrekken.

De digitale transformatie zorgt voor een verandering op de arbeidsmarkt: sommige banen worden overbodig door technologische ontwikkelingen of er worden andere vaardigheden van medewerkers gevraagd.

- Voor ons waterschap betekent dit dat het belangrijk is om een aantrekkelijke werkgever te blijven. En dat medewerkers en bestuurders worden getraind in digitale vaardigheden en gebruik leren maken van de nieuwste technologische ontwikkelingen. Ook zoekt het waterschap naar manieren om de maatschappelijke impact van onze inkopen vergroten. Dat doen we met Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeverschap. Het waterschap is een pilot 'social return on the issue' gestart. Het doel is de duurzame inzetbaarheid en het werkgeluk van mensen met een afstand tot arbeidsmarkt te bevorderen.

Nieuwe generaties

Jongeren zien de toekomst een stuk somberder in als ze denken aan het klimaat. Jongeren maken vaker bewuste keuzes als het gaat om duurzaamheid en/of laten van zich horen (denk aan de zogenaamde klimaatstakers). Jongeren studeren langer door en blijven daardoor langer thuis wonen. Studies die met digitalisering, informaticabeheer en robotica te maken hebben zijn populair omdat de technologische (innovatie)behoefte toeneemt.

- Voor ons waterschap is het van belang om jongeren te blijven betrekken bij ons waterwerk en van hun (technologische) kennis en kunde gebruik te maken. En het is belangrijk om een aantrekkelijke werkgever te zijn voor jongeren. Voor jongeren is kennis minder relevant, alles is op te zoeken. Dat betekent voor het waterschap dat het belangrijke is om onze jarenlange (gebieds)kennis te waarborgen in systemen met een goede zoekfunctie.

Ruimtegebruik

Het Nederlands landschap verandert. Duurzame energiewinning zoals zonneparken en windparken wordt groter en zichtbaarder in de leefomgeving. Circulaire landbouw (kringlooplandbouw waarin alle biomassa optimaal gebruikt wordt) en aanpassingen aan de klimaatverandering worden zichtbaar. Er komt meer agrarische bebouwing leeg te staan en daar wordt een andere invulling voor gevonden. De 'verdozing' van het landschap neemt toe: er komen steeds meer grote distributiecentra door de aanhoudende groei van internationale handel en vooral door de opkomst van online shoppen. De winkelcentra kampen om die reden met leegstand.

De druk om woningen te bouwen, ook in het groen, neemt toe. Hoe om te gaan met ons landschap is een actueel onderwerp: er worden Kamervragen gesteld over ons landschap en in de media is aandacht voor 'landschapspijn'. Nederlanders geven aan zich zorgen te maken over de toekomst van ons landschap en vrezen dat het landschap onvoldoende beschermd wordt bij het maken van ruimtelijke keuzes.

➤ Voor ons waterschap betekent dit dat we sterk moeten inzetten op betrokkenheid als waterpartner bij ruimtelijke ontwikkelingsplannen van gemeenten en provincie. Dat we (zuinig) meervoudig ruimtegebruik stimuleren met respect voor het landschap. Opgaven voor zoetwatervoorziening, waterkwaliteit, circulaire landbouw, natuurontwikkeling, klimaatadaptatie, waterveiligheid, waterbuffering, verstedelijking en recreatie kunnen gecombineerd worden. Dat vraagt het vermogen om over je eigen belang heen te kijken.

Wat hebben we als waterschap nodig?

We weten niet precies hoe de wereld er over vijf jaar uitziet, we weten alleen dat het anders zal zijn. Het is daarom van belang dat we leren omgaan met een onzekere toekomst. Het is noodzakelijk dat we mee blijven veranderen met alle ontwikkelingen in de maatschappij en de uitdagingen die op ons afkomen. Daarom moeten we onszelf als waterschap flexibel en wendbaar organiseren. Want stilstand zorgt voor achteruitgang.

Zowel de organisatie als het bestuur dienen flexibel te zijn. Flexibel in beleid maken, besluitvorming, programmeren en uitvoering. Flexibel staat dan niet alleen voor meebewegen, ook voor vernieuwen (innovatiestrategie) en het tempo erin brengen. Het is van belang om mee te gaan met het tempo van onze partners en onze omgeving. Op deze manier kunnen wij beter inspelen op veranderingen en zijn we een vernieuwende en lerende organisatie.

Meer samenwerken met onze partners en onze omgeving betekent ook dat we breder (maatschappelijker) kijken naar bepaalde dossiers. Dat we kijken naar het belang voor de omgeving en niet ons eigen belang voorop zetten.

2.2 Update actuele thema's

De maatschappelijke ontwikkelingen hebben impact op wat wij doen en de manier waarop wij werken. In deze paragraaf staat een globale doorkijk voor de komende jaren voor vijf prominente thema's, rekening houdend met de beschreven maatschappelijke ontwikkelingen. De thema's die genoemd worden zijn programmaoverstijgend en komen daarom voor in meerdere programmaplannen (zie hoofdstuk 4).

Duurzaamheid

Het waterschap werkt aan een duurzame toekomst voor onszelf en de generaties na ons. Dit doen we door bij te dragen aan de door de Verenigde Naties opgestelde 17 Sustainable Development Goals (SDG) oftewel de 17 duurzame ontwikkelingsdoelen. Deze doelen zijn een samenhangend geheel die weergeven wat duurzaamheid in de volle breedte is. Duurzaamheid zit in alles wat wij doen en in elke rol die wij aannemen waarbij we ook de samenwerking met onze omgeving zoeken. Enkele voorbeelden:

- Het waterschap als uitvoerder van de waterschapstaken: duurzaam waterbeheer en zorgvuldig omgaan met hulpbronnen.
- Het waterschap als maatschappelijk verantwoorde opdrachtgever: bij alle inkopen die wij doen creëren we zoveel mogelijk maatschappelijke waarde.
- Het waterschap als faciliterende overheid: we stellen onze assets ter beschikking aan derden voor hun duurzame energieopwekking.
- Het waterschap als duurzame bedrijfsvoerder: onze eigen gebouwen en processen zijn zo duurzaam mogelijk ingericht (bijvoorbeeld energieneutraal in 2025 en grondstofneutraal in 2050).
- Het waterschap als maatschappelijk betrokken werkgever: mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans geven, zorgen voor een veilige werkomgeving met gelijke kansen voor iedereen.
- Volgens de Green Deal Duurzaam Grond-, Weg- en Waterbouw (DGWW) maken we in 2020 integraal gebruik van duurzame grond-, weg- en waterbouw.

Met de 17 duurzame ontwikkelingsdoelen en onze rollen in gedachten wordt de strategie uitgezet in het programma Duurzaamheid. Dit programma wordt breder dan het versnellingsplan Duurzaamheid, wat in 2017 is vastgesteld en een focus had op energie, grondstoffen en inkoop. In dit programma krijgen onze ambities en doelstellingen een plek en wordt focus aangebracht. Stap voor stap werken we aan realisatie. Daarbij focussen we op zaken waar we de meeste impact kunnen realiseren.

Door als waterschap met onze eigen voortgangsindicatoren meer aan te sluiten bij de SDG-doelen kan de maatschappelijke meerwaarde van het waterschap meer tot uiting komen. Ook helpt het aansluiten bij de SDG-doelen in de samenwerking met partners omdat steeds meer partners deze doelen ook hanteren en er daarmee gezamenlijke doelen ontstaan.

Klimaattransitie

Als waterschap zijn we sterk verbonden met de klimaattransitie. Dit raakt de SDG-doelen 7, 12 en 13. Aan de ene kant moeten we ons aanpassen aan en leven met klimaatverandering (klimaatadaptatie). We hebben te maken met steeds extremer weer. Aan de andere kant moeten we proberen om de klimaatverandering te beperken (mitigatie, klimaat actie). Dat doen we door energie te besparen en op andere manieren op te wekken (energietransitie, betaalbare, duurzame energie en uitstoot van broeikasgassen te beperken). Daarnaast streven we naar hergebruik van grondstoffen (circulaire economie, verantwoorde consumptie en productie). En het gehele watersysteem robuuster te maken. Ten opzichte van de vorige Kadernota worden drie elementen in deze paragraaf benoemd: klimaatplannen van Rijk en provincie (1), ontwikkeling van het waterschap als versterkende overheid (2) en ontwikkeling van een klimaatadaptatiestrategie (3).

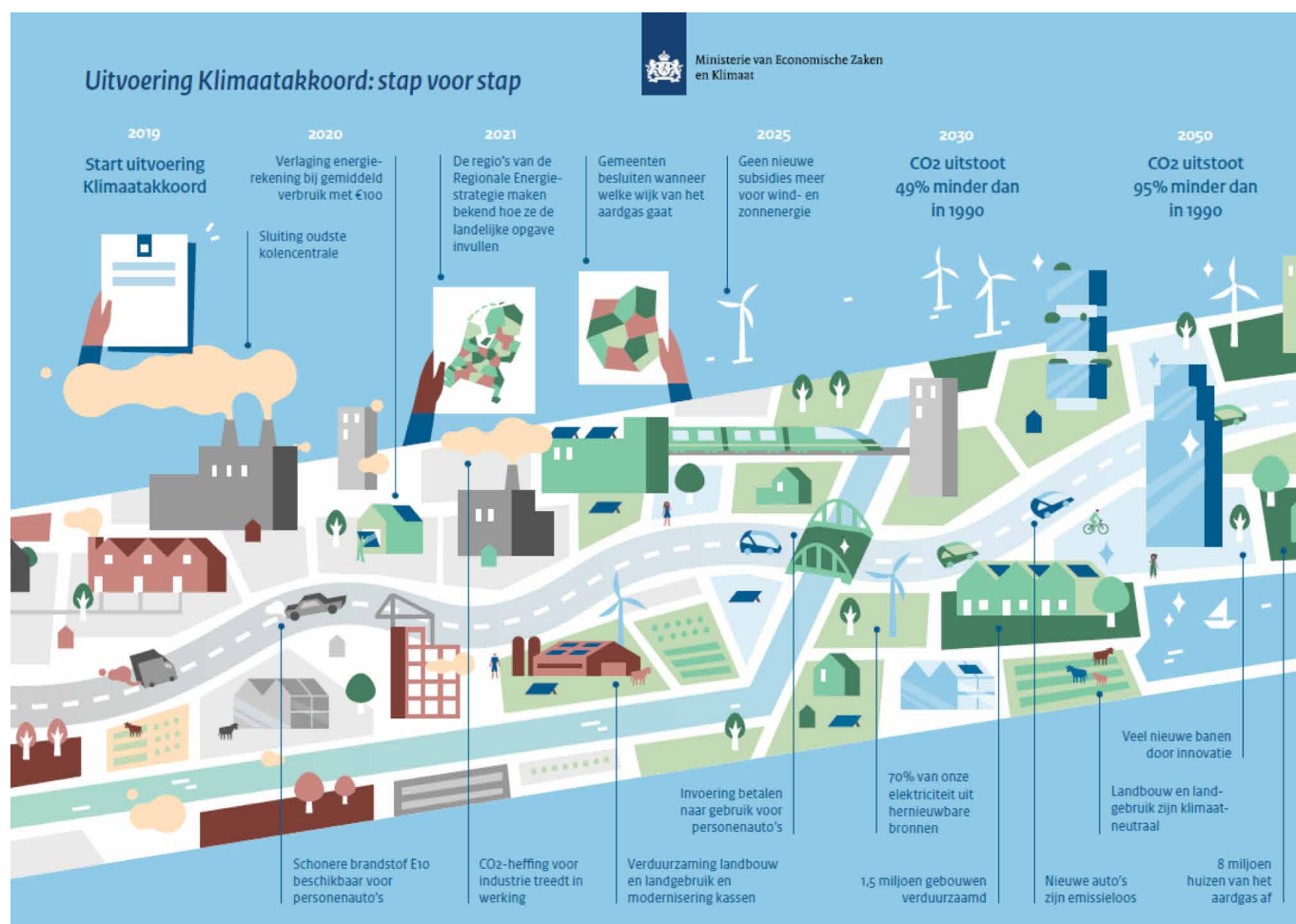
1. Klimaatplannen van Rijk en provincie

De provincie Noord-Brabant heeft op 6 juni 2019 het coalitie akkoord gepresenteerd. De onderwerpen klimaatadaptatie, regionale energietransitie en circulariteit zijn daarin belangrijke thema's. Actiepunten die voor het waterschap relevant zijn, betreffen onder andere:

- het maken van een agenda per regio met Brabantse gemeenten en waterschappen met gezamenlijke plannen voor mobiliteit, energie, waterbeheer, natuur en omgevingskwaliteit waarbij gewerkt wordt volgens een nieuwe gebiedsgerichte aanpak;
- het versnellen van de aanleg van het Natuur Netwerk Brabant en de daarbij horende ecologische verbindingzones;
- een toekomstbestendig watersysteem, ingericht op lange periodes van droogte en heftige regenval als gevolg van de veranderingen in het klimaat;
- de transitie naar kringlooplandbouw waarbij de provincie sociale en technische innovaties stimuleert;
- het verkennen van de mogelijkheid van een Brabantse versnellingskamer circulair. In deze versnellingskamer komen kennis, goede voorbeelden en vraag en aanbod van afval- en grondstoffen bij elkaar.

Om de ambitie voor een circulaire economie te realiseren wordt in het kader van het grondstoffen akkoord gefocust op een aantal ketens. Voor het waterschap zijn met name de ketens bouw, biomassa en kunststoffen van belang. De komende jaren concretiseren we in samenwerking met onze partners en de Unie van Waterschappen verder wat deze ambitie betekent voor ons werk. Dat doen we door ons gebruik van grondstoffen te analyseren en te bepalen waar de kansen liggen. Het hergebruik van effluent biedt bijvoorbeeld mogelijkheden.

Op 28 juni 2019 heeft het kabinet het definitieve klimaatakkoord gepresenteerd. De belangrijkste uitvoeringsstappen zijn in een infographic weergegeven. De focus van dit klimaatakkoord ligt vooral op de energietransitie.

2. Ontwikkeling waterschap als versterkende overheid

In de Kadernota 2019–2028 heeft het waterschap gekozen voor een houding als versterkende overheid in de klimaattransitie. Als vervolg hierop heeft het waterschap een regisseursrol voor het opstellen van de regionale energietransitie in West en Midden Brabant gekregen. Deze energietransitie gaat leiden tot nieuwe financieringsmodellen waarmee ook de blauwgroene inrichting van het gebied verbeterd kan gaan worden. Met het project 'Energie A16' is er een maatschappelijke beweging ontstaan met meer regionaal eigenaarschap van de energieproductie, waarbij lokale partijen baat hebben van de rendementen (en er minder naar buitenlandse ontwikkelmaatschappijen gaat). Via een omgevingsfonds krijgen lokale projecten voor recreatie en natuur een impuls. Bij de 'Energie A16' ging dit over 25%, maar met de energietransitie wil men tot 50% lokaal eigenaarschap gaan. Eigenaarschap van duurzame energie opwek gaat een steeds belangrijkere rol spelen. Dit wordt waarschijnlijk ook verwerkt in de definities over energieneutraliteit die door de waterschappen worden gehanteerd. Dit heeft gevolgen voor de afwegingen bij de inkoopstrategie voor energie van de waterschappen, waarover in 2019 nog een keuze zal worden voorgelegd aan het bestuur.

In 2020-2021 wordt hard gewerkt om tot uitvoeringsprogramma's op het gebied van klimaatadaptatie en energietransitie te komen. Vanuit beide thema's is er een noodzaak tot forse ruimtelijke ingrepen. In de regio's West Brabant en Hart van Brabant wordt gewerkt aan stedelijke transformatie opgaven en aan de vitalisering van het platteland, met aandacht voor leisure en kringlooplandbouw. Het zijn juist deze gebiedsontwikkelingen waarin de energietransitie en de klimaatadaptatie een plek zullen krijgen. In 2021 wordt dit in omgevingsbeleid verder geconcretiseerd.

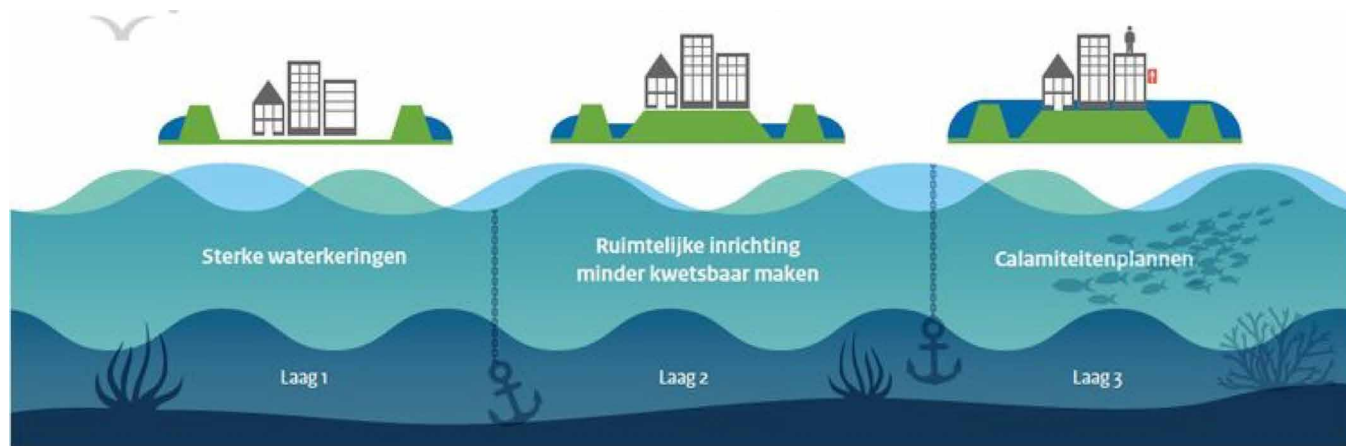
3. Ontwikkeling strategie klimaatadaptatie

Voor wat betreft klimaatadaptatie zijn de volgende twee zaken van belang:

- Verschuiven van een technocratische aanpak naar een aanpak gericht op integrale gebiedsontwikkeling. Het toewerken naar een duurzaam en klimaatrobuust watersysteem vraagt een aangescherpte filosofie. De oude filosofie was vooral gericht op het (tijdelijk) vasthouden, bergen en afvoeren van water in relatie tot het voorkomen van overlast als gevolg van veel neerslag. Een klimaatrobuust watersysteem is echter zodanig ingericht en wordt zodanig beheerd dat het water niet tijdelijk wordt vastgehouden om wateroverlast te voorkomen maar langduriger wordt vastgehouden om het in te kunnen zetten in tijden van waterschaarste. Ook is het hierbij belangrijk dat gebruikers nadrukkelijker worden betrokken en hun verantwoordelijkheid nemen om water langer vast te houden.
- (Klimaat) adaptief deltamanagement centraal stellen: samen met partners vooruitkijken naar de opgaven die voor ons liggen en met die kennis steeds op tijd maatregelen nemen die op dat moment nodig en betaalbaar zijn. Zo zorgen we ervoor dat we steeds flexibel kunnen inspelen op nieuwe kansen en nieuwe inzichten. Deze flexibiliteit is nodig omdat de mate van klimaatverandering onzeker blijft. De KNMI-klimaatscenario's (de meest recente zijn van 2014) kennen een zekere bandbreedte. (Klimaat)adaptief deltamanagement gaat uit van een frequente toetsing en herijking van het watersysteem op basis van de meest recente klimaatmodellen. Het uitvoeren van de periodieke toetsing en eventuele herijking van de voorkeursstrategie(en) vraagt om een aanzienlijke inspanning van het waterschap zoals is afgesproken in de Deltaprogramma's Ruimtelijke Adaptatie en Zoet water. Het is hierbij belangrijk dat basisgegevens op orde zijn en op orde worden gehouden. Dit geldt ook voor waterkwaliteit en het kunnen voldoen aan de verplichtingen van de Kaderrichtlijn Water.

Waterveiligheid

Waterschap Brabantse Delta werkt continu aan het borgen van de waterveiligheid zodat iedereen veilig kan wonen, werken en recreëren aan het water.

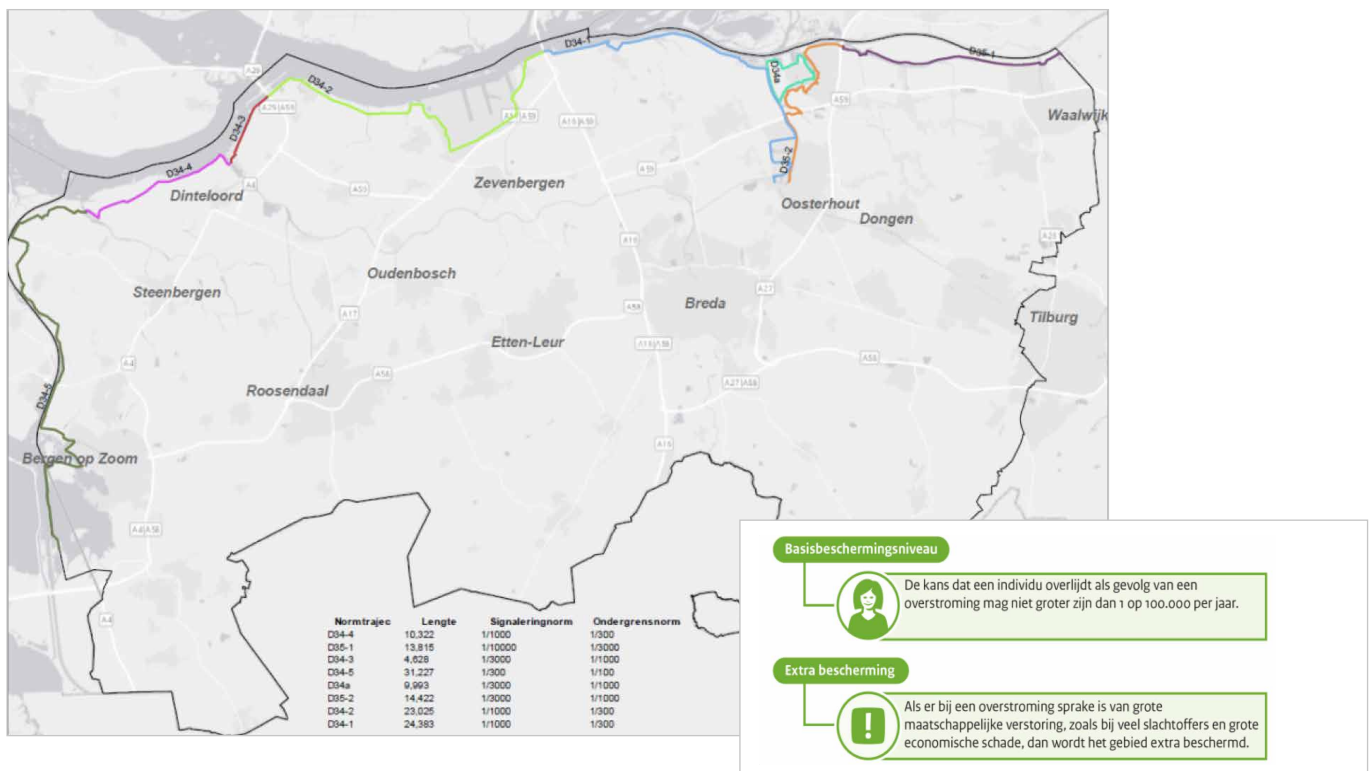

Meerlaagsveiligheid

Meerlaagsveiligheid geeft invulling aan het besef dat waterveiligheid niet alleen gerealiseerd wordt door het water te keren, maar dat ook ruimtelijke inrichting en rampenbeheersing van belang zijn. Gevolgen van een overstroming kunnen worden beperkt door verschillende maatregelen, zoals vermijden van ontwikkelen in risicogebieden, aangepast bouwen, bescherming van kritieke infrastructuur en het beïnvloeden van het overstromingsverloop. Dit vraagt om een risicodialoog tussen overheden die in de ruimte opereren, zoals gemeenten, provincies maar ook waterschappen. Dit komt in het Deltaplan Waterveiligheid terug, maar ook in het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie, als het gaat om gevolgbeperking in het licht van de klimaatverandering. De thema's waterveiligheid, ruimte en klimaat kunnen om die reden niet los van elkaar kunnen worden gezien en dienen integraal benaderd te worden.

Beoordelingen en nieuwe verbeteropgaven

Op 1 januari 2017 zijn de nieuwe normen voor de primaire keringen in werking getreden. In die nieuwe normering wordt een overstap gemaakt van overschrijdingskans naar overstromingskans. Het uitgangspunt is dat iedere Nederlander een kans heeft van 1/100.000 per jaar om te overlijden als gevolg van een overstroming. Dit heet het basisbeschermingsniveau. Het doel is om als waterschap uiterlijk in 2050 geheel aan de veiligheidsnormen te voldoen.

De Eerste Landelijke Beoordeling (LBO-1), ofwel toetsing van de primaire keringen aan de nieuwe normen, wordt op dit moment uitgevoerd. De resultaten zullen vanaf eind 2019 gefaseerd beschikbaar komen en aangeboden worden aan de Inspectie voor Leefbaarheid en Transport (ILT).

Aan het eind van de beoordelingsperiode (2023) is een eerste landelijk beeld beschikbaar op deze nieuwe normen. Dat betekent niet dat er tot 2023 geen maatregelen worden uitgevoerd. Het huidige dijkverbeteringsproject Geertruidenberg-Amertak zal onverminderd doorgaan, waarbij een studie wordt uitgevoerd voor Dynamische Keermiddelen. Deze Dynamische Keermiddelen zouden een doelmatige variant kunnen zijn voor een grootschalige dijkverbetering van Oosterhout tot aan Geertruidenberg. Daarnaast wordt de komende periode het verbetertraject Willemstad-Noordschans opgestart.

Ook de regionale keringen zijn genormeerd en worden cyclisch getoetst. Naar aanleiding van de eerste ronde toetsing is een versterkingsprogramma opgesteld (project Verbetering Regionale Keringen), wat in uitvoering is. Op dit moment worden de regionale keringen voor de tweede keer getoetst. De resultaten worden naar verwachting eind 2019 namens het waterschapsbestuur aan GS aangeboden. Op basis van deze toetsresultaten volgen nieuwe verbeteropgaven.

De verwachting is dat op middellange termijn ook voor de regionale keringen een overstap wordt gemaakt van overschrijdingskansen naar overstromingskansen, generiek aan de ontwikkelingen bij de primaire keringen. Vooruitlopend hierop voert het waterschap een aantal studies uit.

Meervoudig gebruik van de waterkeringen

De waterkeringen zijn onderdeel van de fysieke leefomgeving en zijn in meer of mindere mate herkenbaar in het veld. Om die reden bieden deze waterkeringen mogelijkheden tot meervoudig gebruik, waarvoor het waterschap regelmatig wordt benaderd. Naast recreatief medegebruik kan hier worden gedacht aan onder andere de mogelijkheden voor energievoorzieningen op of nabij waterkeringen door windturbines of zonnepanelen. Het waterschap verkent de mogelijkheden voor deze ontwikkelingen.

Waterkwaliteit en waterketen

Voor zowel watersysteem als waterketen geldt dat als we verder gaan op de huidige weg, de ambities niet waar worden gemaakt: de KRW-doelen worden grotendeels niet gehaald en een circulaire waterketen is nog ver weg. Een blijvende, duurzame verbetering vraagt om transitie in de manier waarop de mens met zijn leefomgeving omgaat om de circulaire doelen op langere termijn te bereiken. De droogte van de afgelopen jaren (her)bevestigt de urgentie van een integrale, samenhangende aanpak van de wateropgaven in de context van klimaatverandering.

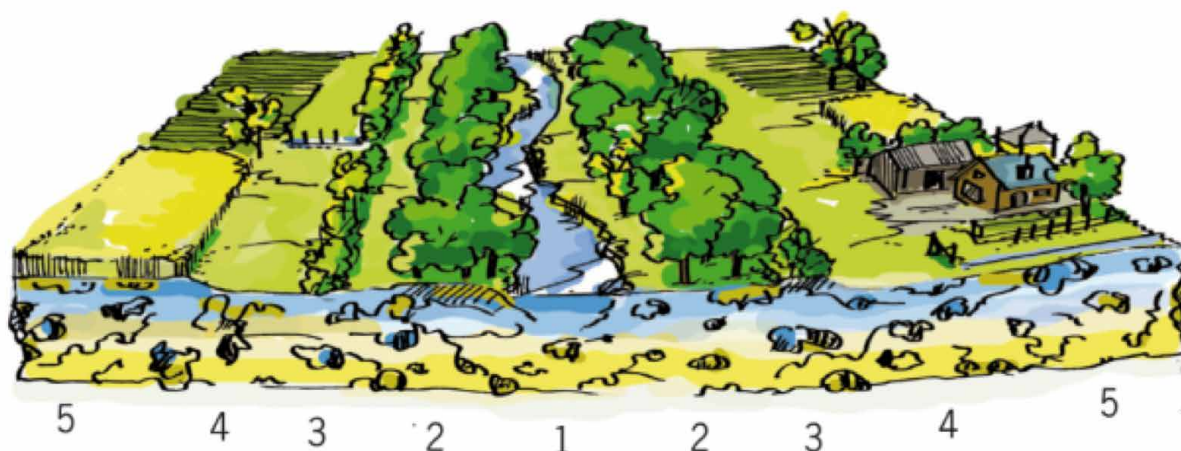
Watersysteem

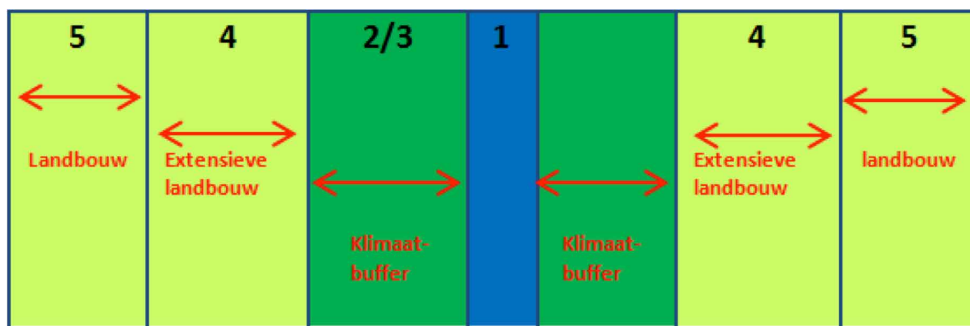
Uit de waterkwaliteitsmetingen van de afgelopen jaren blijkt dat een verdere verbetering in de meeste waterlichamen – net als in de rest van Nederland – uitblijft. De uitgevoerde watersysteemanalyses laten zien dat het laaghangende fruit grotendeels is geplukt. Het intensieve water- en ruimtegebruik en de daaraan gerelateerde aanpassingen van watersystemen in de afgelopen decennia eisen hun tol. Door klimaatverandering worden de nadelige effecten van te veel, te weinig, te vies en/of te warm water extra voelbaar.

Bevindingen watersysteemanalyses

De watersysteemanalyses maken duidelijk dat versnelling van de uitvoering van (her)inrichtingsmaatregelen alleen onvoldoende is. Voor een optimaal effect van deze maatregelen moeten ook andere kritische factoren voor ecologisch gezond en chemisch schoon water worden aangepakt.

Voor de beeksystemen gaat het om een 'beekdal brede' aanpak met het terugdringen van de belasting met nutriënten (stikstof en fosfaat), een structurele aanpassing van het land- en watergebruik, onder andere om voldoende basisafvoer en stroming in beken te realiseren, en het laten ontwikkelen van meer planten en bomen langs de beken (schaduwwerking). Verder is herstel van brongebieden van beken (infiltratiegebieden) nodig, wat tevens belangrijk is voor een klimaatbestendige zoetwatervoorziening.

Bron: waterschap Limburg, visie beekdalontwikkeling

In de stilstaande wateren (waaronder de voormalige deltakreken en de deltarandmeren Binnenschelde en Markiezaat) zorgt de hoge fosfaatbelasting in combinatie met een lange verblijftijd van het water en het gevoerde peilbeheer en onderhoud voor het niet voldoen aan de KRW-doelen. Voor fosfaat speelt daarbij op een aantal locaties de hoge natuurlijke achtergrondbelasting vanuit de voormalige zeekelegronden en de interne levering vanuit de waterbodem een belangrijke rol. Op diverse locaties zijn er periodiek problemen met overmatige (blauw)algenbloei. Het halen van de KRW-doelen vraagt daar om een integrale, gebiedsgerichte aanpak. Voor verschillende beken en kreken zijn ook locatiespecifieke maatregelen nodig voor een verdere verbetering. De mogelijke impact van combinaties van toxische stoffen is nog onvoldoende bekend en verdient nadere aandacht.

Nieuwe stoffen in relatie tot baggerwerken

Nieuwe stoffen uit de PFAS-groep (Poly- en PerFluor AlkyStoffen; PFOS, PFOA en GenX) zorgen voor een stagnatie in afzet van grond en baggerspecie waarin deze worden aangetroffen of de aanwezigheid wordt vermoed. Dit is een mogelijke voorbode van toekomstige nieuwe stoffen die voor vergelijkbare problemen kunnen zorgen zoals vertraging van gebiedsontwikkelingen, uitgestelde baggerwerken en daarbij behorende maatschappelijke kosten.

Rol van oppervlaktewater in regulering van broeikasgassen (CO² en methaan)

Nieuwe inzichten in methaan en CO² emissies uit water en waterbodems creëren een extra urgentie voor de verbetering van de waterkwaliteit: hoe schoner het water, hoe lager de uitstoot.

Voor stedelijke vijvers wordt de landelijke jaarlijkse uitstoot van broeikasgassen vergelijkbaar geacht met de jaarlijkse uitstoot door 200.000 brandstofauto's.

Ook internationaal is er toenemende aandacht voor dit onderwerp: de IPCC heeft in het voorjaar van 2019 afgesproken dat landen moeten gaan rapporteren over de uitstoot van broeikasgassen uit oppervlaktewatersystemen. Op landelijk niveau is een initiatief gestart om te komen tot een handreiking voor emissiebepaling uit oppervlaktewateren, die ook toegepast zal worden op het beheergebied van waterschap Brabantse Delta.

Ontwikkelen samenwerkingsagenda met Vlaamse partners

Op 10 juli 2019 heeft het algemeen bestuur de aanpak voor de ontwikkeling van een samenwerkingsagenda met Vlaanderen vastgesteld. In de aanpak staat het investeren in relaties centraal waarbij het waterschap wil aanhaken op prioritaire kwesties bij de zuiderburen. Zo biedt de aanpak van waterschaarste-droogte, klimaatadaptatie en de energietransitie mogelijk nader te verkennen samenwerkingskansen, met combinatiekansen voor verbetering van de waterkwaliteit. Ook hebben de partners in het Nederlandse Maas stroomgebied afgesproken de samenwerkingsacties met de buurlanden (Duitsland, Wallonië en Vlaanderen) te versterken, waaronder de regionale inzet voor de Internationale Maas Commissie.

Waterketen

Voor de zuivering van afvalwater is sinds de jaren '70 een uitgebreide infrastructuur aangelegd die vandaag nog in gebruik is. Denk daarbij aan rioolstelsels, persleidingen, rioolgemalen en rwzi's. Instandhouding hiervan is kostbaar maar noodzakelijk. In 2011 hebben het Rijk, de provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven het Bestuursakkoord Water (2011) gesloten. Dit heeft geleid tot een intensieve samenwerking tussen deze partijen en tot een forse reductie van kosten in de waterketen. In 2018 en 2019 is gestart met het opstellen van een Lange Termijn Asset Planning (LTAP). Het doel is om goed inzicht te krijgen in welk onderhouds- en investeringsniveau noodzakelijk is om onze assets op de lange termijn in goede staat te houden en de bedrijfszekerheid borgen.

Voorbereiden op toekomstige taken vraagt veel van de waterketenpartners. Uitdagingen zoals een waterkwaliteitsimpuls, klimaatverandering en een circulaire economie vragen meer dan alleen aanpassing en uitbreiding van de huidige infrastructuur. Het effluent dat onze zuiveringsinstallaties lozen is één van de bronnen van vervuiling in ons gebied. Investeren in verdergaande zuivering van het afvalwater biedt daarmee kansen voor verbetering van de waterkwaliteit. Ook kan een zuivering een belangrijke bron van zoet water zijn voor industrie, landbouw en natuur (hergebruik van effluent). In 2050 moet de economie circulair zijn. Afval(water) wordt grondstof voor energieproductie of voor hoogwaardige duurzame hernieuwde producten zoals meststoffen maar ook kunststof etc. Of dat kan door de bestaande zuiveringen verder uit te breiden met extra stappen is de vraag. Zeker gezien de onzekerheden over schaal, techniek, hoeveelheid water en afvalstoffen en concurrentie van andere spelers. De komende periode wordt een traject gestart om een visie te vormen over omgaan met afvalwater in 2050.

Op die manier probeert het waterschap vooruit te kijken en met de keuzes die we nu maken te anticiperen op een toekomstige situatie. Bijvoorbeeld: geen grote investeringen doen die we in 50 jaar afschrijven, als we weten dat we er geen 50 jaar gebruik van gaan maken.

Vraagstukken die een rol spelen:

- Houden we in stand wat we hebben en richten we ons daarmee op optimalisatie voor de korte termijn, of zetten we in op veranderingen gericht op de lange termijn?
- Verbeteren waterkwaliteit: tot nu toe is bij het zuiveren van afvalwater de norm leidend voor de mate van inspanning die we leveren. Voor de maatregelen die we in het watersysteem nemen is de KRW leidend. Blijven we voortgaan op die weg of maken we een omslag naar een effluentkwaliteit en waterkwaliteitsmaatregelen gericht op maatschappelijke meerwaarde (waarbij KRW en effluent normen geen doel op zich zijn, maar een van de middelen)?
- Verduurzamen: klimaatadaptievere waterketen (omgaan met hemelwater in de stad), energie neutrale rwzi's in 2025 (energiefabriek) en grondstoffen neutrale rwzi's in 2050 (grondstoffenfabriek).
- Hoe houden we een goede balans tussen kosten en ambities?

Zowel bij instandhouden als bij vernieuwen is de omgeving steeds meer een deel van de oplossing. De beste invulling van de waterschapstaken vraagt om een intensievere samenwerking en co-creatie met de partners van het waterschap. In de samenwerking met het Amphia ziekenhuis voor het verwijderen van medicijnresten is daarmee al een start gemaakt. Ook een onderzoek met een marktpartij voor hergebruik van effluent van de rwzi Bath is daar een goed voorbeeld van.

Digitale transformatie

De digitale transformatie van de overheid is in volle gang. De snelheid van (technologische) ontwikkelingen neemt steeds verder toe en de mogelijkheden die daardoor ontstaan daarmee ook. Het waterschap gaat hierin mee. Soms door actief nieuwe technologie te maken (initiatiefnemer) en andere keren gebruik makend van bestaande technologie. We gaan mee in de ontwikkelingen om aansluiting bij de omgeving te behouden en anderzijds om de grote opgaven waar het waterschap voor staat aan te kunnen.

In de komende periode is het voor het waterschap van belang om positie te gaan kiezen omtrent digitale transformatie. Lopen we voorop of kijken we naar bewezen resultaten en sluiten we aan? Of beide? Hoe geven we vorm aan het digitaliseren van onze dienstverlening, op de doorontwikkeling van de verkeerstoren en het digitaliseren van de procesautomatisering? Maar ook keuzes op het gebied van data science-functies, data gedreven werken en het wel of niet inrichten van een data lab moeten gemaakt worden.

De organisatieontwikkeling 'Buiten Gewoon Doen' stelt dat de digitale transformatie zo belangrijk is dat het een programma wordt. Begin 2020 wordt gestart met het concretiseren van het programma in een visie, ambities en doelen voor de komende jaren. Daarin komen ook bovenstaande keuzes en vraagstukken aan bod. Er wordt gekeken waar de kansen liggen (denk bijvoorbeeld aan het gebruik van satellietbeelden om de schouw te digitaliseren), geïnventariseerd wat binnen het waterschap al gedaan wordt op dit gebied en waar andere waterschappen en organisaties mee bezig zijn. Onderdeel van het nieuwe programma 'Digitaal doen' zijn ook pilots met proeftuinen: ruimte voor onszelf en/of anderen om samen te experimenteren met nieuwe innovaties.

Ter voorbereiding op het nieuwe programma 'Digitaal doen' wordt gewerkt aan het realiseren van een aantal randvoorwaarden die nodig zijn om de digitale transformatie mogelijk te maken. De projecten om deze randvoorwaarden op orde te brengen zijn terug te vinden in het programmaplan.

Tenslotte is het van belang om te transformeren naar een organisatie met digitaal vaardige medewerkers. Medewerkers moeten daar de komende jaren bij ondersteund worden. Deze ondersteuning plus het afronden van de randvoorwaarden en het uitvoeren van het nieuwe programma 'Digitaal doen' vraagt de komende jaren om noodzakelijke investeringen om de digitalisering verder te brengen.

Omgevingswet

Op 1 januari 2021 treedt de Omgevingswet in werking. Deze wet zet de leefomgeving en de inwoners centraal, waarbij prettig wonen, werken en recreëren voorop staat. Voor inwoners wordt het makkelijker om initiatieven van de grond te krijgen, waarbij overheden nog meer samenwerken om dit te ondersteunen. De in september 2018 door het algemeen bestuur vastgestelde participatieaanpak (#vanzelfsprekend samen) beschrijft de processtappen voor het faciliteren van maatschappelijke initiatieven ('waterschapsparticipatie').

De Omgevingswet wordt ingevoerd omdat de huidige regels voor ruimtelijke plannen te ingewikkeld, onduidelijk en verspreid zijn. De Omgevingswet vereenvoudigt de regels en voegt ze samen: alle regels over de fysieke leefomgeving vallen straks onder één wet. Onder de fysieke leefomgeving verstaan we o.a. ruimte, milieu, verkeer, natuur en water. Zo wordt het makkelijker om (bouw)projecten te starten en om alle verschillende belangen te betrekken bij nieuwe projecten. Samenwerking, participatie en flexibiliteit zijn kernwaarden die hierbij belangrijk zijn.

De Omgevingswet moet leiden tot een aantal substantiële verbeteringen in het fysieke domein, zoals in onderstaande figuur is weergegeven.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

HET NIEUWE OMGEVINGSSTELSEL

De 4 verbeteringen

Minder en overzichtelijke regels, meer ruimte voor initiatieven en lokaal maatwerk en vertrouwen als uitgangspunt. Dat is waar de Omgevingswet voor staat. Het doel van een initiatief in de fysieke leefomgeving moet centraal staan in plaats van de vraag: 'mag het wel?'.

1 Inzichtelijk omgevingsrecht
Van een wirwar aan regels naar een inzichtelijk en voorspelbaar stelsel dat eenvoudig is in gebruik.

2 Leefomgeving centraal
Van een sectorale naar een samenhangende benadering van de leefomgeving in beleid, besluitvorming en regelgeving.

3 Ruimte voor maatwerk
Meer ruimte voor decentrale overheden voor gebiedsgericht maatwerk en het maken van eigen afwegingen.

4 Sneller en beter
Snellere en betere besluitvorming over projecten in de fysieke leefomgeving.

Omgevingswetportaal.nl | december 2017

Met de nieuwe wet kan waterschap Brabantse Delta onder andere beter en flexibeler anticiperen op belangrijke regionale ontwikkelthema's zoals klimaatadaptatie, ontstaan meer mogelijkheden om bijvoorbeeld kwaliteitsdoelen (bijvoorbeeld voor KRW) te halen en kan het werken als één-overheid worden doorontwikkeld.

We werken via een implementatieprogramma aan de eigen transitie, waarbij is aangesloten op het landelijke routeplan voor de waterschappen. Na een fase van creëren van bewustwording (door communicatie, workshops, cursussen, enquêtes, games e.d.) en het scheppen van de juiste randvoorwaarden, staat het komende anderhalf jaar in het teken van de implementatie van de wet. In het programmaplan Vergunningverlening & Handhaving (paragraaf 4.6) wordt hier nader op in gegaan.

De inwerkingtreding is voorzien op 1 januari 2021. In het land, in de regio en bij ons waterschap wordt de urgentie van een tijdige en goede implementatie meer en meer gevoeld. Ondertussen is er vanuit de Eerste Kamer zorg over de haalbaarheid van deze datum. In het 3e kwartaal van 2019 zal daarom een belangrijke landelijke monitor worden gehouden onder alle overheidslagen. Centraal staan vragen over de voortgang van de eigen implementatie. Eind 2019 informeert de verantwoordelijke minister de Kamer op basis van de resultaten van de monitor of inwerkingtreding per 2021 haalbaar is en/of welke extra maatregelen nodig zijn.

2.3 Voortgang doelen en maatregelen

Het waterschap heeft voor diverse opgaven (veiligheid, waterkwaliteit, energie, etc.) afspraken gemaakt over doelen en maatregelen. Deze afspraken zijn vastgelegd in verschillende documenten zoals het Waterbeheerplan, de Kadernota, beleidsnota's en bestuursovereenkomsten. In deze paragraaf wordt de voortgang gerapporteerd. Ook wordt een doorkijk gegeven naar nieuwe programma's en afspraken die het waterschap de komende periode gaat opstellen.

2.3.1 Voortgang doelen Waterbeheerplan 2016–2021

Tabel 2 geeft een overzicht van de doelen verdeeld over de verschillende thema's uit het Waterbeheerplan 2016–2021. Voor twee doelen (energie en grondstoffen) is in 2017 door het algemeen bestuur een aangescherpte ambitie vastgesteld (versnellingsplan duurzaamheid). Deze ambities zijn toegevoegd in tabel 2. Met een kleur is aangegeven in welke mate wordt verwacht dat de doelstelling gehaald gaat worden.

- Groen: het doel is of wordt met de huidige strategie bereikt volgens afspraken;
- Oranje: een aangepaste strategie is nodig of het doel moet worden bijgesteld.

Doelen uit Waterbeheerplan 2016-2021		Afgesproken termijn
Risico's beheersen		
Primaire keringen	Voldoen aan derde nationale toetsing met hernieuwd Rijksoordeel	2028
Regionale keringen	Voldoen aan norm uit Verordening water Noord-Brabant (eens per 100 jaar) naar aanleiding van de eerste ronde toetsing van de regionale keringen	2023
Peilbeheer	Voldoen aan peilbesluiten, het gewenst peilregime in vrij afwaterende gebieden en aan norm voor wateroverlast uit Verordening water Noord-Brabant	Continu
Zwempassen	Tenminste de kwaliteit 'aanvaardbaar'	Continu
Rwzi's	Voldoen aan vergunningseisen of algemene regels	Continu
Afnameverplichting rioolwater	Voldoen aan afspraken in afvalwaterakkoorden	2021
Duurzame ontwikkeling van de leefomgeving ondersteunen		
Meetgegevens met goede ecologische toestand in KRW waterlichamen	25% in 2019 35% in 2021 (situatie in 2015 was 10%)	
Maatschappelijk verantwoord en vernieuwend		
Terugwinning stoffen uit afvalwater	Een substantiële toename van terugwinning van grondstoffen (meer stoffen dan alleen de fosfaatterugwinning uit slib)	2021
Grondstofneutrale bedrijfsvoering	100% (ambitie vastgesteld op 17 juni 2017)	2050
Eigen duurzame energieopwekking	≥40% 100% (ambitie vastgesteld op 17 juni 2017)	2020 2025
Verbinding met de maatschappij	<ul style="list-style-type: none"> • Een houding die meer gericht is op interactie, partnerdialog en burgerinitiatief. • Watergebruikers die zich bewust zijn van hun eigen handelingsperspectief. 	2021
Effectief en efficiënt		
Samenwerking in de afvalwaterketen	Een doelmatigheidswinst behalen die landelijk oploopt tot € 380 miljoen per jaar.	2020
Informatiemanagement van assets op orde hebben	De juiste gegevens zijn vastgelegd en wijzigingen zijn binnen afgesproken termijnen verwerkt.	2021
Crisisbeheersing	Ontwikkeling van calamiteitenbestrijder naar een krachtig partnerschap in crisisbeheersing.	2021

Tabel 2: Overzicht concrete doelen met indicatoren uit Waterbeheerplan 2016-2021

Hieronder volgt een nadere toelichting van verschillende onderdelen uit tabel 2.

Primaire en regionale keringen

Het waterschap loopt op schema met de geplande maatregelen, zoals nader toegelicht in paragraaf 2.3.2. Ook wordt gewerkt aan de Eerste Landelijke Beoordeling op Overstromingsrisico's (LB0-1, ofwel de vierde toetsing voor primaire keringen). In paragraaf 2.2 is ingegaan op de ontwikkelingen op het gebied van waterveiligheid.

Peilbeheer

In het peilbeheerde gebied worden de peilbesluiten geactualiseerd op basis van uitgevoerde evaluaties. Ook voor het vrij afwaterende gebied wordt op transparante wijze inzicht gegeven in de afwegingen die in het peilbeheer worden gemaakt: er worden bedieningsplannen per stroomgebied gemaakt, zodat er een gebiedsdekkend beeld ontstaat. Voor drie deelgebieden wordt daarbij ook een gebiedsproces doorlopen, als onderdeel van het Deltaprogramma Hoge Zandgronden.

Zwemplassen

Het waterschap voldoet aan de verplichtingen voor monitoring en advisering. Op grond van de monitoringsresultaten van 2017 blijkt dat bij de Binnenschelde niet wordt voldaan aan de term aanvaardbaar. Hier is een aangepaste strategie nodig, gezamenlijk met de gemeente Bergen op Zoom, mede gebaseerd op de resultaten van de uitgevoerde watersysteemanalyse. Het waterschap is hierover in gesprek.

Rwzi's

Nalevingspercentage 2018: 99,9%.

Afnameafspraken rioolwater

Het percentage ligt momenteel op 96%. De uitvoering van het project AWP 2.0 (planning gereed 2021) is nodig om te blijven voldoen aan de afspraken.

Meetgegevens met goede ecologische toestand in KRW-waterlichamen

Tussen 2016 en 2019 fluctueerde het percentage goede biologische KRW-beoordelingen tussen de 10% en 18%. De statistische analyse laat zien dat er nog geen sprake is van een significant stijgende trend. Ecosystemen hebben in de regel een aantal jaren nodig voordat positieve effecten van herstelmaatregelen zicht- en meetbaar worden. Of er een structurele verbetering van de waterkwaliteit zal optreden de komende jaren zal moeten blijken. De verwachting blijft dat 35% goede beoordelingen in 2021 niet gehaald zal worden. Op basis van de watersysteemanalyses en een analyse met de KRW-verkenner wordt een voorstel ontwikkeld voor een waterkwaliteitsprogramma met een mix van maatregelen voor watersystemen en waterketen. Ook wordt een aantal technische doelaanpassingen voorbereid. Eind 2020/begin 2021 worden de voorstellen aan het bestuur voorgelegd.

Terugwinning stoffen uit afvalwater

Momenteel vindt alleen terugwinning van fosfaat plaats uit verbrandingsas, echter op geringe schaal. Trajecten die zijn verkend om de terugwinning te vergroten hebben vooralsnog onvoldoende opgeleverd. In het Phario-project heeft het waterschap samen met vier andere waterschappen en industriële partners een proef gedaan om bioafbreekbaar kunststof uit rioolwater te produceren. Phario werd in 2018 verkozen tot Water Innovator of the Year. Momenteel wordt gewerkt aan een vervolg, in de vorm van een gezamenlijke demo-installatie (PHA2USE). Daarnaast is er een verkennend onderzoek uitgevoerd op de rwzi Nieuwveer, naar terugwinning van ijzer en fosfaat uit slib. Dit onderzoek heeft zodanig goede resultaten opgeleverd, dat een vervolg op demonstratie-schaal een logische stap zou zijn. Er loopt een ontwikkeltraject dat over enkele jaren kan leiden tot effluenthergebruik door een grote industriële onderneming. Kortom: er zijn diverse ontwikkelingen, maar in 2021 zal nog geen sprake zijn van een substantiële terugwinning.

Grondstofneutrale bedrijfsvoering

Deze ambitie is aanvullend op het Waterbeheerplan in juni 2017 door het algemeen bestuur vastgesteld. Er kunnen grofweg drie groepen van grondstoffen worden onderscheiden die in het dagelijks beheer in substantiële hoeveelheden worden gebruikt:

1. Brandstof, met name voor vervoer (vrachtvervoer en personenvervoer);
2. Polymeren voor het slibindikkingsproces bij de rioolwaterzuiveringen;
3. Metaalzouten voor de defosfatering van het afvalwater.

Op elk gebied zijn verkenningen opgestart voor verdergaande besparing, terugwinning en alternatieven. Om de doelstelling in 2050 te kunnen halen zullen we in een volgende stap deze verkenningen omzetten in concrete plannen die aansluiten bij de op te zetten lange termijn visie van het bestuur.

Eigen duurzame energieopwekking

Op basis van de cijfers over 2017 zit het waterschap op ca. 38%. Daarnaast wordt een studie uitgevoerd naar de meest optimale strategie om het restant van de toekomstige energiebehoefte via windenergie op te wekken. Door derden wordt bijna 19% van het totale energieverbruik van het waterschap opgewekt op terreinen van het waterschap. Deze stroom wordt echter ook door derden gebruikt en dus niet afgenomen door het waterschap. Energieopwekking van 40% in 2020 is mogelijk. Energieneutraliteit in 2025 is op basis van de huidige plannen niet realistisch. Het is dan ook noodzakelijk om aanvullende plannen op te stellen en initiatieven te ontplooiën om de ambitie alsnog te kunnen behalen ofwel de doelen bij te stellen.

Verbinding met de maatschappij

Om de samenwerking met inwoners, ondernemers en partijen voor watersystemen en in de waterketen gericht vorm te geven heeft het algemeen bestuur in september 2018 de (geactualiseerde) participatieaanpak (#vanzelfsprekendsamen) vastgesteld. Hierin is de werkwijze voor zowel inwonerparticipatie (het waterschap betreft anderen bij zijn projecten en activiteiten) als waterschapsparticipatie (het waterschap versterkt en faciliteert watergerelateerde maatschappelijke initiatieven) nader uitgewerkt. In diverse gebiedsprocessen en samenwerkingsverbanden wordt in toenemende mate deze participatieaanpak gehanteerd en vinden er reflecties en evaluaties plaats om van de ervaringen te leren. De nieuwe organisatiefilosofie Buiten Gewoon Doen is erop gericht de in gang gezette evolutie naar omgevingsgericht werken nog verder te ontwikkelen en te internaliseren in de bedrijfsprocessen.

Informatiemanagement van assets op orde brengen

Op het gebied van assetmanagement wordt hard gewerkt om verdere professionalisering door te voeren. De in 2018 ingezette inhaalslag om de asset informatie op orde te krijgen wordt verder gecontinueerd. Het doel is dat het waterschap in 2021 de structuurindeling en technische informatie van de assets volledig onder controle heeft in het onderhoudsbeheersysteem. Daarnaast wordt assetmanagement verder geprofessionaliseerd, waarbij op basis van het onderhoudsbeheersysteem risicogestuurd onderhoud kan worden uitgevoerd. We werken volgens een meerjaren onderhoudsplanning (MJOP) en in de toekomst via een lange termijn asset planning (LTAP).

Samenwerking in de afvalwaterketen

Het waterschap heeft conform de besparingsopgave uit het Bestuursakkoord Water in de periode tot 2020 ongeveer 10,5 miljoen euro aan lasten bespaard. De totale gerealiseerde inverdieneffecten door samenwerking met diverse partijen op verschillende thema's zijn geschat op meer dan 20 miljoen euro. Daarmee voldoet het waterschap ruimschoots aan de beoogde doelstelling. In de afvalwaterketen wordt nu volop samengewerkt aan het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (klimaatadaptatie). Ook in de waterketen kan door samenwerking met andere partners zoals Brabant Water en bedrijven nog veel bereikt worden. Samen kunnen we de waterketen optimaal laten functioneren voor burgers en bedrijven in Brabant.

2.3.2 Maatregelen

Om de beoogde doelen uit paragraaf 2.3.1 te halen zijn diverse maatregelen nodig. Inrichtingsmaatregelen vormen hierbij een belangrijk onderdeel. Hiervoor zijn prestatieafspraken benoemd, weergegeven in tabel 3. Met een kleur is aangegeven in welke mate wordt verwacht dat de maatregelen tijdig gerealiseerd worden.

- Groen: de afgesproken prestatie wordt volgens de huidige programmering bereikt.
- Oranje: er is een aangepaste strategie in gang gezet. Daarmee is de kans groot dat de afgesproken WBP-prestatie tijdig wordt gerealiseerd.
- Rood: de programmering blijft achter. Een verdergaande versnelling is nodig om de afgesproken prestatie tijdig te realiseren.

	Afgesproken prestatie (WBP)	Afgesproken termijn	Afspraken met partners
Herstel natte natuurparels	2.085 ha	2021	Samenwerkingsovereenkomst Tot Uitvoering Waterdoelen (STUW) Samenwerkingsovereenkomst Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB)
Beek- en kreekherstel	71 km	2021	STUW
Vispassages	24	2021	STUW
Ecologische verbindingszones	91 km	2021	GOB
Verbetering regionale keringen	96 km	2023	Bestuurlijke afspraak met de provincie
Verbetering primaire keringen	17 km	2028	Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)
Oplossen knelpunten riooloverstorten	23	2021	Afvalwaterakkoorden met gemeenten

Tabel 3: Afspraken over inrichtingsmaatregelen uit het Waterbeheerplan 2016-2021

Uitvoering van de maatregelen herstel natte natuurparels, beek- en kreekherstel, vispassages en ecologische verbindingzones loopt. Om verschillende redenen, zoals bijvoorbeeld het niet (tijdig) beschikbaar zijn van de benodigde grond, blijft de realisatie van een aantal opgaven achter op de afgesproken prestatie uit het Waterbeheerplan. Concreet per onderdeel is de volgende voortgang te melden:

- **Herstel natte natuurparels:** Het grootste deel van de opgave uit het Waterbeheerplan is geprogrammeerd in concrete projecten. Gezien de complexiteit van enkele projecten, zal uitvoering zal naar verwachting niet in zijn geheel worden uitgevoerd vóór eind 2021. De ambitie om de totale opgave zoals gepland in de periode 2022–2027 te realiseren blijft staan.
- **Beek- en kreekherstel:** Ook voor beek- en kreekherstel geldt dat een groot deel van de opgave is geprogrammeerd in projecten maar dat de uitvoering niet in zijn geheel vóór 2021 zal plaatsvinden. De vertaling van de watersysteemanalyses naar een programma voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) voor de komende planperiode is basis voor een herijking en mogelijk bijstelling van de opgave. Naar verwachting zal de resterende opgave worden uitgevoerd in de volgende planperiode.
- **Vispassages:** Voor vispassages is de verwachting dat de opgave voor de periode 2016–2021 binnen de periode wordt uitgevoerd. Resterende knelpunten zijn geprogrammeerd of in uitvoering. Voor een aantal punten vindt een herbeoordeling over nut en noodzaak plaats. De resterende opgave wordt uitgevoerd in de planperiode 2022–2027.
- **Ecologische verbindingzones:** Het geplande aantal kilometers ecologische verbindingzone is geprogrammeerd in projecten, waarvan een deel in uitvoering is. Naar verwachting zullen niet al deze projecten daadwerkelijk zijn gerealiseerd vóór eind 2021. De ambitie om de totale opgave zoals gepland in de periode 2022–2027 te realiseren blijft staan.
- **Verbetering regionale keringen:** De toetsing van de regionale keringen is uitgevoerd op een aantal faalmechanismen die een ruimtelijke impact zouden kunnen hebben. Van de totale opgave van 96 km te verbeteren regionale keringen is 65 km ondergebracht in het project verbetering regionale keringen. Deze 65 km dijktracés die zijn afgekeurd, zijn in 2017 aanvullend getoetst. 17,5 km is bij deze hertoetsing alsnog goedgekeurd. Voor het deelgebied Midden zijn alternatieven gevonden, zoals het plaatsen van keermiddelen en gemalen, waardoor 28 km dijkversterking niet meer nodig is. Hiervoor is de aanbesteding in 2018 afgerond. Voor het overige deel van de 65 km (21 km) is het ontwerpproces van het verbeterproject na de zomer van 2017 gestart. In dit ontwerpproces zijn alle faalmechanismen meegenomen. 31 km is destijds afgekeurd op beheerdersoordeel, wat betekent dat er groot onderhoud nodig is om ze in orde te krijgen en geen dijkversterking. Deze trajecten zijn in 2018 en 2019 opnieuw beoordeeld, waarbij de keringen op de overige faalmechanismen die in de eerste ronde niet zijn meegenomen, worden getoetst. Op basis van deze toetsing zullen maatregelen worden geformuleerd, die over het algemeen weinig ruimtelijke impact hebben, maar vooral toe zullen spitsen op onderhoud en toezicht.
- **Verbetering primaire keringen:** naar aanleiding van de vorige toetsingsronde is in totaal 17 km kering afgekeurd. Hiervan is 5,5 km opgelost in het project Overdiepse polder. 7,5 km wordt verbeterd binnen het project Geertruidenberg-Amertak. De overige 4 km, traject Willemstad-Noordschans, wordt opnieuw beoordeeld in de Eerste Landelijke Beoordeling op Overstromingsrisico's van primaire keringen. Deze trajecten zullen opnieuw afgekeurd worden, en op basis daarvan aangemeld worden bij het HWBP.
- **Oplossen knelpunten riooloverstorten:** alle 23 knelpunten zijn opgelost of geprogrammeerd.

Het waterschap heeft de afgelopen jaren voor alle KRW-waterlichamen een watersysteemanalyse uitgevoerd. Daarin is gekeken naar het herstelperspectief van ieder waterlichaam en de maatregelen die daarvoor nodig zijn. De vertaling van deze analyses vindt plaats in het waterkwaliteitsprogramma. Dit kan leiden tot een herijking van de opgaven uit het Waterbeheerplan. Het concept waterkwaliteitsprogramma wordt begin 2020 met het algemeen bestuur gedeeld. Daarnaast dient het waterschap op basis van de nieuwe Omgevingswet voor 31 december 2021 een nieuw waterbeheerprogramma 2022–2027 vast te stellen. In 2019 is hiervoor een plan van aanpak opgesteld. De werkzaamheden en het participatietraject zijn vervolgens gestart. In de komende jaren wordt het participatietraject vervolgd, de uitgangspunten vastgesteld en het waterbeheerprogramma ontwikkeld. Vanaf 2022 vormt het nieuwe waterbeheerprogramma de leidraad voor de opgaven op het gebied van onze kerntaken en belangrijke thema's als duurzaamheid.

In de realisatie van de maatregelen zoekt het waterschap nadrukkelijk de samenwerking met gebiedspartners op. De programmering van de inrichtingsmaatregelen wordt telkens in samenspraak met partners geactualiseerd, passend binnen de financiële kaders. Prominente voorbeelden zijn de voorstellen die zijn ontwikkeld met het Streeknetwerk LandStad De Baronie, het Streeknetwerk Hart van Brabant en de Regio West-Brabant. Het waterschap werkt in deze streeknetwerken samen met betrokken partijen, om te komen tot uitvoering van gezamenlijke water- en natuuropgaven. Hierbij wordt nadrukkelijk gekeken naar meekoppelkansen op het gebied van recreatie, klimaat en waterkwaliteit.

De voortgang en geactualiseerde programmering van de inrichtingsmaatregelen voor het watersysteem en de keringen zijn weergegeven op de kaarten in bijlage 5. Het algemene beeld is dat er veel maatregelen zijn gerealiseerd of de komende jaren worden uitgevoerd. Er resteert echter ook een opgave van serieuze omvang voor de periode na 2021. In bijlage 5 is een overzichtskaat opgenomen van het beheergebied met daarin de locaties van de renovatieprojecten van zuiveringsbeheer. Per locatie is het type object weergegeven. De renovatieprojecten zijn nodig om ook in de toekomst te blijven voldoen aan de afspraken om risico's te beheersen, voldoen aan vergunningvereisten en afgesproken afnameverplichtingen.

3. Lasten- en tariefontwikkeling

Dit hoofdstuk omvat de financiële vertaling van de koers voor de komende jaren. Er wordt een toelichting gegeven op de investeringsvolumes en de kapitaallasten. Vervolgens is uiteengezet hoe de lasten en tarieven zich ontwikkelen bij het voorgestelde beleid. Tot slot is in de laatste paragraaf van dit hoofdstuk (paragraaf 3.5) in beeld gebracht wat de consequenties zijn voor de ontwikkeling van de schuldquote en schuldpositie.

3.1 Investerings en kapitaallasten

Investeringsplan 2020–2029

In de Verordening beleids- en verantwoordingsfunctie is opgenomen dat het dagelijks bestuur jaarlijks een planning opstelt van de investeringen, waarvan de start en/of uitvoering in het begrotingsjaar en de daarop volgende negen jaren verwacht wordt. Deze planning heet het investeringsplan (IP). Het bevat een doorkijk die gelijk is aan de periode van de bijhorende Kadernota (10 jaar). Het investeringsplan is een losse bijlage die hoort bij de Kadernota. Het investeringsplan is een instrument om toekomstige investeringen te programmeren. Door middel van deze investeringen wordt invulling gegeven aan de afgesproken opgaven en ambities binnen de afgesproken investeringsvolumes. Voor de volledigheid zijn ook de lopende projecten (projecten die reeds uitvoeringskrediet hebben) in de bijlage opgenomen. De voortgang van deze lopende projecten wordt gerapporteerd in de managementletters.

Het IP is in de eerste jaren gevuld met concrete investeringen. In de latere jaren (richting het einde van de planperiode) is het vooralsnog minder concreet ingevuld. Voor zover het IP nog niet is gevuld met concrete investeringen, worden de kapitaallasten in de Kadernota doorgerekend op basis van de afgesproken investeringsplafonds en gemiddelde afschrijvingstermijnen. Het IP wordt jaarlijks geactualiseerd. Het streven is om de concreetheid voor de latere jaren van de planperiode steeds verder te vergroten.

Bij de besluitvorming over de begroting wordt een projectenlijst aan het AB voorgelegd. Hierop staan de investeringen waarvoor in het eerstvolgende begrotingsjaar uitvoeringskrediet wordt aangevraagd. Het AB besluit welke investeringen van de projectenlijst aan het DB worden gemandateerd. Dit houdt in dat het DB voor deze projecten de bevoegdheid krijgt om uitvoeringskrediet te verstrekken.

Investeringsvolumes

Voor het gelijkmatig programmeren van investeringen wordt een vast regulier netto investeringsvolume per cluster programma's gehanteerd. Het gaat hierbij om een netto investeringsvolume, dus na aftrek van de bijdragen van derden, zoals subsidies. Bovenop dit bedrag komen nog de extra benodigde investeringen voor verbetering van de regionale keringen en de jaarlijkse bijdrage aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP).

Figuur 1 geeft de netto investeringsvolumes. Ten opzichte van de Kadernota 2019–2028 zijn de volgende extra investeringen opgenomen:

- Voor de taak Vaarwegenbeheer is het investeringsvolume met ingang van 2021 structureel verhoogd van € 1 miljoen naar € 1,9 miljoen per jaar om te voorkomen dat de onderhoudstoestand van de vaarwegen verder verslechtert. De Provincie Noord-Brabant betaalt de helft van de kapitaallasten. Daarnaast is het volume voor Vaarwegen tijdelijk met netto € 6,6 miljoen verhoogd, uitgesmeerd over de jaren 2022 tot en met 2025, als gevolg van de met de provincie afgesproken inhaalslag op de achterstallige baggeropgave. Het bruto bedrag bedraagt € 13,2 miljoen, voor de helft wordt een bijdrage ontvangen van de provincie Noord-Brabant.
- Voor het programma Waterketen is in 2020 en 2021 € 28,2 en 13,7 miljoen extra investeringsvolume opgenomen voor uitvoering van het project AWP 2.0.

- Met de methodiek van assetmanagement is het reguliere investeringsvolume van Waterketen tegen het licht gehouden. Geconcludeerd is dat het geldende investeringsvolume van € 18,8 miljoen per jaar onvoldoende is om de assets op lange termijn voldoende te onderhouden. Om de afgesproken prestaties te bereiken en risico's te beheersen is voor de periode 2022 tot en met 2025 € 8,7 miljoen extra per jaar opgenomen. Vanaf 2026 is er structureel € 2,2 miljoen extra opgenomen om dit te continueren.
- Vanaf 2022 is er € 1 miljoen exploitatiekosten en € 1 miljoen investeringsuitgaven per jaar opgenomen om invulling te kunnen geven aan de ambities uit het bestuursakkoord. De investeringsuitgaven zijn opgenomen in de tabel en 50%-50% verdeeld over Waterketen en Watersystemen.

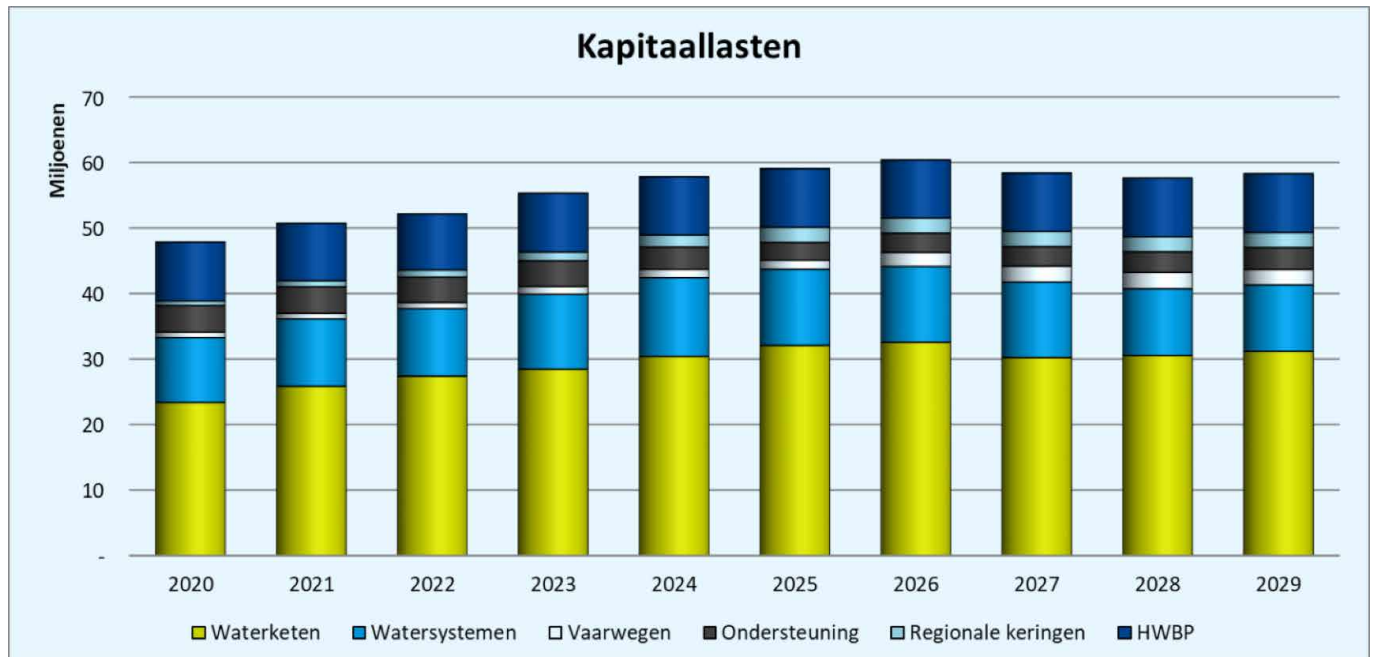

Figuur 1: Netto investeringsvolumes per taak 2020-2029

Wat betreft het project Regionale Keringen wordt het traject Midden in 2020 opgeleverd. Het traject Mark Dintel Vliet is op dat moment nog in voorbereiding. De grote uitgaven voor dit traject vallen in 2022 en 2023. Gedurende de looptijd van het project Regionale keringen wordt een bedrag van € 2 miljoen per jaar overgeheveld vanuit het reguliere volume van Watersystemen naar het project regionale keringen. Vanaf 2025 wordt dit bedrag weer toegevoegd aan het reguliere volume Watersystemen.

Kapitaallasten

Figuur 2 laat het verloop van de kapitaallasten zien.

Figuur 2: Opbouw kapitaallasten 2020-2029

De kapitaallasten nemen tot 2026 toe als gevolg van de eerder genoemde extra investeringen voor regionale keringen en AWP 2.0. Vanaf 2027 is een daling zichtbaar, deze wordt veroorzaakt door het wegvallen van de kapitaallasten van Slibverwerking Noord-Brabant N.V.

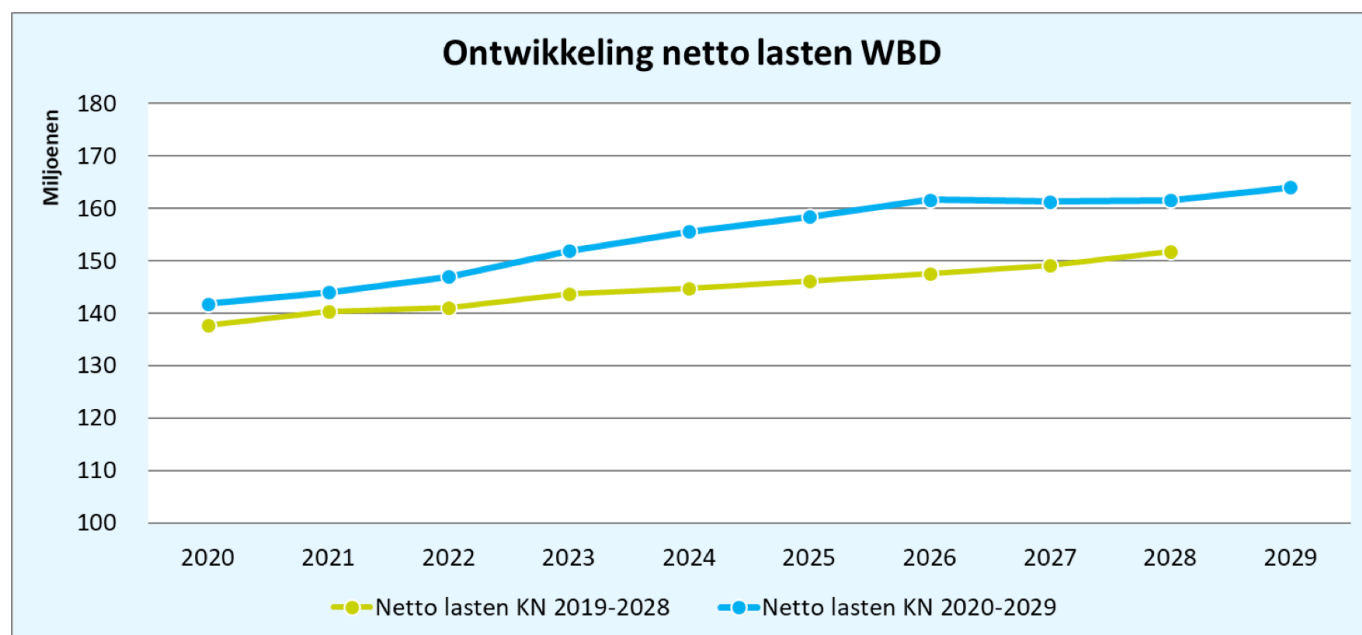
3.2 Netto lastenontwikkeling

Figuur 3 laat de ontwikkeling zien van de totale netto lasten ten opzichte van de Kadernota 2019-2028. In totaal zijn de geraamde lasten over de periode 2020-2028 € 81 miljoen hoger. De voornaamste oorzaken hiervoor zijn:

- De extra kapitaallasten die voortvloeien uit het verhogen van de investeringsuitgaven voor Waterketen (AWP 2.0 en LTAP) en Vaarwegen. Voor een toelichting zie 3.1 Investeringsvolumes.
- Exogene factoren zoals de extra stijging van de personeelslasten op basis van cao-afspraken, ontwikkelingen bij verbonden partijen, de toename van de kosten door prijsstijgingen voor maaiwerkzaamheden (mede door de nieuwe gedragscode op basis van de nieuwe Natuurwet), onderhoud, chemicaliën en elektriciteit en de kosten voor implementatie van de Omgevingswet.
- Op diverse vlakken zijn er extra uitgaven opgenomen om de basis op orde te krijgen en houden, zo zijn er extra kosten opgenomen op het gebied van (proces)automatisering en is er op basis van inspecties extra geld noodzakelijk voor baggerwerken en onderhoud aan beschoeiingen.
- Vanaf 2022 is er € 1 miljoen exploitatiekosten en € 1 miljoen investeringsuitgaven per jaar opgenomen om invulling te kunnen geven aan de ambities uit het bestuursakkoord.
- De bijdragen op het gebied van samenwerking met derden zijn toegenomen.
- Op basis van de resultaten van het programma droogte worden de meetpunten en monitoringsstations met betrekking tot de waterkwaliteit uitgebreid.

Naast de toename in kosten zijn er ook voordelen. Deze hebben met name betrekking op een hoger te verwachten jaarlijkse dividenduitkering van de NWB en een lage markttrente en scherp treasurybeheer. Zo is er voor een vijftal leningen een herstructurering doorgevoerd, zijn er langlopende leningen met negatieve rente afgesloten en worden de uitgaven van AWP 2.0 specifiek lineair gefinancierd.

De hogere dividenduitkering en het voordeel van de herstructurering van de leningen worden beschouwd als financiële meevallers en daarom (conform het bestuursakkoord) voor 50% gereserveerd voor duurzaam financieel beleid (zie paragraaf 3.5). Verder zijn de overige kostenposten kritisch beschouwd en is een verlaging of uitstel van de uitgaven doorgevoerd waar dit mogelijk en verantwoord is.

Figuur 3: Vergelijking netto lastenontwikkeling Kadernota 2020-2029 / Kadernota 2019-2028

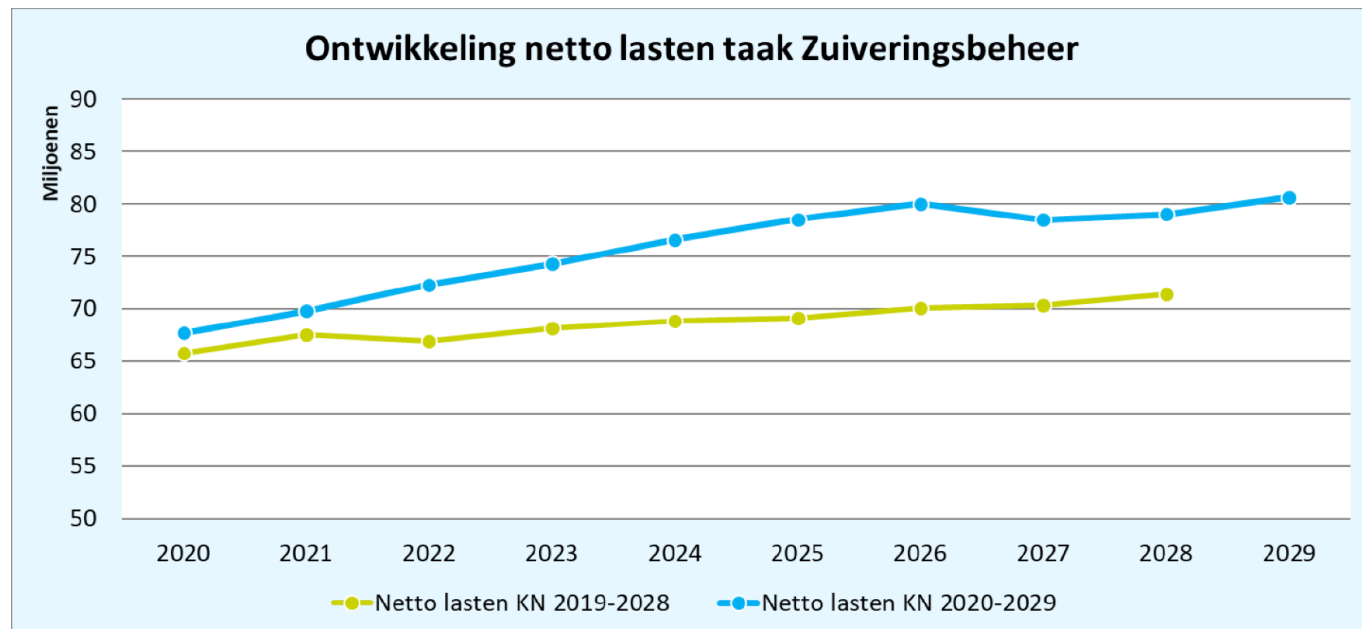
2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
4,2	3,7	6,0	8,3	10,7	12,2	14,1	12,1	9,9

Tabel 4: Verschil netto lastenontwikkeling Kadernota 2020-2029 / Kadernota 2019-2028 (een positief verschil betekent hogere lasten in de Kadernota 2020-2029, bedragen x € 1 mln.)

De figuren 4 en 5 geven de lastenontwikkeling weer, uitgesplitst naar de zuiveringstaak en de watersysteemtaak.

Zuiveringstaak

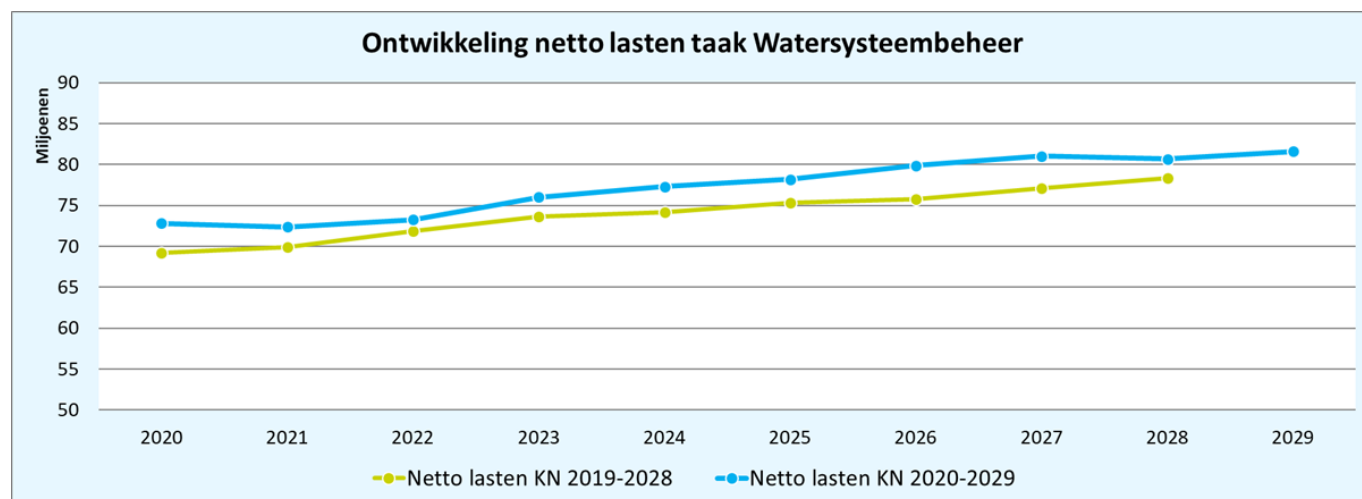
Uit figuur 4 komt naar voren dat de netto lasten van de zuiveringstaak aanzienlijk hoger zijn dan in de vorige Kadernota. De oorzaken zijn hierboven toegelicht.

Figuur 4: Vergelijking netto lastenontwikkeling Zuiveringsbeheer Kadernota 2020-2029 / Kadernota 2019-2028

Watersysteemtaak

Uit figuur 5 komt naar voren dat de lasten voor de watersysteemtaak in alle jaren hoger liggen dan de Kadernota 2019-2028. De oorzaken zijn hierboven toegelicht.

Figuur 5: Vergelijking netto lastenontwikkeling Watersysteembeheer Kadernota 2020-2029 / Kadernota 2019-2028

3.3 Tariefontwikkeling

In de tabellen 5 en 6 staan de lasten- en tariefontwikkeling per taak. De tabellen geven de netto lasten weer volgens de Kadernota 2019–2028 en de Kadernota 2020–2029. Bijlage 2 geeft een nadere specificatie van de lasten- en tariefontwikkelingen.

Zuiveringsbeheer	KN 19–28 Begr -19	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Gemiddeld 2019–2029
Netto lasten Kadernota 2019–2028	66.936	65.727	67.523	66.903	68.101	68.880	69.070	70.060	70.366	71.338		
		-1,8%	2,7%	-0,9%	1,8%	1,1%	0,3%	1,4%	0,4%	1,4%		0,7%
➔ Netto lasten Kadernota 2020–2029	66.936	68.127	70.096	72.614	74.611	76.973	78.910	80.458	78.942	79.525	81.181	
		1,8%	2,9%	3,6%	2,8%	3,2%	2,5%	2,0%	-1,9%	0,7%	2,1%	2,0%
Tarief Kadernota 2019–2028	55,39	55,25	57,24	57,63	58,56	59,14	59,20	59,96	60,12	60,85		
		-0,3%	3,6%	0,7%	1,6%	1,0%	0,1%	1,3%	0,3%	1,2%		1,1%
➔ Tarief Kadernota 2020–2029	55,39	58,00	60,65	62,65	64,19	66,14	67,72	68,97	67,59	68,01	69,34	
		4,7%	4,6%	3,3%	2,5%	3,0%	2,4%	1,8%	-2,0%	0,6%	2,0%	2,3%

Tabel 5: Lasten- en tariefontwikkeling zuiveringstaak

Tabel 5 laat het verloop van de lasten en de tarieven zien ten opzichte van de Kadernota 2019–2028 in absolute zin en in percentages voor de zuiveringstaak. De tabel laat zien dat het v.e.-tarief stijgt ten opzichte van de Kadernota 2019–2028. Dit is nodig om de extra lasten te dekken. Daarnaast is er een afname in de vervuilingseenheden. Deze afname wordt onder andere veroorzaakt doordat meer bedrijven zelf gaan zuiveren of het afvalwater gaan hergebruiken in het productieproces.

Watersysteem-beheer	KN 19-28 Begr -19	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Gemiddeld 2019-2029
Netto lasten Kadernota 2019-2028	68.861	69.218	69.950	71.872	73.662	74.140	75.313	75.736	77.067	78.310		
		0,5%	1,1%	2,7%	2,5%	0,6%	1,6%	0,6%	1,8%	1,6%		1,4%
➔ Netto lasten Kadernota 2020-2029	68.861	71.799	71.469	72.443	75.343	76.967	77.814	79.517	80.665	80.448	81.439	
		4,3%	-0,5%	1,4%	4,0%	2,2%	1,1%	2,2%	1,4%	-0,3%	1,2%	1,7%
Ingezetenen (hoofdbewoner)												
Tarief Kadernota 2019-2028	58,96	60,26	62,02	62,86	64,75	64,90	65,66	65,75	66,63	67,43		
		2,2%	2,9%	1,3%	3,0%	0,2%	1,2%	0,1%	1,3%	1,2%		1,5%
➔ Tarief Kadernota 2020-2029	58,96	61,15	63,27	65,00	67,13	68,29	68,76	69,98	70,70	70,22	70,80	
		3,7%	3,5%	2,7%	3,3%	1,7%	0,7%	1,8%	1,0%	-0,7%	0,8%	1,9%
Gebouwd												
Tarief Kadernota 2019-2028	0,84	0,95	0,98	1,00	1,03	1,04	1,06	1,06	1,08	1,10		
		12,6%	3,7%	2,1%	3,5%	0,6%	1,6%	0,6%	1,8%	1,6%		3,1%
➔ Tarief Kadernota 2020-2029	0,84	0,83	0,87	0,90	0,93	0,95	0,96	0,98	1,00	0,99	1,01	
		-1,0%	4,2%	3,4%	4,0%	2,2%	1,1%	2,2%	1,4%	-0,3%	1,2%	1,9%
Natuur												
Tarief Kadernota 2019-2028	4,84	4,47	4,63	4,71	4,87	4,89	4,96	4,98	5,06	5,13		
		-7,7%	3,5%	1,9%	3,3%	0,5%	1,4%	0,4%	1,6%	1,4%		0,7%
➔ Tarief Kadernota 2020-2029	4,84	4,86	5,06	5,22	5,42	5,53	5,58	5,69	5,76	5,74	5,80	
		0,4%	4,0%	3,3%	3,8%	2,0%	0,9%	2,0%	1,3%	-0,4%	1,1%	1,8%
Ongebouwd openbare wegen												
Tarief Kadernota 2019-2028	229,67	201,00	208,54	212,99	220,51	222,12	225,81	227,26	231,44	235,36		
		-12,5%	3,8%	2,1%	3,5%	0,7%	1,7%	0,6%	1,8%	1,7%		0,4%
➔ Tarief Kadernota 2020-2029	229,67	308,87	322,12	333,46	347,08	354,84	359,03	367,18	372,77	372,06	376,94	
		34,5%	4,3%	3,5%	4,1%	2,2%	1,2%	2,3%	1,5%	-0,2%	1,3%	5,5%
Ongebouwd overig ongebouwd												
Tarief Kadernota 2019-2028	57,42	57,43	59,58	60,85	63,00	63,46	64,52	64,93	66,13	67,25		
		0,0%	3,7%	2,1%	3,5%	0,7%	1,7%	0,6%	1,8%	1,7%		1,8%
➔ Tarief Kadernota 2020-2029	57,42	61,77	64,42	66,69	69,42	70,97	71,81	73,44	74,55	74,41	75,39	
		7,6%	4,3%	3,5%	4,1%	2,2%	1,2%	2,3%	1,5%	-0,2%	1,3%	2,8%

Tabel 6: Lasten- en tariefontwikkeling watersysteemtaak

Tabel 6 laat zien dat de tarieven voor het watersysteembeheer als gevolg van de hogere netto lasten en invloed van de kostentoedeling 2019 hoger zijn dan in de Kadernota 2019-2028 voorzien. Een andere wijziging ten opzichte van de Kadernota 2019-2028 en de Begroting 2019 zijn de consequenties van de uitspraak van de Hoge Raad ten aanzien van tariefdifferentiatie wegen. Hierdoor vallen minder hectares onder de tariefdifferentiatie wegen. Dit heeft consequenties voor het tarief ongebouwd. Het waterschap heeft besloten de tariefdifferentiatie te verhogen naar 400%, om te komen tot een evenredige verdeling van de lasten en de lastenstijging voor ongebouwd te temperen.

Tenslotte heeft het waterschap in 2019 € 7,5 miljoen reserves in kunnen zetten om de tarieven de matigen. Voor de jaren 2020 en verder zijn er niet meer zoveel egaliseringsreserves beschikbaar, waardoor de netto lasten direct de hoogte van de tarieven bepalen. De beschikbare egaliseringsreserve voor het zuiveringsbeheer wordt in 2020 volledig ingezet, voor de watersysteemtaak worden de laatste egaliseringsreserves in 2021 ingezet.

3.4 Voorbeeldaanslagen

In bijlage 3 zijn de voorbeeldaanslagen opgenomen. Hierin is te zien hoe de ontwikkeling van de tarieven wordt doorberekend naar de belastingaanslag voor negen specifieke voorbeeldprofielen. Het waterschap hanteert het volgende uitgangspunt voor de tariefontwikkeling:

De maximale tariefstijging komt voor alle voorbeeldprofielen in de planperiode gemiddeld niet boven 2,5% + inflatie, waarbij de voorbeeldprofielen voor huishoudens en bedrijven in geen enkel jaar boven dit percentage uitkomen.

In deze Kadernota wordt een inflatiepercentage van 2% per jaar gehanteerd. Dit betekent dat de tariefstijging voor huishoudens en bedrijven maximaal 4,5% bedraagt (2,5% + 2%).

De gemiddelde tariefontwikkeling over de planperiode (in procenten) is voor alle voorbeeldprofielen gestegen ten opzichte van de Kadernota 2019–2028. Bijna alle voorbeeldaanslagen blijven ieder jaar ruim binnen de norm van 4,5%.

De voorbeeldaanslagen in absolute zin zijn voor veel profielen in alle jaren hoger dan in de vorige Kadernota. De grootste stijging is te zien bij het voorbeeldprofiel gemeente (34,5%). De daadwerkelijk aanslag voor gemeenten zal echter niet dit effect hebben, omdat gemiddeld één derde deel van de wegen niet meer als wegen wordt aangeslagen, maar als overig ongebouwd (consequentie uitspraak Hoge Raad).

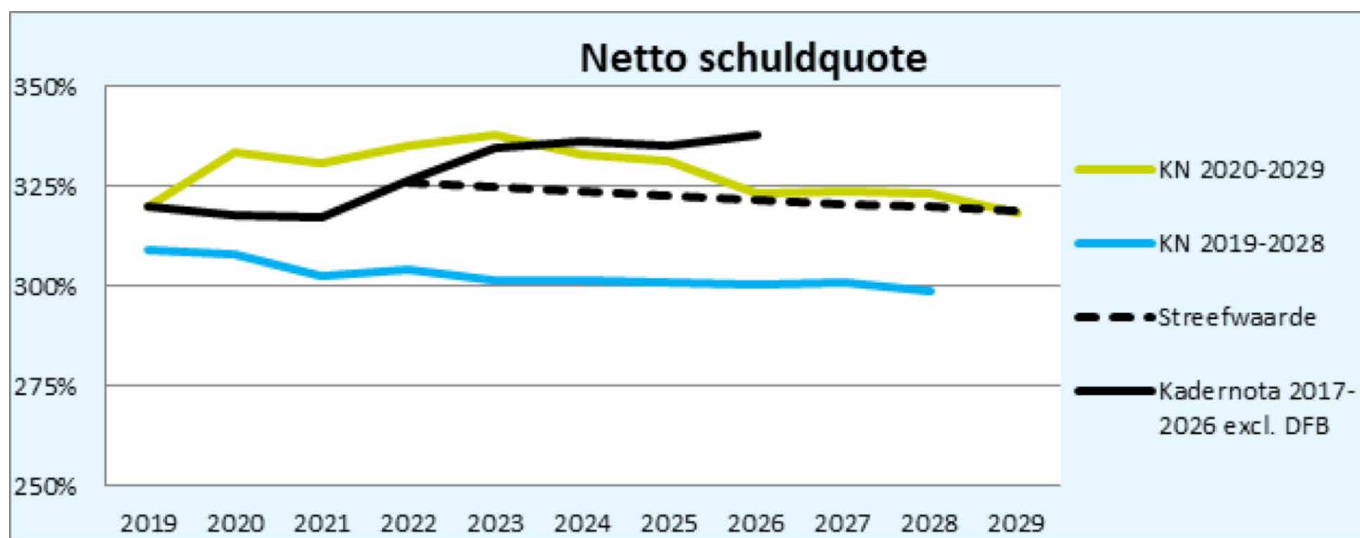
3.5 Duurzaam financieel beleid

Het waterschap heeft in het verleden ambities geformuleerd ten aanzien van het verduurzamen van het financieel beleid. Hoofdpunten daarin zijn een beperking van de groei van de schulden, een passend risicoprofiel en het uitvoeren van taken en ambities tegen een maatschappelijk aanvaardbare tariefontwikkeling.

In de Kadernota 2017–2026 is afgesproken dat het waterschap de ontwikkeling van de schuldquote op zo'n manier om gaat buigen, dat deze vanaf 2022 daalt met 1% punt per jaar. Dit heeft geleid tot een set maatregelen die moeten leiden tot de gewenste reductie van de netto schuldquote. Door de genomen maatregelen worden er minder kosten naar de toekomst doorgeschoven, maar nemen de lasten in eerste instantie toe. Op langere termijn leiden de maatregelen tot een lagere schuld en lagere rentelasten. Om de belastingdruk op de korte termijn acceptabel te houden (en binnen het afgesproken uitgangspunt voor tariefontwikkeling) heeft het waterschap besloten een aantal nog niet bestemde (toekomstige) financiële meevallers in te zetten om de tariefontwikkeling te matigen. Deze financiële meevallers komen ten gunste van de bestemmingsreserve duurzaam financieel beleid. Hieruit worden de op korte termijn extra kosten als gevolg van de maatregelen DFB gedekt. Voor het verloop van de bestemmingsreserve Duurzaam financieel beleid wordt verwezen naar bijlage 6.

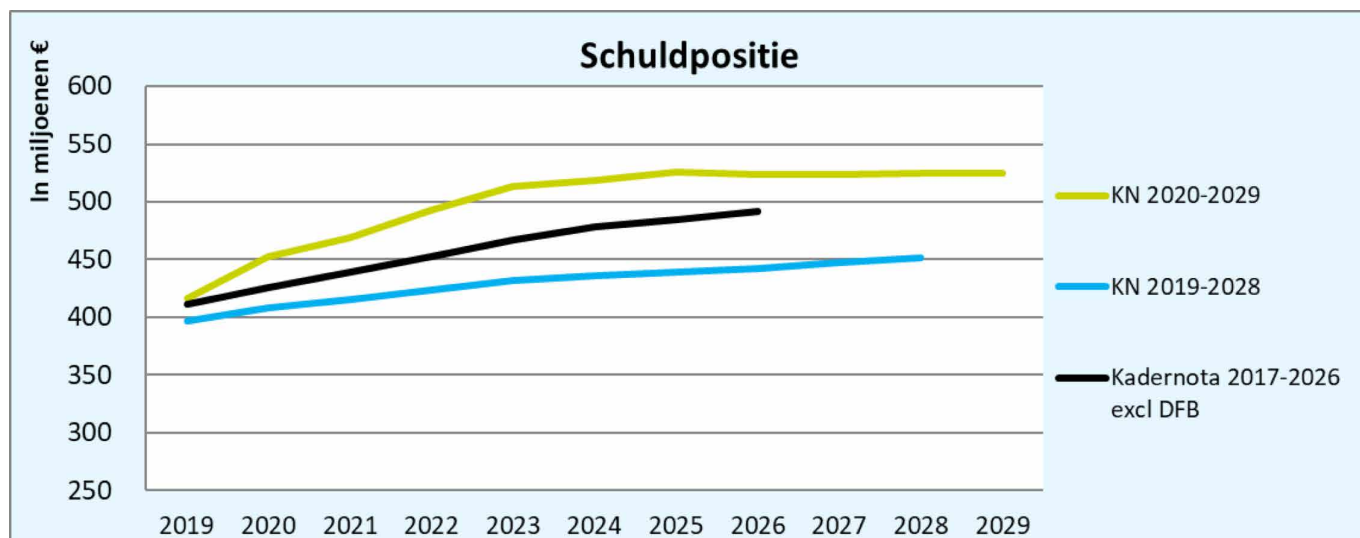
Het verder verduurzamen van het financieel beleid is opgenomen in het Bestuursakkoord 'Samen Beter' (2019). Hierin is afgesproken dat eventuele financiële meevallers gelijkelijk verdeeld worden ingezet: enerzijds op extra ambities zoals verwoord in het bestuursakkoord en anderzijds op duurzaam financieel beleid (terugdringen van de schulden). Bij de totstandkoming van deze Kadernota zijn twee financiële meevallers geconstateerd. Ten eerste verwacht het waterschap de komende jaren een hogere dividenduitkering van de Nederlandse Waterschapsbank. Ten tweede heeft het waterschap een financieel voordeel behaald uit de herstructurering van vijf bestaande leningen (zie paragraaf 3.2). Deze meevallers zijn (conform het bestuursakkoord) voor 50% gereserveerd voor duurzaam financieel beleid. Bijlage 6 laat het verloop van de bestemmingsreserve DFB per taak zien. De tabel laat zien dat op de watersysteemtaak de kosten voor de maatregelen DFB nog niet volledig worden gedekt door de gereserveerde financiële meevallers. Met andere woorden: een klein deel van de extra lasten wordt opgevangen in de tarieven. Voor de taak Zuiveringsbeheer wordt een overschot aan financiële middelen verwacht, welke ingezet kan worden voor nieuwe maatregelen. In aanloop naar de Kadernota 2021–2030 wordt opnieuw bezien of er nieuwe maatregelen mogelijk zijn om de schuld(quote) verder terug te dringen.

Bij het opstellen van deze Kadernota is opnieuw bekeken of de ontwikkeling van de schuldquote voldoet aan afspraken uit de Kadernota 2017-2026. De zwarte lijn in figuur 6 geeft de ontwikkeling van de schuldquote weer, conform Kadernota 2017-2026, exclusief de maatregelen voor duurzaam financieel beleid (DFB). De stippellijn geeft de streefwaarde weer van min 1%-punt per jaar vanaf 2022. De blauwe lijn is de ontwikkeling van de schuldquote volgens de Kadernota 2019-2028, inclusief de maatregelen voor duurzaam financieel beleid. De groene lijn is de geactualiseerde lijn voor deze Kadernota. Uit de grafiek blijkt dat het waterschap, door de extra investeringen die in deze Kadernota zijn opgenomen (zie paragraaf 4.1) in de eerste jaren van de planperiode de streefwaarde ruimschoots overschrijdt. In de laatste jaren van planperiode beweegt de netto schuldquote richting de streefwaarde en in het laatste jaar van de planperiode is de schuldquote exact op het niveau van de streefwaarde.

Figuur 6: Ontwikkeling van de netto schuldquote

Naast de ontwikkeling van de schuldquote kijkt het waterschap ook hoe de absolute schuldpositie zich ontwikkelt. Dit is weergegeven in figuur 7. De figuur laat zien dat de schuld toeneemt, als gevolg van de extra investeringen die in deze Kadernota zijn opgenomen. De meeste van deze investeringen hebben geen structureel karakter, waardoor de schuld op de langere termijn weer zal afnemen.

Figuur 7: Ontwikkeling van de schuldpositie (absolute schuld)

4. Programmaplannen

In de programmaplannen geeft het waterschap aan wat er in de komende tien jaar op hoofdlijnen wordt uitgevoerd. De werkzaamheden voor het eerstkomende jaar zijn nader uitgewerkt in jaarprogramma's, die onderdeel uitmaken van de Begroting 2020. Elk programmaplan heeft een vergelijkbare opbouw: een korte uitleg van het programma, gevolgd door de speerpunten in de planperiode. Daarbij wordt, naast algemene speerpunten, in ieder programmaplan aandacht besteed aan de speerpunten ten aanzien van samenwerking, duurzaamheid en digitalisering. Dit zijn drie wezenlijke thema's voor de wijze waarop we onze taken de komende tien jaar gaan uitvoeren. Vervolgens zijn per programma de concrete resultaten en mijlpalen benoemd. Er is onderscheid gemaakt tussen de resultaten en mijlpalen die binnen de bestuursperiode worden verwacht en voor de periode daarna (t/m 2029). Tot slot zijn de consequenties opgenomen: wat is bijgesteld ten opzichte van de Kadernota 2019–2028 en hoeveel kost het programma?

4.1 Planvorming: maken van beleid en plannen

Dit programma gaat over de beleidsvorming: het opstellen van plannen die impact hebben op allerlei andere uitvoeringsprogramma's van het waterschap. Te denken valt aan beleidsplannen, gebiedsplannen, calamiteitszorg en peilbesluiten. Vaak worden plannen gezamenlijk met anderen vormgegeven en soms helpt het waterschap plannen van anderen sterker te maken. Het programma planvorming bestaat uit de onderwerpen die bepalend zijn in onze route naar 'het waterschap met toekomst'.

4.1.1 Speerpunten

Algemeen

Grote dossiers binnen het beleidsveld planvorming zijn al beschreven in het hoofdstuk 'Trends en ontwikkelingen'. Het gaat onder andere om:

- Duurzaamheid: actualiseren van dit brede beleidskader aan de hand van de internationale duurzaamheidsdoelen, de Sustainable Development Goals (SDG's). Deze raken in feite al het werk van het waterschap, zowel de primaire taken, de bedrijfsvoering als onze rol in de maatschappij.
- Klimaattransitie met subthema's als klimaatadaptatie, energietransitie en circulaire economie. De klimaatadaptatie omvat de diverse elementen uit het nationale deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA).
- Waterkwaliteit en waterketen met ook aandacht voor gezondheid en circulaire economie.

Planvorming voor specifieke beleidstaken is vermeld bij de betreffende programma's, zoals waterveiligheid, vaarwegen e.d. Het beleid voor al deze generieke en specifieke thema's wordt in de planperiode van de Kadernota verankerd in het Waterbeheerprogramma 2022–2027 en later geactualiseerd in het Waterbeheerprogramma 2028–2033. De verplichte plannen, zoals het Waterbeheerprogramma en de samenhangende beleidsinstrumenten worden afgestemd op de nieuwe omgevingswet. Ook wordt gewerkt aan actualisatie van diverse operationele eigen beleidsplannen.

Samenwerking

Samenwerken is een basisvoorwaarde bij het programma planvorming. De eigen plannen maken we samen met maatschappelijke partners en daarnaast werken we heel intensief samen aan plannen van derden of aan gezamenlijke planvormen, zoals de klimaatdialogen en de regionale energiestrategie. Dat gaat dan om plannen op verschillende schaalniveaus: van regio- tot op wijkniveau. De volgende algemene zaken hebben de aandacht:

- Flexibele planning in planvorming: Er is duidelijk sprake van een toename van gezamenlijke planvorming. We kunnen als waterschap niet bij elk plan even sterk meewerken. Dit betekent dat we regelmatig een afweging moeten maken over onze inzet bij de verschillende plannen: niet alleen jaarlijks bij de begroting, maar ook door het jaar heen. Dit vraagt een andere manier van (bij)sturen.
- Kennismanagement: Samen kennis vergaren en innoveren is essentieel om de maatschappelijke uitdagingen van deze tijd aan te gaan. Met onze innovatiestrategie concretiseren we op welke onderwerpen we de focus leggen en hoe we de samenwerking aangaan. Het evalueren en leren van eerdere ervaringen is daar een onderdeel van.

Duurzaamheid

Er wordt gewerkt aan een breed duurzaamheidsprogramma. Het gaat dan niet alleen over de eigen voorbeeldfunctie van het waterschap, maar ook over de rol van water in de samenleving. Water is een waardevolle grondstof, voor de natuur, de landbouw en industrie. Water is ook een drager voor warmte, koude (aquathermie) en open water levert een bijdrage in de kwaliteit van de leefomgeving (en indirect ook de volksgezondheid). Het waterschap (her)overweegt door de jaren heen regelmatig zijn rol en positie op verschillende aspecten. De visie van het huidige bestuur wordt in het Waterbeheerprogramma 2022-2027 verwerkt.

Digitalisering

- Transparantie en toegankelijkheid van het beleid. Het gaat hier om duidelijkheid over de huidige afspraken en beleidskeuzes. Beleid is vastgelegd in een grote diversiteit aan documenten die regelmatig worden geactualiseerd. We willen toe naar een dynamisch overzicht met informatie op maat voor alle gebruikers.
- De digitale transformatie gaat ook impact hebben op de beleidsinhoud in de brede zin. Met een toename van specifieke en actuele informatie over het gebied worden ook de mogelijkheden voor het voeren van meer gericht beleid groter. Ook de impact van beleidsmaatregelen is beter in te schatten.

4.1.2 Resultaten/mijlpalen

2019- maart 2023 (bestuursperiode)	<ul style="list-style-type: none">- Uitvoeringsstrategie klimaatadaptatie (incl. toetsing wateroverlast)- Advies technische doelaanpassingen Kaderrichtlijn Water- Regionale afspraken waterbeschikbaarheid- Waterbeheerprogramma 2022-2027- Regionale energiestrategieën- Programma waterkwaliteit- Programma duurzaamheid- Actualisatie beleid recreatief medegebruik- Vigerend keurkwartet (keur, algemene regels, beleidsregels en leggerboek)*- Algemeen Onderhoudsplan Waterlopen en Waterkeringen- Actualisatie peilbesluiten en vormgeven streefpeilenplannen- Afronden STUW en opstellen vervolgovereenkomst uitvoering waterdoelen t/m 2027- Lange termijnvisie Waterketen- Innovatiestrategie en -agenda- Plaagsoortenbeleid
2023-2029 (tot eind Kadernota)	<ul style="list-style-type: none">- Waterbeheerprogramma 2028-2033- ..

* met de inwerkingtreding van de Omgevingswet gaan Keur en algemene regels op in de Waterschapsverordening.

4.1.3 Consequenties

Wat is bijgesteld ten opzichte van de Kadernota 2019–2028?

Door invulling van de rol als versterkende en stimulerende overheid is de deelname in projecten van derden vergroot. Dit is een voortzetting van de trend die al enkele jaren aan de gang is (bijdragen derden in 2015 waren € 143.000 en loopt op tot € 497.000 in 2018). Nieuwe aandachtsvelden (aquathermie, humane medicijnresten enz.) leiden tot een verhoging van de advieskosten. Daarnaast zijn de bestuurlijk toegezegde financiën t.b.v. programma droogte met ingang van deze Kadernota structureel vastgelegd.

Hoeveel kost het programma in de planperiode?

2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
6.719	7.617	7.255	7.324	7.430	7.499	7.225	7.401	7.457	7.612	7.795

Netto lasten programma 'planvorming' in de planperiode (x € 1.000,-)

4.2 Waterveiligheid: sterkte dijken en muskusrattenbeheer

Dit programma gaat over de zorg voor waterveiligheid in het beheergebied, vanuit de primaire en regionale keringen. Het gaat hier om zowel preventie (sterke keringen) als om gevolgbepaling bij mogelijk falen van de kering. In dit programma worden ook overige keringen meegenomen, die soms het voorkomen van lokale wateroverlast als doel hebben. Daarnaast valt het muskusrattenbeheer onder het programma.

4.2.1 Speerpunten

Algemeen

Primaire keringen

De totale verbeteropgave naar aanleiding van de (verlengde) derde ronde toetsing is 10 kilometer.

- In de planperiode wordt daarvan ongeveer 7 kilometer verbeterd door uitvoering van het project Geertruidenberg-Amertak.
- De overige afgekeurde trajecten uit de (verlengde) derde ronde toetsing worden in de Eerste beoordeling op overstromingskansen (LB0-1) aan de nieuwe normen getoetst.
- In 2018 is de Eerste beoordeling op overstromingskansen (LB0-1) van start gegaan. De primaire keringen worden voor het eerst getoetst aan de nieuwe normering, die gebaseerd is op overstromingskansen. De beoordeling loopt nog tot 2023 door.
- In juli 2019 is begonnen met het opstellen van de ingangstoets voor het traject Willemstad-Noordschans. Volgens de huidige planning start de uitvoeringsfase in 2026.
- Het is de verwachting dat in de huidige beoordelingsronde er naast het traject Willemstad-Noordschans meer trajecten zullen worden afgekeurd. In de Kadernota is daarom al een grove raming van €250 miljoen opgenomen voor de toekomstige verbetering van deze trajecten in de periode t/m 2050 (zie bijlage 5).

Regionale keringen

In de eerste toetsing van de regionale keringen (2013) is 66 kilometer afgekeurd op basis van het technisch oordeel. Deze verbeteropgave wordt binnen het project Verbeteren regionale keringen opgepakt. In het project is de opgave verdeeld over vier deeltrajecten. Voor deeltraject Midden heeft het algemeen bestuur de voorkeur uitgesproken voor het plaatsen van keermiddelen en pompen. Hierdoor is voor 28 km afgekeurde kering geen dijkversterking meer nodig. Voor de overige deeltrajecten (West, Oost, Boezemkaden) heeft in de periode tot mei 2017 een herbeoordeling van de toetsresultaten plaatsgevonden. Ongeveer 17 km is bij deze hertoetsing alsnog goedgekeurd. Voor de overige 21 km is na de zomer van 2017 het ontwerpproces gestart.

Naast de verbeteropgave op basis van het technisch oordeel is 30 km afgekeurd op basis van het beheerdersoordeel. Deze opgave wordt opgelost door het verbeteren van beheer, onderhoud en handhaving, onder andere in het project Sloten, oevers en dijken op orde (SODO).

Tot 2019 loopt ook de tweede ronde toetsing van de regionale keringen. De trajecten die buiten de scope van het project Verbetering regionale keringen vallen, worden dan getoetst op de faalmechanismen die in de eerste ronde toetsing niet meegenomen zijn. Mogelijk volgen hier nieuwe verbeteropgaven uit.

Beverproblematiek

De toename van het aantal bevers in het gebied van Brabantse Delta leidt vaker tot problemen. De graverijen van bevers veroorzaken schade en gevaar voor de keringen. Met behulp van monitoren, verwijderen van bevers en het beveronvriendelijk maken van de keringen, wordt dit risico verminderd.

Samenwerking

De geplande dijkversterkingen worden vormgegeven in nauwe samenwerking met de omgeving via dijkinspiratieteams. Bij het formuleren van de verbetermaatregelen worden meekoppelkansen en mogelijke innovaties verkend.

Duurzaamheid

Er wordt in verbeterprojecten voor keringen gewerkt volgens afspraken over duurzame grond-, weg- en waterbouw. Bij dijkversterkingen wordt actief bijgedragen aan het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit van het gebied waar het traject in ligt, vooral in bewoonde gebieden.

In het onderhoud van de keringen wordt aandacht gegeven aan de ecologische en landschappelijke waarde van de keringen. Veiligheid blijft voorop staan, maar uit onderzoek blijkt dat een ecologisch gezonde grasmat op de kering vaak samengaat met een goede civieltechnische kwaliteit.

Er komt in 2020 een concrete visie op het opwekken van groene energie (zonnepanelen en windmolens) op of bij waterkeringen. Op basis van een inventarisatie van de mogelijkheden wordt een concrete denklijn opgesteld.

Digitalisering

Er zijn al eerder een aantal pilots gedaan voor het digitaal inwinnen van data over de toestand van de keringen. De komende jaren worden er veel nieuwe ontwikkelingen op dit gebied verwacht. Als deze nieuwe technieken toegevoegde waarde hebben, dan worden hier nieuwe pilots mee gedaan.

In 2020 wordt een visie ontwikkeld op het gebruik van data science voor het beheer van de keringen.

Alle bekende risico's worden geregistreerd in een centraal digitaal risicoregister. Aan de risico's worden maatregelen gekoppeld.

4.2.2 Resultaten/mijlpalen

2019- maart 2023 (bestuursperiode)	<ul style="list-style-type: none"> - Oplevering deeltraject Midden van project Verbeteren regionale keringen. - start van de realisatiefase Geertruidenberg-Amertak (2020). - Start van project verbetering Willemstad-Noordschans - Risicogebaseerde uitvoering van alle zorgplichtactiviteiten rondom keringen. - Starten verbetertraject afgekeurde dijkvakken uit tweede toetsronde regionale keringen. - Visie op compartimenteringskeringen en een beter inzicht in de staat en risicoverminderende werking van deze keringen.
2023-2029 (tot eind Kadernota)	<ul style="list-style-type: none"> - Oplevering van project Verbeteren regionale keringen (2023). - Oplevering dijkverbetering Geertruidenberg-Amertak. - Oplevering dijkverbetering Willemstad-Noordschans. - Verbetermaatregelen naar aanleiding van de eerste beoordeling op veiligheid primaire keringen (LBO-1) gestart.

4.2.3 Consequenties

Wat is bijgesteld ten opzichte van de Kadernota 2019-2028?

Door de invoering van de nieuwe normering primaire keringen en de beoordeling hierop, is er de komende jaren sprake van een toename van dijkversterkingsprojecten op de primaire keringen. Deze gaan dus een prominentere plaats innemen in het programmaplan. Daarnaast krijgt digitalisering meer aandacht.

Hoeveel kost het programma in de planperiode?

2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
15.366	15.443	15.991	16.083	17.691	18.663	19.366	19.178	19.279	18.342	18.511

Netto lasten programma 'waterveiligheid' in de planperiode (x € 1.000,-)

4.3 Watersystemen: schoon en voldoende water

Dit programma gaat over het ontwikkelen, beheren en onderhouden van het oppervlaktewatersysteem en het ondiepe grondwatersysteem, inclusief waterbodems, oevers en kunstwerken. Het doel is om te voldoen aan lokale en regionale wateropgaven in zowel droge als natte situaties en te zorgen dat het water van geschikte kwaliteit is.

4.3.1 Speerpunten

Algemeen

De maatregelen die het waterschap binnen dit programma uitvoert, dragen bij aan het behalen van de NBW-normen, KRW-opgaven en zoetwateropgaven. Daarnaast vormen reguliere (beheer- en onderhouds)werkzaamheden die het gehele jaar door plaatsvinden een belangrijk onderdeel van het programma.

De belangrijkste speerpunten zijn:

- beperken van de wateroverlast door overtollige neerslag;
- creëren van een goede balans tussen vraag en aanbod in perioden met langdurige droogte;
- beperken van de structurele blauwalgenoverlast;
- realiseren van een goede waterkwaliteit;
- zorgen voor een (goede) staat van onderhoud.

De speerpunten staan niet op zichzelf maar zijn allemaal integraal onderdeel van de realisatie van een 'klimaatrobuust watersysteem' en dragen gezamenlijk bij aan de duurzaamheidsdoelen' van het waterschap. Samenwerking met regionale partners en digitalisering zijn hierbij heel belangrijk.

Klimaatrobuust watersysteem

- Klimaatmaatregelen programmeren en uitvoeren: in 2019 wordt de NBW-toetsing afgerond en wordt duidelijk waar, vanuit wateroverlast gezien, er nog een opgave ligt om het watersysteem robuuster te maken. Deze verbeteringen worden de komende periode nader uitgewerkt en uitgevoerd.
- Verbetering van de waterkwaliteit voor een gezonde leefomgeving. De input hiervoor is afkomstig uit de watersysteemanalyses.
- Deltaplan Zoetwater, Deltaplan Hoge Zandgronden en Deltaplan Zuidwestelijke Delta gaan over het realiseren van robuuste zoetwatervoorziening. De droogte uit 2018 heeft duidelijk gemaakt dat ook hier gekeken moet worden waar aanpassingen in het watersysteem kunnen zorgen voor een robuuster watersysteem dat minder gevoelig is voor langdurige droogteperiodes. De uitgevoerde evaluatie van 2018 is hierbij een belangrijke leidraad. Een belangrijke ontwikkeling is de transitie naar klimaatrobuuste beekdalen, waar de opgaven voor waterkwaliteit, wateroverlast en droogte samenkomen.
- Er ligt een aanzienlijke baggeropgave in het landelijk en stedelijk gebied die de komende jaren de nodige (personele) inzet vergt en vraagt om een gedragen prioritering.

Duurzaamheid

- Nader onderzoek naar de impact van de uitstoot van broeikasgassen vanuit oppervlaktewater (bagger). Daarbij wordt aangesloten bij landelijke initiatieven om te komen tot een emissiebepaling uit oppervlaktewateren voor het beheergebied van Brabantse Delta.
- Energie: invulling geven aan de doelstelling om energieneutraal te zijn in 2025. Voor het watersysteem kan dat bijvoorbeeld door te investeren in energiezuinige gemalen, toepassen van aquathermie, of het compenseren van CO₂-uitstoot op andere manieren.
- Circulaire economie: onderzoeken en opstarten projecten op het gebied van hergebruik (rest) grondstoffen die vrijkomen bij onderhoudswerkzaamheden.

Samenwerking

- SWWB-samenwerking in de vorm van gezamenlijke maaibestekken met het Havenbedrijf Moerdijk, natuurbeherende instanties, gemeenten.
- Samenwerking met Vlaamse waterpartners voortzetten/uitbreiden. Zo biedt de aanpak van waterschaarste-droogte, klimaatadaptatie en de energietransitie mogelijkheden om samen te verkennen, met combinatiekansen voor verbetering van de waterkwaliteit.
- In de stilstaande, vaak stedelijke, wateren zorgt de hoge fosfaatbelasting in combinatie met een lange verblijftijd van het water voor steeds terugkerende blauwalgenoverlast. Het waterschap gaat in samenspraak met gemeenten maatregelen nemen om de optredende structurele overlast te minimaliseren.
- Verdere uitwerking van het proces Waterbeschikbaarheid (voorheen Voorzieningenniveau) waarbij afspraken over wederzijdse verantwoordelijkheden worden gemaakt met gebruikers van zoet water (bijvoorbeeld ook over aanvoercapaciteiten).

Digitalisering

- Statische gegevens van waterhuishoudkundige kunstwerken, groenelementen en waterlopen nog meer digitaal vastleggen om deze te kunnen gebruiken voor inspecties in het kader van zowel onderhoud, monitoring als planvorming.
- Implementatie Omgevingswet: leggergegevens wijzigen naar hetgeen gewenst is in de Omgevingswet (vlak georiënteerd). Dit heeft impact op zowel de data inwinning als het gebruik van de data door de diverse processen binnen het waterschap.
- Gebruik maken van gegevens (ingebracht door) watergebruikers/-afhankelijken voor passender beheer. Een voorbeeld is participatief monitoren. Hierbij worden gegevens verzameld door derden en gebruikt voor optimalisatie van de dienstverlening.
- De huidige procesautomatisering wordt verder geoptimaliseerd door het gebruik van betere (online) dataverbindingen en het inrichten van gebiedsregelingen. Daarnaast wordt de procesautomatisering nadrukkelijker ingezet voor het analyseren van de werking van het watersysteem teneinde verbeteringsvoorstellen hieruit te kunnen genereren.
- Doorontwikkeling van de verkeerstoren als gevolg van de organisatieontwikkeling Buiten Gewoon Doen.

4.3.2 Resultaten/mijlpalen

2019- maart 2023 (bestuursperiode)	<ul style="list-style-type: none">- Vaststellen van een gezamenlijk maatregelenpakket met Vlaamse waterbeheerders, in het kader van de samenwerkingsagenda.- Uitvoering onderzoek blauwalglocaties, benoemen en uitvoeren maatregelen op locatieniveau.- Vaststelling Algemeen Onderhoudsplan Waterlopen en Waterkeringen (AOWW).- Prioritering, programmering en uitvoering baggerwerkzaamheden stedelijk en landelijk gebied.- Afronden Samenwerkingsovereenkomst tot Uitvoering Waterdoelen (STUW) in 2021, of afspraken maken over verlenging. Doorstart maken met de vervolgsamenwerking t/m 2027.- Afronding van de tweede planperiode van de Kaderrichtlijnwater (SGBP-2) en start met uitvoering van maatregelen uit SGBP-3.- Afronding van de maatregelen uit het Werkprogramma zoetwatervoorziening Hoge Zandgronden 2016-2021 ('Wel goed water gegeven').- Vaststelling waterkwaliteitsprogramma (2020).- Programmering en start uitvoering van maatregelen in het kader van wateroverlast en droogte.- Statische data van waterhuishoudkundige objecten op orde krijgen/houden.
2023-2029 (tot eind Kadernota)	<ul style="list-style-type: none">- Uitvoering van waterkwaliteits- en kwantiteitsmaatregelen met de Vlaamse waterbeheerders.- In samenspraak met gemeenten uitvoeren maatregelen blauwalglocaties.- Verder uitvoeren KRW-maatregelen conform SGBP 3.- Verder uitvoeren maatregelen in het kader van het Deltaplan Zoetwater/Hoge Zandgronden op het gebied van wateroverlast en droogte.

4.3.3 Consequenties

Wat is bijgesteld ten opzichte van de Kadernota 2019-2028?

- Toename budget voor onderhoud aan beschoeiingen (volgens een opgesteld MJO-programma) en baggerwerkzaamheden in het landelijk gebied (volgend uit inspecties en aanbestedingen).
- Extra meetpunten en monitoringsstations naar aanleiding van het Actieprogramma Droogte.

Hoeveel kost het programma in de planperiode?

2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
34.519	35.330	35.352	36.229	37.071	37.258	37.538	38.302	38.915	39.168	39.618

Netto lasten programma 'watersystemen' in de planperiode (x € 1.000,-)

4.4 Bouw en exploitatie waterketen

Het doel van dit programma is bijdragen aan schoon water en gezonde natuur door het aangeboden afvalwater duurzaam, efficiënt en effectief af te nemen uit de gemeentelijke riolering, te zuiveren en weer af te voeren naar het oppervlaktewater. Hierbij komt slib vrij, dat na verwerking wordt afgevoerd naar de Slibverbrandingsinstallatie Noord-Brabant (SNB).

4.4.1 Speerpunten

Algemeen

- De Lange Termijn Asset Planning (LTAP) geeft een strategisch beeld van assets, kosten en risico's. De LTAP is de basis voor de programmering van de komende jaren. Nadere invulling geven aan De LTAP volgens de ontwikkeling beschreven in hoofdstuk 2 en de financiële kaders zoals toegelicht in hoofdstuk 3.
- Zorgplicht: het waterschap neemt verantwoordelijkheid voor uitvoering van de zuiveringstaak met beheerste risico's door de overeengekomen hoeveelheden afvalwater te verwerken en te voldoen aan de eisen die de wet, de vergunningen en de bestuurlijke doelen stellen aan de kwaliteit van het gezuiverde water.
- Een goede kwaliteit van het effluent draagt bij aan schoon en voldoende oppervlaktewater. De KRW watersysteemanalyses leveren belangrijke informatie over hoe en waar we de verbetering van het effluent een gezonde leefomgeving mogelijk kan maken.
- Microverontreiniging en drugsafval: Met de verbeterende analysetechnieken voor medicijnresten, gewasbeschermingsmiddelen, drugsafval en opkomende stoffen (zoals GenX) groeit het bewustzijn van de aanwezigheid van deze stoffen in oppervlakte- en afvalwater en soms zelfs drinkwater. Deze stoffen kunnen het behalen van waterkwaliteitsdoelen belemmeren. Uit de landelijke hotspotanalyse medicijnresten blijkt dat de zuiveringsinstallaties van waterschap Brabantse Delta niet bij de zestig meest vervuilende rwzi's zitten. Dit geeft ons de kans om het probleem van de microverontreinigingen en medicijnresten beter in kaart te brengen en een goede afweging te maken over eventueel verdergaande zuivering van het afvalwater. Het is sowieso duidelijk dat het waterschap een schakel is in de waterketen en dat de aanpak samen met onze partners moet gebeuren. Dat doen we al in de samenwerking Schone Maaswaterketen, ketenaanpak medicijnresten, samenwerking met de agrarische sector over gewasbeschermingsmiddelen en met andere overheden voor de aanpak van drugsafval. Naast medicijnresten komen diverse andere microverontreinigingen op, zoals bijvoorbeeld microplastics. Per stof wordt een maatwerk aanpak geformuleerd, vaak gericht op bewustwording en ontwikkeling van meetmethodieken en kennis.
- Maatregelen Afvalwaterpersleiding Moerdijk-Bath (AWP 2.0): Door het vernieuwen van de persstations en het vergroten van de capaciteit van de AWP wordt de betrouwbaarheid van het afvalwatertransport vergroot en is het systeem in staat om de afgesproken afvalwaterhoeveelheden te verwerken.

Samenwerking

- Samenwerking in de afvalwaterketen: samen met gemeenten zoeken we naar optimale benutting van de huidige infrastructuur en gaan we de uitdagingen van de toekomst aan (klimaatadaptatie, circulaire economie, gemeenschappelijke investeringsagenda). Gaandeweg wordt Brabant Water aan de keten toegevoegd.
- Samenwerken in de afvalwaterketen: met bedrijven gaan we in gesprek over het optimaal benutten van de bestaande infrastructuur, maatwerkoplossingen en het verkennen van kansen voor waterhergebruik en andere duurzame oplossingen.
- Samenwerken met kennisinstellingen en bedrijven (technologie-leveranciers): binnen deze gouden-driehoek werken we samen aan ontwikkeling van duurzame technologie. Dit komt bij elkaar in de Innovatiefabriek op de rwzi Nieuwveer.
- Samenwerken in landelijk verband: binnen verschillende netwerken wordt gewerkt aan gemeenschappelijke doelen, wordt kennis ontwikkeld en gedeeld en worden de risico's verdeeld over de verschillende waterschappen. Een voorbeeld is de Energie- en Grondstoffenfabriek (EFGF) waarin we kiezen voor actief bijdragen aan de thema's bioplastics en fosfaatterugwinning en leren van anderen op andere thema's.

Duurzaamheid

- Het droge jaar 2018 heeft gezorgd voor een groeiend bewustzijn dat water lokaal schaars kan zijn. Het effluent van een rwzi krijgt daarmee meer waarde. Effluent van de rwzi Kaatsheuvel wordt al jaren hergebruikt in de Efteling en er loopt een ontwikkelproject naar hergebruik van effluent van de rwzi Bath door een grote industrie in de haven van Antwerpen. Daarnaast heeft effluent van de rwzi's op de hoge zandgronden toenemende waarde voor de doorstroming van de beken, voor aanvulling van het grondwater en voor irrigatie. Hergebruik van effluent is één van de instrumenten die het waterschap heeft om het watersysteem te beïnvloeden. In deze bestuursperiode worden de toepassingsmogelijkheden van effluent onderzocht.
- Het waterschap heeft de ambitie om in 2025 energieneutraal te zijn. Energieneutraliteit kan op verschillende manieren worden bereikt. Het begint met het terugdringen van de energieconsumptie en het nemen van energiebesparende maatregelen in de (primaire) bedrijfsprocessen, zoals het zuiveren van het afvalwater. Afhankelijk van de energiebron wordt dan ook de CO₂-uitstoot beperkt. Het is nodig te investeren in de ontwikkeling van innovatieve technologieën die een bijdrage leveren aan het verbeteren van het zuiveringsproces en direct energiereducerend zijn. Ook moet het waterschap steeds meer zelf de nodige energie op een duurzame manier opwekken. Dit gebeurt momenteel voornamelijk door de productie van biogas. De komende jaren wordt energie ook opgewekt met zonne- en windenergie op en nabij rwzi's. Verder is het noodzakelijk om door te gaan met het ontwikkelen van innovatieve technologieën die de energieconsumptie verlagen en de -productie verhogen.
- Het waterschap heeft de ambitie om in 2050 grondstoffenneutraal te zijn. Om 'circulair' te worden, willen we minder grondstoffen (polymeren en ijzerchloride) in het zuiveringsproces verbruiken en grondstoffen hergebruiken. Dit kan door:
 - de markt uit te dagen om over te schakelen op de ontwikkeling van biobased polymeren;
 - terugwinning en hergebruik van ijzer: daarvoor werken we aan de ontwikkeling van een technologie voor de terugwinning van ijzerfosfaat (vivianiet) uit ons slib. De kracht van dit concept is dat zowel ijzer als fosfaat wordt teruggewonnen. Hierdoor daalt het fosfaatgehalte in het effluent en ook de hoeveelheid slib voor eindverwerking bij SNB neemt fors af.
 - zelf een waardevolle grondstof uit afvalwater te produceren: daarvoor werken we aan de doorontwikkeling van technologie voor de productie van bioplastic (PHA) uit ons slib.
 - het chemicaliënverbruik te verminderen. Ook hiervoor is het nodig te investeren in ontwikkeling van innovatieve technologie.
- Het waterschap wil de uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen uit rwzi's verminderen. We sluiten aan bij landelijke initiatieven om te komen tot een emissiebepaling en -reductie uit rwzi's. We gaan in samenhang ook werken aan het identificeren en voorkomen van uitstoot van broeikasgassen in waterketen en -systeem.

Digitalisering

- Doorontwikkeling assetmanagement: de digitalisering brengt mogelijkheden om onze bestaande processen, producten en diensten te verbeteren. Voor het doorontwikkelen van assetmanagement zijn veranderingen nodig in de informatievoorziening en de organisatie voor het integraler kunnen sturen op prestaties, kosten en risico's. Dit stelt ons in staat de Lange Termijn Asset Planning (LTAP) te verbeteren.
- Als onderdeel van project AWP 2.0 wordt geïnvesteerd in nieuwe centrale procesautomatisering. Deze functionaliteiten geven invulling aan eisen op operationeel, tactisch en strategisch niveau, zoals (real time) monitoring, processturing en -optimalisatie en doelmatig onderhoud.
- Het slim gebruiken, toepassen en delen van data wordt een essentieel onderdeel van ons werk. Het geeft ons bijvoorbeeld inzicht in het veranderend aanbod afvalwater. Door deel te nemen aan de Samenwerking Water in Midden en West Brabant (SWWB) krijgen we door het slim gebruiken, toepassen en delen van data in de keten samen meer grip op overstortgebeurtenissen, benutten we in de regio beter de bergingscapaciteiten en zetten we de gemalen efficiënter in. Binnen deze samenwerking wordt continu gewerkt aan verbeteringen. Er komt ook een impuls op het nemen van beslissingen en het doen van voorspellingen op basis van data die getoond wordt op dashboards in de Verkeerstoren.
- Doorontwikkeling van de verkeerstoren als gevolg van de organisatieontwikkeling Buiten Gewoon Doen.

4.4.2 Resultaten/mijlpalen

2020- maart 2024 (bestuursperiode)	<ul style="list-style-type: none"> - Lange termijn visie traject voor de waterketen. (2020). - Resultaten KRW zijn vertaald naar beleidsuitgangspunten voor de Waterketen (2020). - LT-strategie/visie vertaald in planvorming, onder andere in een Strategisch Assetmanagementplan (SAMP) (2021). - Betrouwbaar in de basis: doelen uit beleidsvoornemen 'Water van Waarde' gehaald (2020). - Het proces Bouwen realiseert jaarlijks het afgesproken investeringsvolume (2020-2024). - Assetmanagement volledig geïmplementeerd en op certificeerbaar niveau (2024). - Meten en monitoren wordt met gemeenten en drinkwaterbedrijven verder uitgebouwd, naar een meer adviserende samenwerking die leidt tot wederzijdse ketenoptimalisatie (2020). - Relatiebeheer met de grote bedrijven heeft geleid tot inzicht en samenwerking die leidt tot een ketenoptimalisatie (2021). - Programma vastgesteld voor Klimaat en duurzaamheid in de Waterketen (o.a. energietransitieplan en grondstoffentransitieplan) (2020). - Realisatie project AWP 2.0 (2023). - Realisatie bioplastic productie op demo-schaal (2024). - Implementatie van PA/PI-beleid op de AWP (2024).
2024-2029 (tot eind Kadernota)	<ul style="list-style-type: none"> - 100% energieneutraal (2025). - Maatregelen gerealiseerd in de waterketen t.b.v. KRW-doelen (2027).

4.4.3 Consequenties

Wat is bijgesteld ten opzichte van de Kadernota 2019-2028?

De afgelopen jaren is het inzicht in de toestand van de assets toegenomen waarbij is gebleken dat een aantal assets op het einde van hun levensduur is. Dit vraagt om bestuurlijke keuzes over:

1. het evenwicht tussen kosten, risico's en prestaties
2. het dilemma lange afschrijftermijn versus kansen voor vernieuwing
3. het dilemma lage lasten op korte termijn versus investeren in toekomstbestendige oplossingen

Bij het maken van deze keuzes moet rekening gehouden worden met (toekomst)scenario's die de kosten, risico's en prestaties in beeld brengen inclusief kansen voor vernieuwing zoals verdergaand zuiveren, hergebruik effluent, terugwinning grondstoffen en verwijderen medicijnresten. Daarnaast heeft het realiseren van de doelen van de KRW ook effect op de gevraagde prestaties van de zuiveringen.

Hoeveel kost het programma in de planperiode?

2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
57.759	58.703	61.228	63.444	65.314	67.673	69.625	70.957	69.358	69.782	71.242

Netto lasten programma 'bouw en exploitatie waterketen' in de planperiode (x € 1.000,-)

4.5 Vaarwegen: bevaarbare rivieren, kanalen en havens

Dit programma gaat over veilige en goed bevaarbare vaarwegen en havens voor zowel beroeps- als recreatievaart. Beroepsvaart en watergebonden bedrijven verlangen met name een betrouwbare en vlotte afwikkeling van het goederenvervoer. Voor recreatievaart is aantrekkelijkheid op en bij het water en in havens belangrijk.

4.5.1 Speerpunten

Algemeen

Het programma Vaarwegen bestaat uit twee delen:

1. Vaarwegbeheer, ofwel de instandhouding van de afmetingen van het oppervlaktewaterlichaam om scheepvaart mogelijk te maken. Een voorbeeld is baggeren.
2. Nautisch beheer, ofwel de voorzieningen die ervoor zorgen dat vlot en veilig verkeer over water mogelijk is. Voorbeelden hiervan zijn bebording en scheepvaartsignalen, maar ook toezicht valt hieronder.

Het waterschap is voor de provinciale vaarwegen (Mark-Dintel-Vlietstelsel) in medebewind opgeroepen om het beheer en onderhoud uit te voeren. Een financiële regeling maakt onderdeel uit van deze afspraak.

Vaarwegbeheer

In 2013/2014 is het waterschap gestart met risicogestuurd assetmanagement onder andere voor het vaarwegbeheer. In de jaren die volgden is daardoor meer inzicht verkregen in de onderhoudsstaat van de vaarwegen, waaronder aanwezige baggervolumes. Op basis van de Richtlijnen Vaarwegen 2017 is gebleken dat er een significante hoeveelheid bagger aanwezig is in het stelsel vaarwegen. Dit heeft twee oorzaken:

1. Het onderhoud aan de vaarwegen werd uitgevoerd op basis van de legger. De hierin opgenomen afmetingen zijn nog niet gebaseerd op de Richtlijnen Vaarwegen 2017.
2. Naar aanleiding van de Agenda van Brabant (2010) is een korting doorgevoerd van 25% op de provinciale bijdrage aan het vaarwegbeheer. Deze korting heeft een negatief effect gehad op de uitvoering van het vaarwegbeheer over het Mark-Dintel-Vlietsysteem.

Over het wegwerken van de baggerachterstand zijn afspraken gemaakt met de provincie Noord-Brabant. De totale omvang van de achterstand is ongeveer 835.000 m³. Dit is geraamd op 13,2 miljoen euro. Waterschap en provincie dragen daarvan ieder 50% bij. Om een toekomstige achterstand te voorkomen, is ook afgesproken om de jaarlijkse investeringen met 1 miljoen euro te verhogen.

Het project 'Wegwerken baggerachterstand vaarwegen' wordt deze bestuursperiode gestart.

Nautisch beheer

Op dit moment voert het waterschap de nautische taken uit, maar de beleidsmatige kaders daarvoor ontbreken. In 2018 is een verkenning uitgevoerd naar het opstellen van nautisch beleid. De resultaten van deze verkenning worden eind 2019 aan het dagelijks bestuur voorgelegd, zodat er in 2020 een ambitiebepaling op het gebied van nautisch beheer kan volgen.

Samenwerking

- Onder regie van de provincie Noord-Brabant wordt een visie op de vaarwegen opgesteld. De bestuursopdracht wordt op dit moment voorbereid, waarna de visie naar verwachting vanaf 2020 wordt vormgegeven. In deze visie wordt het huidige vaarwegenstelsel geprojecteerd op verschillende toekomstige ontwikkelingen, zoals scheepvaartontwikkelingen waterkwaliteitseisen, maar ook ruimtelijk economische ontwikkelingen. Het waterschap, maar ook betrokken gemeenten in de Regio West-Brabant dragen bij aan deze visie.
- In het kader van het nautisch beheer wordt samenwerking gezocht met onder andere Rijkswaterstaat.

Duurzaamheid

- Er wordt in projecten gewerkt volgens afspraken over duurzame grond-, weg- en waterbouw, waaronder het verkennen van het benutten van vrijkomende bagger.
- In projecten wordt gezocht naar maatschappelijke meerwaarde en worden meekoppelkansen verkend. Hier kan worden gedacht aan de realisatie van ecologische verbindingszones, maar ook recreatieve voorzieningen.

Digitalisering

De komende jaren wordt een aantal nieuwe ontwikkelingen op het gebied van data-inwinning verwacht, onder andere remote sensing. Ook vindt er digitalisering in de scheepvaart zelf plaats. Het waterschap volgt deze ontwikkelingen en zal, indien wenselijk, mogelijkheden verkennen.

4.5.2 Resultaten/mijlpalen

2019- maart 2023 (bestuursperiode)	<ul style="list-style-type: none">- Start van het project 'Wegwerken baggerachterstand vaarwegen'.- Legger vaarwegen aanpassen aan de Richtlijnen Vaarwegen.- Verdere implementatie risicogestuurd assetmanagement.- Opstellen Meerjarenonderhoudsprogramma.- Opstellen visie op de vaarwegen onder regie van de provincie Noord-Brabant.- Bepalen ambitie nautisch beheer en vaststellen nautisch beleid.
2023-2029 (tot eind Kadernota)	<ul style="list-style-type: none">- Oplevering 'Wegwerken baggerachterstand vaarwegen'.- Vaststellen visie op de vaarwegen.

4.5.3 Consequenties

Wat is bijgesteld ten opzichte van de Kadernota 2019-2028?

- Project 'Wegwerken baggerachterstand vaarwegen' totaal 13,2 miljoen euro, waarvan 6,6 miljoen voor kosten van het waterschap.
- Structurele verhoging van de jaarlijkse investeringen van totaal 1 miljoen euro, waarvan 0,5 miljoen voor kosten van het waterschap.

Hoeveel kost het programma in de planperiode?

2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
2.383	2.604	2.605	2.729	3.003	3.108	3.244	4.044	4.384	4.507	4.380

Netto lasten programma 'vaarwegen' in de planperiode (x € 1.000,-)

4.6 Regulering: vergunningverlening en handhaving

Dit meerjarenprogramma betreft werkzaamheden als het toetsen van plannen, het opstellen van maatwerkvoorschriften bij landelijke regels, het verlenen van vergunningen, toezicht houden op de naleving van regels en indien nodig handhavend optreden. Het gaat dan over zowel landelijke als lokale regelgeving op het gebied van waterveiligheid, voldoende water, waterkwaliteit, doelmatige afvalwaterzuivering en vlot- en veilig scheepvaartgedrag (nautisch beheer). Verder valt onder dit programma de stimuleringsaanpak van derden voor wat betreft diffuse emissies.

4.6.1 Speerpunten

Samenwerking

Met de omgevingsdienst en andere overheden wordt continu gezocht naar mogelijkheden om de samenwerking te verbeteren. Het doel is om de middelen zo effectief en efficiënt mogelijk in te zetten en de kwaliteit van uitvoering in het VTH-domein verder te verbeteren. Hierbij moet gedacht worden aan onderlinge benchmark, gezamenlijke inkoop, risicoprioritering en samenwerking rondom vergunning- en toezichtzaken. Maar ook het afstemmen van de bedrijfsprocessen vanuit een ketenbenadering. Voor wat betreft de aanpak van diffuse emissies wordt ingezet op intensieve samenwerking met de agrarische sector (zoals ZLTO, Treeport, Fruitport en Agrarisch Natuurverenigingen). Het doel is om een extra impuls te geven aan de regionale uitrol van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) en de verdere uitwerking van blauwe diensten (akkerrandenbeheer en bodemverbetering).

Duurzaamheid

Er wordt gevolg gegeven aan de (verbeter)doelen van de nieuwe Omgevingswet: wonen, werken en recreëren in een veilige en duurzame leefomgeving met ruimte voor initiatieven. Onder andere door te denken en handelen vanuit de mogelijkheden ('ja, mits' in plaats van 'nee, tenzij'). Dit gebeurt vanuit een integrale benadering en belangenafweging. Besluitvormingsprocessen zijn duidelijk en transparant. De kwaliteitsborging van de taken vindt plaats op basis van de landelijk afgesproken kwaliteitscriteria voor vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Digitalisering

De dienstverlening wordt doorontwikkeld vanuit het principe van één-overheid. Het nieuwe landelijke Omgevingsloket (DSO-LV) wordt hét digitale loket van de overheid voor burgers en bedrijven als het gaat om de oriëntatie en informatie over de fysieke leefomgeving en het aanvragen van vergunningen en het melden van activiteiten. De regels uit de Keur worden in begrijpelijke taal opgesteld en getoond in het nieuwe Omgevingsloket. Eigen (zaak)systemen en bedrijfsprocessen worden afgestemd en waar mogelijk geïntegreerd met het DSO.

4.6.2 Resultaten/mijlpalen

2019- maart 2023 (bestuursperiode)	<ul style="list-style-type: none">- De implementatie van (de gevolgen) van de Omgevingswet is conform bestuursakkoord Omgevingswet en mijlpalen/resultaten van het routeplan van de waterschappen uitgevoerd.- Landelijke afgesproken Kwaliteitscriteria VTH zijn geïmplementeerd (2021).- VTH beleidsplan vastgesteld voor 4 jaar door het DB (2020-2024).- De risicoanalyse voor VTH (gebied, bedrijven, gedragingen) is geactualiseerd.- Project SODO is afgerond, geëvalueerd en de resultaten zijn geïntegreerd in de VTH bedrijfsprocessen.- Samenwerkingsafspraken gemaakt over VTH-taken met partners, zoals Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant en politie.- Snellere besluitvorming en verbeterde dienstverlening:<ul style="list-style-type: none">- 95% van de vergunningsaanvragen/verzoeken om handhaving is binnen termijn beschikt.- 50% van de vergunningsaanvragen is < 5 weken beslist.- 90% van de aanvragen wordt digitaal ingediend en afgedaan.- 80% van de aanvragen is bij de eerste indiening correct en volledig.- Bij < 10% van de aanvragen dient de wettelijke termijn te worden verlengd ten behoeve van de besluitvorming (langer dan 8 weken).- Beschikkingen, e-mails en brieven zijn opgesteld op B1 taalniveau (eenvoudig Nederlands).- Bij tenminste 90% van de te controlebezoeken wordt voldaan aan de gestelde regels (naleefgedrag).- 100% van de overtredingen wordt ongedaan gemaakt na de inzet van bestuursrechtelijk en/of strafrechtelijke interventie.- DAW-aanpak wordt in samenwerking met de agrarische sector vertaald naar een aanpak op individueel bedrijfsniveau door middel van bedrijfsbodem- en waterplannen.- Blauwe diensten worden voortgezet en geborgd in het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de EU (GLB).- Vaststellen nautisch beleid. Het waterschap voert nautische taken uit, maar de beleidsmatige kaders ontbreken. Opstellen van het nautisch beleid zal volgen na ambitie bepaling door het dagelijks bestuur in 2019.
2023-2029 (tot eind Kadernota)	<ul style="list-style-type: none">- VTH beleidsplan vastgesteld voor 4 jaar door het DB.- VTH beleid is aangesloten c.q. geïntegreerd met de beleidsinstrumenten en beleidscyclus van het nieuwe stelsel Omgevingsrecht.- Glastuinbouwbedrijven zijn (nagenoeg) emissieloos en in de veehouderij zijn erven (nagenoeg) emissieloos.- Geen gewasbeschermingsmiddelen in het water.- De maatregelen om de opgave voor wat betreft emissies naar oppervlaktewater vanuit de KRW in te vullen zijn genomen.

4.6.3 Consequenties

De doelresultaten van VTH zijn verder aangescherpt met het oog op de doorontwikkeling van de dienstverlening in relatie tot een snellere en betere besluitvorming.

Hoeveel kost het programma in de planperiode?

2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
4.162	5.846	5.223	4.746	4.667	4.491	4.484	4.594	4.681	4.777	4.875
6.343	5.772	5.730	5.775	5.884	5.929	5.937	6.083	6.193	6.318	6.446

Netto lasten programma 'regulering' in de planperiode (x € 1.000,-)

4.7 Bedrijfsondersteuning

Dit programmaplan is de verzameling van de volgende onderdelen:

- Heffing en invordering: het opleggen en invorderen van de waterschapslasten.
- Bestuur en communicatie: het organiseren van strategisch advies aan en ondersteuning van het bestuur, het faciliteren van efficiënte en effectieve bestuurlijke besluitvorming en het leveren van interne en externe communicatiediensten met als doel het vergroten van het waterbewustzijn, versterken van de samenwerking en participatie en het versterken van de dienstverlening. Het beoogde effect is dat het waterschapswerk zichtbaarder wordt en het omgevingsgericht werken van de organisatie gestimuleerd wordt.
- Ondersteunende diensten: de primaire taken soepel, efficiënt en volgens wet- en regelgeving laten verlopen (personeel en organisatie, inkoop, financiën, planning en control, centraal management, geografische informatie, muskusrattenbeheer, calamiteitenorganisatie, ICT, facilitaire zaken en juridische zaken).
- Dekkingsmiddelen en saldo: het plannen en verantwoorden van de dekkingsmiddelen.

4.7.1 Speerpunten

Samenwerking

We werken doelmatig, efficiënt en naar tevredenheid van stakeholders en partners, binnen en buiten de waterschapsgrenzen, waarbij we kennis delen en ook halen om onszelf te ontwikkelen. We zijn in dialoog met en actief in de omgeving en brengen doelen en wensen voor onze leefomgeving bij elkaar en passen waar nodig onze eigen doelen en/of rol aan voor een breder maatschappelijk belang.

Duurzaamheid

Het waterschap is een maatschappelijk betrokken organisatie en werkgever die duurzaamheid meeneemt in alle afwegingen en keuzes.

Digitalisering

Het waterschap is innovatief en informatiegestuurd(er) en verbetert en digitaliseert processen, producten en diensten onder meer door het beter benutten en delen van (beschikbare) data en technologische mogelijkheden. Hierbij houdt het waterschap steeds rekening met bedreigingen op het gebied van informatieveiligheid en privacy. De processen worden ook met de juiste rollen ingericht om er voor te zorgen dat onze dienstverlening op orde blijft.

4.7.2 Resultaten/mijlpalen

2019- maart 2023 (bestuursperiode)	<ul style="list-style-type: none">- Uitvoeren van de organisatieverandering Buiten Gewoon Doen- Modernisering van de IT-infrastructuur conform infrastructuurplan- Ontwikkeling van een enterprisearchitectuur om de ontwikkelingen en eisen vanuit een steeds sneller veranderende omgeving aan te kunnen. In 2019 is gestart met het creëren van meer overzicht en inzicht. Vervolgens worden verbeteringen doorgevoerd om de organisatie, processen en systemen beter met elkaar te verbinden.- Achterstanden bewerking archieven (o.a. rechtsvoorgangers) volledig weggewerkt- Visie op beheer cultureel erfgoed ontwikkeld en uitgevoerd- Vaststellen en implementeren van archiefbeleid m.b.t. e-depot, beeldbank en collectiebeheersysteem- Ambities duurzaam transport vastgesteld- Ambities energieneutrale bedrijfsgebouwen vastgesteld- Onderzoeken en implementeren datagedreven financiën en HR- Ontwikkelen visie op flexibilisering en wendbaarheid van het financiële beleid- Voldoen aan Baseline Informatieveiligheid Overheden (BIO) en Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)- Ontwikkeltraject 'Professionalisering informatievoorziening beheer' investeert in het functioneel, applicatie en technisch beheer naar een hoger niveau te tillen- Ontwikkeltraject 'Werken in 2025': onderzoek naar manier van werken medewerkers in de toekomst in relatie tot huisvesting, HRM, werkomgeving en ICT-middelen- Vaststellen en implementeren nieuw informatiebeleid- Evaluatie communicatiecampagne verkiezingen en elementen uit de campagne gebruiken voor structurele communicatie activiteiten- Externe communicatie meer campagnematig inrichten zodat er op deze manier meer doelgroepgericht kan worden gewerkt en er beter kan worden geëvalueerd.- Uitvoering en actualisatie communicatievisie 2018-2023- Uitvoering 2-meting naar de taak- en naamsbekendheid, het imago, de tevredenheid met het contact en de communicatiebehoefte met het waterschap- Faciliteren ambassadeurschap van medewerkers en bestuurders- Realiseren en implementeren strategische bestuurlijke kalender- Adviseren en ondersteunen van werkgroep bestuurlijke ontwikkeling- Inrichten en uitvoeren project Waterschapsverkiezingen 2023- Uitvoeren MVO beleid- Implementeren contractmanagement- Actualiseren arbobeleid- Opzetten en implementeren veiligheidsbeheersysteem- Vaststellen en implementeren risicomangementbeleid- Uitvoeren van het project Sloten, oevers en dijken op orde; onderdeel oneigenlijk grondgebruik op basis van 100% handhaving van de overtredingen- Voorbereiden Bestuur en organisatie op de invoering van de Omgevingswet- In control zijn van de verbonden partijen- Voldoen aan de verplichtingen als bronhouder van de Basisregistratie Grootchalige Topografie en Basisregistratie Ondergrond- De legger voldoet aan de eisen van de Omgevingswet en Digitaal Stelsel- Professionalisering crisisbeheersing door intern een betere invulling te geven aan de veiligheidsketen (risico- en crisisbeheersing).- Grip op gegevens: het professionaliseren van gegevensmanagement. Meer orde en inzicht in data: welke gegevens slaat het waterschap op, van welke kwaliteit zijn deze gegevens, wie is eigenaar van deze gegevens, hoe en aan wie stellen we ze beschikbaar en waarvoor?- Procesautomatisering/Procesinformatisering: het waterschap gaat over op één uniform automatiseringsprogramma voor waterketen, watersystemen en vaarwegbeheer. Vanuit een centraal punt is er toegang tot alle locaties voor het bedienen van de installaties of het uitvoeren van wijzigingen.
---------------------------------------	---

	- Implementatie Omgevingswet: (digitale) informatie omtrent de fysieke leefomgeving is op één plek te vinden: het Omgevingsloket. Via dit loket kan iedereen zien wat mag en wat niet mag op basis van de regelgeving en kunnen vergunningsaanvragen en meldingen worden ingediend. Een spoor in het programma 'Omgevingswet' is het aansluiten op het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). In dit spoor wordt gewerkt aan ICT, het zaakstelsel en alle andere informatievoorzieningen die nodig zijn voor het DSO.
2023-2029 (tot eind Kadernota)	- Bepalen nieuwe kostentoedeling 2024 - 2029

4.7.3 Consequenties

Wat is bijgesteld ten opzichte van de Kadernota 2019-2028?

- Om 100% handhaving van de overtredingen in het project Sloten, oevers en dijken op orde te realiseren is in 2020 een extra bedrag opgenomen van € 660.000 en in 2021 een extra bedrag van € 390.000.
- Om aan alle eisen rondom IT-infrastructuur en de informatievoorziening (o.a. Het Waterschapshuis) te kunnen blijven voldoen is structureel € 560.000 per jaar extra opgenomen.

Hoeveel kost het programma in de planperiode?

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Heffing en invordering	5.691	5.823	5.819	5.824	5.852	5.839	5.842	5.860	5.876	5.913	5.907
Bestuur en ext. communicatie	5.354	5.688	5.726	5.777	5.881	5.984	6.027	6.147	6.012	6.038	6.153
Ondersteunende diensten	28.500	29.965	29.753	29.557	30.004	29.973	29.778	30.708	31.197	31.885	32.597

Netto lasten programma 'bedrijfsondersteuning' in de planperiode (x € 1.000,-)

5. Risico's

In deze Kadernota en de bijbehorende meerjarenraming zet het bestuur de koers uit voor de komende jaren. Deze koers bevat doelstellingen die de komende jaren gerealiseerd gaan worden. Aan alle activiteiten om de doelstellingen te behalen zijn risico's verbonden. Het gaat om bedreigingen, kansen en onzekerheden. In dit hoofdstuk staan de belangrijkste risico's die de organisatiedoelstellingen bedreigen.

Binnen ons waterschap wordt aan risicomanagement gedaan om goed voorbereid te zijn. Risicomanagement is het identificeren, analyseren, beoordelen en evalueren van risico's. Ook het benoemen en uitvoeren van risicobeheersingsmaatregelen is een onderdeel van risicomanagement. De bedrijfswaarden (tabel 7) en de bijbehorende waardenmatrix worden gebruikt bij het beoordelen van risico's en het prioriteren van beheersmaatregelen.

Bedrijfswaarde *	Gedefinieerd als ...
Compliance	Voldoen aan de gemaakte afspraken per taak binnen de kaders van wet- en regelgeving en het bestuursakkoord
Waterkwantiteit en -veiligheid	Voldoen aan een evenwichtige waterbehoefte alsook het voldoen aan de omgevingsveiligheid
Water- en omgevingskwaliteit / milieu	Leveren van een positieve bijdrage aan de volksgezondheid, natuur en het milieu (bodem, water en lucht)
Kosten	Realisatie overeenkomstig met de plannen vanuit de meerjarenbegroting en waarbij geen verrassingen mogen optreden t.a.v. de financiële restrisico's
Continuïteit	Doelmatig inzetten van de juiste kennis en capaciteit om in te kunnen spelen op de maatschappelijke belangen en ontwikkelingen
Imago	Mate waarin het waterschap wordt gezien als professioneel, duurzaam en betrouwbaar

Tabel 7: Bedrijfswaarden

* Eind 2019 worden de bedrijfswaarden geëvalueerd en eventueel aangepast.

Bij het vaststellen van de beheersmaatregelen gaat het om de activiteiten waarmee de kans van optreden wordt verkleind of de gevolgen van risico's worden beperkt. Het waterschap beoordeelt ieder jaar opnieuw de kansen en de mogelijke gevolgen van de operationele risico's. De impact van de restrisico's wordt vergeleken met de bestuurlijk vastgestelde norm voor het weerstandsvermogen. Op die manier zorgt het waterschap ervoor dat het voldoende weerstandscapaciteit heeft om financiële tegenslagen op te vangen. Dit wordt vastgelegd in het risicoregister.

5.1 Top 5 risico's

De omvang van een risico wordt berekend met de formule 'Risico = Kans x Effect'. Dit leidt tot de volgende top 5 (grootste) operationele risico's uit het risicoregister:

1. Uitval afvalwaterzuiveringsinstallaties
2. Illegale lozingen
3. Problemen in uitvoering projectportfolio
4. Breuk persleidingen (reparatie en claims)
5. Hogere energierekening door hoger tarief Opslag Duurzame Energie (ODE)

De top 5 verschilt van voorgaande jaren. Het risico 'Verbonden partijen' staat niet meer genoemd als risico. De wijze waarop de verbonden partijen worden gemanaged is zodanig geprofessionaliseerd dat het risico is afgenomen.

Uitval afvalwaterzuiveringsinstallaties

Een afvalwaterzuiveringsinstallatie kan uitvallen als gevolg van externe factoren, zoals een brand, illegale lozing of extreem weer. Ook slijtage van de installaties, (in combinatie met) een hoge belastinggraad en veroudering verhogen de kans op uitval. De financiële gevolgen van de uitval kunnen aanzienlijk zijn door claims van derden, boetes van gemeente/EU, kosten lozingsheffing, milieuschade, extra transportkosten en eigen schade. Met assetmanagement en het traject 'Water van waarde – Betrouwbaar in de basis 2018-2020' werkt het waterschap aan het verlagen van deze risico's.

Illegale lozing

Illegale lozingen met onverwacht hoge concentraties giftige stoffen kunnen schade veroorzaken aan flora en fauna. Ook kan er schade ontstaan bij de zuiveringen door een verstoorde procesvoering (die niet direct tot uitval van de installatie leidt). De financiële gevolgen kunnen aanzienlijk zijn:

- claims van derden, indien die niet te claimen zijn bij de veroorzaker
- opgelegde boetes
- kosten aan beheersmaatregelen, zoals bodemsanering.

In de risicobeoordeling is de kans op lozingen verhoogd, als gevolg van incidenten die het afgelopen jaar in de branche en bij ons waterschap zijn voorgekomen. Het aantal incidenten en de zeer zorgwekkende stoffen die worden geloosd zorgen voor een toenemend risico.

Problemen in uitvoering projectportfolio

Markontwikkelingen

Door de krapte op de markt neemt de beschikbaarheid van aannemers/marktpartijen af met als mogelijk gevolg vertragingen en toename van prijzen. Voorbeelden van een laag aantal inschrijvingen en/of hoge inschrijfbedragen komen voor. Als oplossing worden acties ondernomen zoals voorafgaand aan een aanbesteding de markt informeren of consulteren. Daarnaast wordt ervaring opgedaan met andere vormen van samenwerken in een project en wordt de mogelijkheid van inschrijfvergoedingen bij aanbestedingen beschouwd.

Grondverwerving

Grondverwerving kan lang duren en vertraging veroorzaken. In veel gevallen heeft het waterschap grond nodig om maatregelen uit te kunnen voeren, bijvoorbeeld voor het verbeteren van de regionale keringen, hermeandering van waterlopen, ecologische verbindingzones of waterberging. Om de kosten te beperken en het draagvlak te vergroten zoekt het waterschap bij het uitvoeren van inrichtingsmaatregelen steeds naar combinaties met plannen van derden. Daardoor is er minder grondverwerving nodig en kan werk met werk gemaakt worden. Ook stimuleert het waterschap inwoners en bedrijven om zelf maatregelen te nemen die de waterkwaliteit verbeteren, zoals het bieden van blauwe diensten, de aanleg van akkerranden en natuurvriendelijke oevers. Daarnaast zal er in 2020 gewerkt worden aan een strategie voor het strategisch aankopen van grond om de positie van het waterschap op de grondmarkt te versterken.

Breuk persleidingen (reparatie en claims)

Een breuk van een persleiding heeft een lozing van afvalwater of slib tot gevolg. De kosten voor reparatie, noodmaatregelen, opruimen en van claims van externen kunnen aanzienlijk zijn. Oorzaken van leidingbreuken zijn slijtage van binnenuit, verzakkingen of (graaf)werkzaamheden in de buurt van de leidingen.

Om voldoende zicht te krijgen en te houden op de toestand waarin onze assets verkeren worden periodieke inspecties uitgevoerd via de exploitatie en minder frequente, kostbare inspecties worden projectmatig uitgevoerd via het investeringsprogramma. Zo zijn er de laatste jaren een flink aantal inspectieprojecten uitgevoerd op de persleidingen onder andere op de AWP.

Vervangingsinvesteringen worden gepland na inspecties. Het professionaliseren van de inspecties is onderdeel van het assetmanagementprogramma dat nu loopt. Implementatie van het assetmanagementprogramma geeft handvatten om de risico's beter in te schatten dan voorheen en nieuwe inspectietechnieken geven meer inzicht in de onderhoudsstaat.

Tot de meest risicovolle assets die wij hebben behoren de AWP-leidingen. Deze worden geïnspecteerd volgens de NEN 3650 methodiek die opgesteld is voor een goed beheer en onderhoud van persleidingen. Het is onmogelijk om de persleidingen periodiek compleet te inspecteren aan de binnen- en buitenzijde. Inspecties moeten uitgevoerd worden op basis van risicoanalyses en steekproeven. Het is nooit met 100% zekerheid te voorkomen dat er lekkages op zullen treden. Schade door derden en omgevingsfactoren zijn hier voorbeelden van. Om de risico's te minimaliseren is het nodig dat inspectiemethoden voor afvalwaterpersleidingen verder ontwikkeld worden (inwendige schade vanaf de buitenkant

vaststellen) en dat reparatiemethoden verder ontwikkeld worden zodat reparatietijden korter worden. Dit traject loopt al enkele jaren.

Door de toenemende leeftijd van de assets moeten we steeds meer inspanning leveren om voldoende zicht te blijven houden, de risico's te bepalen en de vervangingsinvesteringen doelmatig te kunnen plannen. Deze inspanningen zullen via de meerjarenprogramma's van de exploitatie en de projecten in concrete aanvragen bij het bestuur voorgelegd worden.

Hogere energierekening door hoger tarief Opslag Duurzame Energie (ODE)

In het Belastingplan 2020 staan de plannen van het kabinet voor de belastingen in 2020. Hierin is opgenomen dat bedrijven meer gaan bijdragen aan de opslag van duurzame energie (ODE). Het waterschap valt in deze situatie onder de noemer 'bedrijven'. Tegelijkertijd gaat de belasting op aardgas geleidelijk omhoog en de belasting op elektriciteit omlaag. Deze maatregelen stimuleren duurzaam energiegebruik. De verhoging van de tarieven voor de opslag van duurzame energie kan een behoorlijke impact hebben op de energierekening van het waterschap. De consequenties van de plannen worden nog nader in beeld gebracht. Overigens is het Belastingplan 2020 pas definitief na vaststelling in de Tweede en de Eerste Kamer.

5.2 Verwachte risico's in toekomst

Naast de top 5 zijn er ook risico's waarvan verwacht wordt dat die de komende jaren serieus gaan toenemen:

- Digitalisering
- Energietransitie doelstellingen
- Recessie

Digitalisering (afhankelijkheid van ICT)

Het profiel van (cyber)dreigingen (zoals verstoring, manipulatie, spionage) verandert continue en dreigingen nemen toe in omvang. Door de toenemende afhankelijkheid van ICT kan de procesvoering bij zuiveren en peilbeheer gedurende korte of langere tijd stil komen te liggen. Met lozingen van vuil water, hoog water, overstroming en maatschappelijke ontwrichting als mogelijke gevolgen. Bij een kwetsbaar gebied als de stad Breda of industriegebied Moerdijk kan dit tot aanzienlijke kosten en commotie leiden. Door de implementatie van BIO (Baseline Informatieveiligheid Overheid) en de aandacht voor informatieveiligheid in alle bedrijfsprocessen wordt er continue gewerkt aan beveiliging en wordt er regelmatig getoetst (meten is weten) wat de status ervan is.

Energietransitie doelstellingen

Net zoals alle andere waterschappen is het ook onze ambitie om in 2025 energieneutraal te zijn. Volgens de huidige gang van zaken zullen we deze ambitie niet gaan bereiken. Dit vormt, naast de politiek-bestuurlijke risico's, uiteraard een risico voor het klimaat en voor de geloofwaardigheid van onze duurzaamheidsambities. Daarnaast blijven de definities van 'energieneutraal' en 'duurzame bronnen' de komende jaren veranderen. Concreet voor ons spelen er vragen zoals, 'mogen wij de elektriciteit opgewekt door derden meetellen bij onze eigen opwekking', 'wordt biomassa nog gezien als een duurzame bron' etc. Vanuit de Rijksoverheid kunnen nieuwe definities leiden tot een forse daling van het percentage hernieuwbare energie.

Recessie

Internationale politieke instabiliteit, de Brexit en de handelsoorlog tussen de Verenigde Staten en China hebben gevolgen voor de Nederlandse economie. Mogelijk komt Nederland in een recessie met als gevolg afname van het consumentenvertrouwen. De gevolgen kunnen divers en onvoorspelbaar zijn voor bijvoorbeeld de renteontwikkeling, belastingontwikkeling en de arbeidsmarkt.

Bijlage 1

Financiële uitgangspunten Kadernota 2020–2029

Het waterschap moet bij de berekening van inkomsten en uitgaven rekening houden met toekomstige financiële ontwikkelingen, die nu nog onzeker zijn. In deze bijlage staan de aannames die het waterschap als uitgangspunt heeft gekozen.

Inflatie

Het beleid van de Europese Centrale Bank (ECB) richt zich op het handhaven van prijsstabiliteit. Als de prijzen met net iets minder dan 2% per jaar stijgen op de middellange termijn is er sprake van prijsstabiliteit. Publicaties van financiële instellingen (ABN AMRO en Rabobank), CPB en ECB laten een verwachte inflatie zien die net onder dit ECB streven ligt. Voorzichtigheidshalve wordt voorgesteld om een inflatie te hanteren van 2% mede omdat het waterschap verwacht dat de krapte in de markt en loonstijgingen aan blijven houden. Het verwachte inflatiepercentage van 2% geldt voor de gehele Kadernota periode. Dit is conform Kadernota 2019–2028.

Rentevisie

De rentestanden hangen sterk af van de economische situatie en het ECB-beleid. Gedurende 2018 zijn er geen grote fluctuaties geweest in de lage rentestanden. In 2019 zijn de rentes nog verder gedaald. De ECB heeft aangekondigd in 2019 zeker geen renteverhoging toe te passen en De ECB verwacht dat de ECB-rentes laag blijven tot het ECB-inflatiedoel van net onder de 2 procent "duurzaam" in zicht is. Per 1 november 2019 begint de ECB met een nieuw opkoopprogramma. Als gevolg hiervan verwachten financiële instellingen dat de lange rente voorlopig nog laag zal blijven, zeker tot eind 2019 en mogelijk zelfs tot medio 2020.

De rente na 2019 blijft moeilijk te voorspellen. Financiële instellingen hebben een kwalitatieve renteverwachting op de lange termijn. De renteverwachting in cijfers wordt echter doorgaans maar voor één jaar gegeven. Het waterschap heeft voor de inschatting van de rente contact gezocht met andere waterschappen, de Nederlandse Waterschapsbank, Thésor en gebruik gemaakt van rentevisies van andere financiële instellingen. De algemene marktverwachting is dat de rente op termijn (licht) gaat stijgen. Gezien de marktontwikkelingen wordt voorgesteld om de inschatting van de rente voor 2020 op maximaal 1,25% te zetten. Voor 2021 wordt een rente van 2,5% voorgesteld en voor de jaren na 2021 is het voorstel om de rente constant te houden op 3%. Ieder jaar wordt bij de nieuwe Kadernota de rente inschatting geactualiseerd. Dit overwegende leidt tot het voorstel om bij de actualisatie van de meerjarenraming het onderstaande verloop te hanteren:

	2020	2021	2022 t/m 2029
Kadernota 2019–2028	3%	3%	3%
Kadernota 2020–2029	maximaal 1,25%	2,5%	3%

Verwachte rentepercentage nieuw af te sluiten langlopende leningen

De tabel laat zien dat de rente in 2020 lager wordt ingeschat dan de rente die in de Kadernota 2019–2028 is gehanteerd. Hierdoor ontstaat een financieel voordeel ten opzichte van de Kadernota 2020–2029.

Voor het omvangrijke project AWP 2.0 worden extra investeringsbedragen (periode 2019–2021) opgenomen bovenop de reguliere investeringsvolumes. Hierdoor ontstaat er een tijdelijke piek in de boekwaarde, die relatief snel weer verdwijnt (een groot deel van het project is in 10 jaar afgeschreven). Voor deze investering wordt voorgesteld om deze specifiek lineair financieren gebaseerd op de looptijd van de componenten van de investering. Dit is mogelijk tegen lagere rentepercentages vanaf 1%.

Loonkostenontwikkeling

De ontwikkeling van de loonkosten bestaat uit een aantal componenten: een autonome stijging op basis van bestaande afspraken, een stijging als gevolg van nieuwe cao-afspraken en premieontwikkelingen.

- De inschatting van de autonome stijging van de salarissen (opslagpercentage afhankelijk van beoordelingen) is niet gewijzigd ten opzichte van de vorige Kadernota. De autonome loonstijging bedraagt in 2020 0,7% en neemt de komende jaren stapsgewijs af vanwege de uitfasering van de uitloopschalen.
- In de Kadernota 2019-2028 is uitgegaan van 2% jaarlijkse stijging van de loonkosten als gevolg van cao-afspraken. Gelet op de huidige cao-onderhandelingen voor de waterschappen en rekening houdend met de ontwikkelingen van de cao's voor gemeenten en provincies, wordt voorgesteld om uit te gaan van een verwachte stijging van de loonkosten van 2,75% in 2020 en 2021 (+0,75% t.o.v. de Kadernota 2019-2028). Voor de jaren 2022 t/m 2029 wordt voorgesteld om vast te houden aan een verwachte stijging van 2% per jaar.
- Gelet op het pensioenpremiebeleid van ABP is de verwachting dat de pensioenpremie niet stijgt (conform Kadernota 2019-2028).

Energiekosten

In 2020 wekt het waterschap conform doelstelling ongeveer 40% van het totale energieverbruik (elektriciteit, warmte, aardgas en olie) zelf op. Het grootste gedeelte van deze geproduceerde energie is afkomstig van de opwekking van biogas uit het slib van het afvalwater op de rwzi's. De energievolumes met bijbehorende bedragen worden ingekocht voor de komende jaren zijn geïndexeerd. Tot en met 2021 kopen we elektriciteit in welke we met behulp van certificaten (GvO's) vergroenen. De huidige bron hiervan is Europese Windenergie uit Denemarken. Vanaf 2022 gaan we als waterschap inzetten op de inkoop van Nederlandse windenergie (certificaten). Om zo de ontwikkeling van nieuwe duurzame bronnen en dus de energietransitie in Nederland en de regio verder te stimuleren.

Reserves

In het reserve- en voorzieningenbeleid is vastgelegd dat de benodigde omvang van de algemene weerstandsreserve wordt bepaald op basis van een risicoanalyse. Het waterschap streeft naar een weerstandscapaciteit van 1,2 maal de omvang van de risicoportefeuille: zie bijlage 4 voor een uitgebreide toelichting en de ontwikkeling van de algemene reserve/ calamiteitenreserve. Het eventuele surplus vormt de egaliseringsreserve, die in de planperiode steeds wordt ingezet om een gelijkmatige tariefontwikkeling te bewerkstelligen. Het uitgangspunt is, dat de egaliseringsreserve aan het eind van de planperiode steeds volledig is ingezet. Daarmee zijn de lasten gelijk aan de heffing (sluitende begroting).

Taak	Verwachte stand per 1-1-2020	Streefwaarde einde planperiode
Watersysteembeheer	6.364	0
Zuiveringsbeheer	1.969	0

Ontwikkeling tariefegaliseringsreserves

Grondslagen tarief watersysteembeheer en zuiveringsheffing

De tarieven voor watersysteembeheer zijn gebaseerd op het aantal inwoners (categorie 'ingezetenen'), de economische waarde (categorie 'gebouwd') en de belastbare hectaren (categorieën 'ongebouwd' en 'natuur'). Het tarief voor de zuiveringsheffing hangt af van het aantal vervuilingseenheden.

Kostentoedelingsverordening

De Waterschapswet verplicht het waterschap tenminste eenmaal in de vijf jaar de kostentoedelingsverordening te herzien. Hier gaat meestal een kostentoedelingsonderzoek aan vooraf. Het vorige kostentoedelingsonderzoek is in 2018 uitgevoerd en de daaruit voortvloeiende kostentoedelingsverordening 2019 is van kracht voor de begrotingsjaren 2019-2023.

In november 2018 heeft de Hoge Raad uitgesproken dat de grondslag voor de wegen differentiatie beperkt moet worden tot het verharde gedeelte van de openbare weg. De onverharde delen dienstbaar aan de verkeersfunctie van de weg behoren niet tot de verharde weg voor de tariefdifferentiatie openbare verharde wegen. Door deze uitspraak is de bijdrage in de belastingopbrengst voor de categorie ongebouwd door de openbare verharde wegen fors afgenomen. Om een rechtvaardige kostentoedeling te hanteren heeft de meerderheid van het algemeen bestuur op 4 september 2019 een voorkeur uitgesproken om een wijziging door te voeren in de kostentoedelingsverordening 2019, namelijk de ophoging voor verharde openbare wegen door een gedifferentieerd tarief te hanteren van 400% vanaf 1 januari 2020.

Voor de begrotingsjaren 2020-2023 dient de kostentoedelingsverordening te worden gewijzigd en vastgesteld door het Algemeen Bestuur. De Kadernota 2019-2028 is gebaseerd op de gewijzigde kostentoedeling 2019.

De verdeling van de kosten van het Watersysteembeheer is voor 2019–2023 als volgt vastgesteld:

Categorie Watersysteembeheer	Verdeling 2019	Verdeling 2020–2023
Ingezetenen	30,0%	30,0%
Gebouwd	58,1%	58,1%
Ongebouwd	11,7%	11,7%
- Verharde openbare wegen	3,4%	2,9%
- Overig ongebouwd	8,3%	8,8%
Natuur	0,2%	0,2%

Verdeling kosten watersysteembeheer

a. Ingezetenen

Ingezetenen nemen 30% van de watersysteemheffing voor hun rekening. Dit aandeel hangt samen met de gemiddelde inwonersdichtheid (het aantal inwoners per vierkante kilometer). Het waterschap gaat ervan uit dat het aantal ingezetenen de komende jaren stijgt met ongeveer 2.500 per jaar tot en met 2022. Voor de jaren daarna wordt rekening gehouden met 1.500 per jaar. Deze verhoging is gebaseerd op gegevens van ABF Research (voorheen CBS), dat prognoses maakt over de Nederlandse woningmarkt. Naar verwachting zullen ongeveer 24.000 ingezetenen geen heffing betalen, omdat zij in aanmerking komen voor kwijtschelding of omdat de aanslag oninbaar is.

b. Gebouwd

De heffing die de categorie 'gebouwd' betaalt, hangt samen met de economische waarde van het gebouwde goed (WOZ-waarde). In het verleden ging het waterschap uit van een gemiddelde economische waarde van € 2.500,- per eenheid. Met ingang van 1 januari 2009 is de heffing een vast percentage van de WOZ-waarde. Het waterschap heeft voor de WOZ-waarde voor 2020 rekening gehouden met een stijging van 5,8%. Daarna is er van uitgegaan dat de WOZ-waarde constant blijft.

c. Ongebouwd

De heffing die de categorie 'ongebouwd' betaalt, hangt samen met de onbebouwde hectares grond. Voor openbare wegen geldt een tariefdifferentiatie van 400%. Voor de jaren 2020 tot en met 2029 wordt rekening gehouden met een daling van 100 hectare per jaar, als gevolg van nieuwbouw en natuurontwikkeling.

d. Natuur

Onder natuurterreinen worden onbebouwde onroerende zaken verstaan, waarvan de inrichting en het beheer (nagenoeg) geheel en duurzaam zijn afgestemd op het behoud of de ontwikkeling van de natuur. Ook bossen en open wateren met een oppervlakte van tenminste één hectare behoren tot de natuurterreinen. Voor het jaar 2020 is uitgegaan van bijna 28.000 hectare natuur. Aangenomen is dat deze oppervlakte in de komende jaren toeneemt met 50 hectare per jaar.

e. Vervuilingseenheden zuiveringsheffing

Aangenomen is dat het aantal huishoudelijke vervuilingseenheden stijgt met ongeveer 3.500 v.e.'s per jaar tot met 2022. Voor de jaren daarna wordt rekening gehouden met een stijging van ongeveer 2.000 v.e.'s. Bij de berekening van het aantal v.e.'s wordt daarnaast rekening gehouden met nieuwe ontwikkelingen bij bedrijven. Sommige huishoudens en bedrijven betalen geen heffing, omdat zij in aanmerking komen voor kwijtschelding of omdat de heffing oninbaar is. Bij de berekening van de heffing wordt het totale aantal v.e.'s daarom met ongeveer 48.000 verminderd.

f. Verontreinigingsheffing

Deze belasting heeft als doel het tegengaan van verontreiniging van het oppervlaktewater, als gevolg van het direct lozen vanuit woon/bedrijfsruimten op het oppervlaktewater. Voor de komende jaren is uitgegaan van 5.400 v.e.'s.

EMU-saldo

Binnen de Europese Unie zijn het EMU-saldo en de EMU-schuld de belangrijkste indicatoren voor de gezondheid van de overheidsfinanciën. EU-lidstaten mogen een begrotingstekort van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP) hebben en een maximale overheidsschuld van 60% BBP. Voor 2020 is de verwachting dat de collectieve sector in Nederland uitkomt op een EMU-saldo van 0,3% BBP en een EMU-schuld van 47,6% BBP (bron: Macro Economische Verkenning 2020, CBP, september 2019). Dit is dus ruimschoots binnen de norm.

Op 23 mei 2018 hebben de Unie van Waterschappen, het Interprovinciaal Overleg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten met het kabinet afspraken gemaakt over de ruimte voor de decentrale overheden in het Nederlandse EMU-saldo in de periode 2019 tot en met 2022. Deze ruimte bedraagt 0,4% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) en is als volgt onderverdeeld: 0,27% gemeenten, 0,08% provincies en 0,05% waterschappen. De ruimte voor de waterschappen leidt met de meeste recente raming van het BBP en de vastgestelde verdeelsleutel 'geraamde netto-exploitatiekosten van het voorgaande jaar' tot EMU-referentiewaarden 2020 voor de waterschappen. Om de waterschappen een indicatie te geven van deze waarden voor de jaren 2021 en 2022, heeft de Unie van Waterschappen schattingen van deze waarden afgegeven. Benadrukt wordt dat de omvang van de waarden voor 2021 en 2022 minder hard is dan die voor het jaar 2020. Een referentiewaarde is geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een waterschap in de gezamenlijke ruimte voor de decentrale overheden heeft.

Bij het niet nakomen van de afspraken bestaat de mogelijkheid om maatregelen op te leggen aan de decentrale overheden, zoals het faseren van investeringen. Dit correctiemechanisme treedt alleen in werking als decentrale overheden gezamenlijk het EMU-saldo meerjarig overschrijden en pas nadat op basis van bestuurlijk overleg is geprobeerd tot een verbetering van het EMU-saldo te komen.

In onderstaande tabel zijn de verwachte EMU-saldi voor de periode 2020-2029 opgenomen.

x € 1.000,-	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
EMU saldo Waterschap Brabantse Delta	-36,6	-16,4	-21,9	-20,9	-5,3	-6,8	3,1	1,9	1,1	1,6
Referentiewaarde WBD	-20,0	-20,3	-20,5	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.
Verschil (- is overschrijding EMU-saldo)	-16,6	3,9	-1,4							

In de onderhandelingen over de EMU ruimte is ervan uitgegaan dat de afgesproken 0,4% voldoende moet zijn voor alle noodzakelijke investeringen van de decentrale overheden. De verwachte overschrijding van het EMU-saldo in 2020 en 2022 door waterschap Brabantse Delta is dus vooralsnog geen reden tot zorg.

Meerjarenraming lasten en baten 2020-2029

Overzicht lasten en baten	Begroting 2020	Kadernota 2021	Kadernota 2022	Kadernota 2023	Kadernota 2024	Kadernota 2025	Kadernota 2026	Kadernota 2027	Kadernota 2028	Kadernota 2029
LASTEN (alle bedragen x € 1.000)	160.529	162.660	165.970	170.914	174.577	177.481	180.971	179.216	179.758	182.465
I. kapitaallasten (rente en afschrijving)	47.861	50.700	52.136	55.300	57.808	59.063	60.375	58.387	57.613	58.281
II. personeelslasten	50.013	50.782	51.619	52.348	53.421	54.516	55.606	56.722	57.860	59.020
III. goederen en diensten van derden	59.718	58.624	59.756	60.869	60.996	61.688	62.788	61.948	62.168	63.089
IV. toev. voorzieningen/onvoorzien/ stelpost	2.937	2.554	2.458	2.397	2.352	2.213	2.202	2.159	2.117	2.075
BATEN (alle bedragen x € 1.000)	160.529	162.660	165.970	170.914	174.577	177.481	180.971	179.216	179.758	182.465
I. rentebaten	1.410	1.400	1.400	1.400	1.400	1.400	1.400	1.400	1.400	1.400
II. personeelsbaten	154	98	83	71	70	59	41	26	13	12
III. goederen en diensten aan derden	6.197	6.739	6.602	6.682	6.654	6.738	6.854	5.418	5.546	5.519
IV. waterschapsbelastingen	134.361	140.457	145.395	150.301	154.298	157.090	160.347	159.973	160.341	162.994
V. onttrekkingen voorz./res. en geact. lasten	18.408	13.966	12.490	12.461	12.155	12.194	12.330	12.399	12.458	12.541

Financiële specificatie per waterschapstaak

De onderstaande tabellen geven een financiële specificatie per waterschapstaak. Voor het vaarwegbeheer is een apart scenario opgenomen, omdat het waterschap deze taak in opdracht en voor rekening van de provincie uitvoert.

NR.	Kadernota 2020–2029 TAAK ZUIVERINGSBEHEER alle bedragen x € 1.000	begroting 2019	KN 20–29 jaar 2020	KN 20–29 jaar 2021	KN 20–29 jaar 2022	KN 20–29 jaar 2023	KN 20–29 jaar 2024	KN 20–29 jaar 2025	KN 20–29 jaar 2026	KN 20–29 jaar 2027	KN 20–29 jaar 2028	KN 20–29 jaar 2029	Gemiddeld 2019–2029
	Netto lasten programma's												
1000	Planvorming	1.777	2.076	1.819	1.832	1.859	1.877	1.841	1.886	1.913	1.953	2.020	
4000	Bouw en exploitatie zuiveringstechnische werken	57.759	58.567	61.228	63.444	65.314	67.673	69.625	70.957	69.358	69.782	71.242	
6000	Regulering	841	1.045	1.028	993	989	889	892	912	929	947	965	
6500	Toezicht en handhaving	2.005	1.829	1.816	1.830	1.865	1.879	1.882	1.928	1.964	2.003	2.044	
7000	Heffing en invordering	2.618	2.678	2.677	2.679	2.692	2.686	2.687	2.695	2.703	2.720	2.717	
8000	Bestuur en communicatie	1.847	1.951	1.973	1.993	2.029	2.064	2.079	2.121	2.078	2.089	2.129	
9000	Dekkingsmiddelen en saldo		(477)	(477)	(477)	(477)	(477)	(477)	(477)	(477)	(477)	(477)	
	nog om te buigen			(285)	0	0	0	0	0	0	0	0	
	Totaal netto lasten programma's	66.846	67.670	69.778	72.295	74.271	76.592	78.528	80.023	78.468	79.017	80.641	
	stijging (daling) netto lasten tov voorg.jaar		5,3%	3,1%	3,6%	2,7%	3,1%	2,5%	1,9%	-1,9%	0,7%	2,1%	2,3%
	Toevoegingen bestemmingsreserve DFB ¹												
	Rentevoordeel herstructurering	696	754	546	479	434	410	347	337	318	294	271	
	Dividend NWB		504	504	504	504	504	504	504	504	504	504	
	Onttrekkingen reserves												
	Onttrekking bestemmingsreserve DFB	-871	-801	-732	-664	-598	-533	-469	-406	-346	-290	-235	
	TOTAAL te dekken netto lasten	66.936	68.127	70.096	72.614	74.611	76.973	78.910	80.458	78.942	79.525	81.181	
	stijging t.o.v. voorgaand jaar % netto lasten kn 19–28		1,8% 65.727	2,9% 67.523	3,6% 66.903	2,8% 68.101	3,2% 68.880	2,5% 69.070	2,0% 70.060	-1,9% 70.366	0,7% 71.338	2,1%	
	Opbrengst omslagen												
	Opbrengst heffingen	-64.466	-66.842	-70.096	-72.614	-74.611	-76.973	-78.910	-80.458	-78.942	-79.525	-81.181	
	TOTAAL opbrengst omslagen	-64.466	-66.842	-70.096	-72.614	-74.611	-76.973	-78.910	-80.458	-78.942	-79.525	-81.181	
	Onttrekking (-) /toevoeging (+) egaliseres.	-2.470	-1.285										
	TOTAAL dekking	-66.936	-68.127	-70.096	-72.614	-74.611	-76.973	-78.910	-80.458	-78.942	-79.525	-81.181	
	Vervuilingseenheden												
	Bruto op te leggen aantal v.e. huishoudens	835.500	841.526	845.026	848.526	852.026	853.526	855.026	856.526	858.026	859.526	861.026	
	Bruto op te leggen aantal v.e. bedrijven	383.750	363.160	363.160	363.160	363.160	363.160	363.160	363.160	363.160	363.160	363.160	
	Oninbaar v.e. huishoudens	7.200	4.662	4.681	4.701	4.720	4.728	4.737	4.745	4.753	4.762	4.770	
	Kwijtschelding v.e. huishoudens	43.180	43.942	44.125	44.307	44.490	44.569	44.647	44.725	44.804	44.882	44.960	
	Oninbaar v.e. bedrijven	5.000	3.632	3.632	3.632	3.632	3.632	3.632	3.632	3.632	3.632	3.632	
	Kwijtschelding v.e. bedrijven	20	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	
	Netto op te leggen aantal v.e.	1.163.850	1.152.440	1.155.738	1.159.036	1.162.334	1.163.747	1.165.161	1.166.574	1.167.987	1.169.401	1.170.814	
	Lasten per v.e.	57,51	59,12	60,65	62,65	64,19	66,14	67,72	68,97	67,59	68,01	69,34	
	Heffing per v.e. in euro's	55,39	58,00	60,65	62,65	64,19	66,14	67,72	68,97	67,59	68,01	69,34	
	Stijging (+) /daling (-) t.o.v. voorgaand jaar kadernota 2019–2028/begroting 2019 tarieven	55,39	55,25	57,24	57,63	58,56	59,14	59,20	59,96	60,12	60,85	60,85	2,3%
	- stijging (daling) tov voorg.jaren		-0,3%	3,6%	0,7%	1,6%	1,0%	0,1%	1,3%	0,3%	1,2%		1,1%
	Ontwikkeling egalisereserve ZB												
	Egalisereserve per 1–1	4.510	1.969	648	576	492	420	360	264	168	96		
	Onttrekking/toevoeging egaliseres. lopend jaar mutatie algemene/calamiteiten reserve (incl. wachtgeld)	(2.470) (60)	(1.285)										
	Egalisereserve per 31–12	1.980	684	648	576	492	420	360	264	168	96		
	Stand overige reserves per 31–12												
	Algemene/calamiteiten reserve (incl. wachtgeld)	3.432	3.384	3.420	3.492	3.576	3.648	3.708	3.804	3.900	3.972	4.068	
	Bestemmingsreserve duurzaam fin beleid (DFB)	2.552	3.186	3.504	3.822	4.162	4.544	4.926	5.360	5.835	6.343	6.883	
	Bestemmingsreserve Persoonsgebonden basisbudget ZB	237											

¹ De financiële meevallers die, conform afspraak uit de Kadernota 2017–2026, worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve duurzaam financieel beleid dienen te worden gecorrigeerd op de totale netto lasten van de programma's.

Nr.	Kadernota 2020-2029 TAAK WATERSYSTEEMBEHEER alle bedragen x € 1.000	begroting 2019	KN 20-29 jaar 2020	KN 20-29 jaar 2021	KN 20-29 jaar 2022	KN 20-29 jaar 2023	KN 20-29 jaar 2024	KN 20-29 jaar 2025	KN 20-29 jaar 2026	KN 20-29 jaar 2027	KN 20-29 jaar 2028	KN 20-29 jaar 2029	Gemiddeld 2019-2029
	Netto lasten programma's												
1000	Planvorming	4.848	5.446	5.340	5.394	5.471	5.520	5.281	5.410	5.437	5.551	5.665	
2000	Aanleg en onderhoud waterkeringen	15.366	15.443	15.991	16.083	17.691	18.663	19.366	19.178	19.279	18.342	18.511	
3000	Inrichting en onderhoud watersystemen	34.519	35.330	35.352	36.229	37.071	37.258	37.538	38.302	38.915	39.168	39.618	
5000	Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	1.399	1.564	1.562	1.628	1.787	1.856	1.942	2.674	3.004	3.064	2.996	
6000	Regulering	3.212	4.627	4.052	3.631	3.560	3.483	3.472	3.560	3.629	3.704	3.782	
6500	Toezicht en handhaving	4.161	3.791	3.764	3.793	3.866	3.895	3.900	3.997	4.070	4.152	4.235	
7000	Heffing en invordering	3.073	3.144	3.142	3.145	3.160	3.153	3.155	3.164	3.173	3.193	3.190	
8000	Bestuur en communicatie	3.507	3.737	3.753	3.784	3.852	3.920	3.948	4.026	3.935	3.949	4.024	
9000	Dekkingsmiddelen en saldo nog om te buigen		(423)	(423)	(423)	(423)	(423)	(423)	(423)	(423)	(423)	(423)	
	TOTAAL netto lasten programma's	70.084	72.659	72.382	73.264	76.035	77.324	78.180	79.889	81.018	80.700	81.597	
	Opbrengst verontreinigingsheffing	-277	-313	-327	-338	-347	-357	-366	-372	-365	-367	-374	
	Toevoegingen bestemmingsreserve DFB ¹												
	Dividend NWB	235	447	447	447	447	447	447	447	447	447	447	
	Rentevoordeel herstructurering	611	660	485	456	440	419	344	342	319	300	281	
	Onttrekkingen reserves												
	Onttrekking bestemmingsreserve DFB	-1.792	-1.654	-1.518	-1.385	-1.232	-865	-790	-788	-753	-631	-511	
	TOTAAL te dekken netto lasten	68.861	71.799	71.469	72.443	75.343	76.967	77.814	79.517	80.665	80.448	81.439	
	stijging t.o.v. voorgaand jaar %		4,3%	-0,5%	1,4%	4,0%	2,2%	1,1%	2,2%	1,4%	-0,3%	1,2%	1,7%
	netto lasten kn 19-28	68.861	69.218	69.950	71.872	73.662	74.140	75.313	75.736	77.067	78.310	(81.439)	
	Opbrengst omslagen	(64.066)	(67.206)	(70.034)	(72.443)	(75.343)	(76.967)	(77.814)	(79.517)	(80.665)	(80.448)	(81.439)	
	TOTAAL omslagen	(64.066)	(67.206)	(70.034)	(72.443)	(75.343)	(76.967)	(77.814)	(79.517)	(80.665)	(80.448)	(81.439)	
	Onttrekking (-) /toevoeging (+) egaliseres.	(4.795)	(4.593)	(1.435)									
	TOTAAL dekking	(68.861)	(71.799)	(71.469)	(72.443)	(75.343)	(76.967)	(77.814)	(79.517)	(80.665)	(80.448)	(81.439)	
	Ontwikkeling egalisereserve WS												
	Egalisereserve per 1-1	8.140	6.364	1.747	288	276	240	204	156	120	48		
	(Onttrekking)/toev. egaliseres. lopend jaar	(4.795)	(4.593)	(1.435)									
	Egalisereserve per 31-12	3.345	1.771	312	288	276	240	204	156	120	48		
	Stand overige reserves per 31-12												
	Algemene/calamiteiten reserve (incl. wachtgeld)	1.344	1.332	1.356	1.380	1.392	1.428	1.464	1.512	1.548	1.620	1.668	
	Bestemmingsreserve duurzaam fin beleid (DFB)	1.879	1.414	828	346	0	0	0	0	12	127	343	
	Reservering rechtszaak reikwijdte begrip openbare verharde wegen	660											
	Bestemmingsreserve Persoonsgebonden basisbudget WS	237											

¹ De financiële meevallers die, conform afspraak uit de Kadernota 2017-2026, worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve duurzaam financieel beleid dienen te worden gecorrigeerd op de totale netto lasten van de programma's.

Kadernota 2020-2029 specificatie opbrengst
Watersysteembeheer
alle bedragen x € 1.000

begroting
2019

KN 20-29
jaar 2020

KN 20-29
jaar 2021

KN 20-29
jaar 2022

KN 20-29
jaar 2023

KN 20-29
jaar 2024

KN 20-29
jaar 2025

KN 20-29
jaar 2026

KN 20-29
jaar 2027

KN 20-29
jaar 2028

KN 20-29
jaar 2029

Gemiddeld 2019-2029

TOTAAL te dekken netto lasten Watersysteembeheer	68.861	71.799	71.469	72.443	75.343	76.967	77.814	79.517	80.665	80.448	81.439
Splitsing over belanghebbenden:											
ingezetenen: vanaf 2019 30% (tm 2018 29,4%)	20.658	21.540	21.441	21.733	22.603	23.090	23.344	23.855	24.200	24.134	24.432
gebouwd: vanaf 2019 58,1%(tm 2018 59,6%)	40.008	41.715	41.523	42.089	43.774	44.718	45.210	46.199	46.867	46.740	47.316
natuur: vanaf 2019 0,2% (tm 2018 0,2%)	138	144	143	145	151	154	156	159	161	161	163
ongebouwd: vanaf 2019 11,7% (tm 2018 10,8%)	8.057	8.400	8.362	8.476	8.815	9.005	9.104	9.303	9.438	9.412	9.528

Uitwerking per onderdeel:

INGEZETENEN

-TOTAAL netto lasten	20.658	21.540	21.441	21.733	22.603	23.090	23.344	23.855	24.200	24.134	24.432
- aantal bruto ingezetenen	350.735	353.890	356.390	358.890	361.390	362.890	364.390	365.890	367.390	368.890	370.390
- oninbaar	3.454	2.123	2.138	2.153	2.168	2.177	2.186	2.195	2.204	2.213	2.222
- kwijtschelding	21.302	22.051	22.207	22.362	22.518	22.612	22.705	22.799	22.892	22.986	23.079
- aantal netto ingezetenen	325.979	329.716	332.045	334.374	336.704	338.101	339.499	340.896	342.294	343.691	345.089
- lastenper ingezetene	63,37	65,33	64,57	65,00	67,13	68,29	68,76	69,98	70,70	70,22	70,80
- omslag per ingezetene	58,96	61,15	63,27	65,00	67,13	68,29	68,76	69,98	70,70	70,22	70,80
- stijging (+) / daling (-) t.o.v. voorgaand jaar		3,7%	3,5%	2,7%	3,3%	1,7%	0,7%	1,8%	1,0%	-0,7%	0,8%
- tarief kadernota 2019-2028/begroting 2019	58,96	60,26	62,02	62,86	64,75	64,90	65,66	65,75	66,63	67,43	
- stijging t.o.v. voorgaand jaar %	3,0%	2,6%	2,9%	1,3%	3,0%	0,2%	1,2%	0,1%	1,3%	1,2%	1,5%
- opbrengst omslag totaal	19.220	20.162	21.010	21.733	22.603	23.090	23.344	23.855	24.200	24.134	24.432
- onttrekking egalisatiereserve	(1.439)	(1.378)	(431)								

Gebouwd Het tarief voor gebouwd is een vast % van de WOZ-waarde (voor 2019 is dit 0,0336% t.o.v. 0,0370% voor 2018)

TOTAAL netto lasten gebouwd	40.008	41.715	41.523	42.089	43.774	44.718	45.210	46.199	46.867	46.740	47.316
- eenheid economische waarde (x2.500) (x1.000)	44.519	47.095	47.095	47.095	47.095	47.095	47.095	47.095	47.095	47.095	47.095
- oninbaar	150	102	102	102	102	102	102	102	102	102	102
- kwijtschelding	21	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15
- aantal netto econ.waarde	44.348	46.978	46.978	46.978	46.978	46.978	46.978	46.978	46.978	46.978	46.978
- lasten p/eenh. econ.waarde (o.b.v. econ.w. x2.500)	0,90	0,89	0,88	0,90	0,93	0,95	0,96	0,98	1,00	0,99	1,01
omslag p/eenh. econ.waarde (o.b.v. ec.w. x 2.500)	0,84	0,83	0,87	0,90	0,93	0,95	0,96	0,98	1,00	0,99	1,01
- stijging (+) / daling (-) t.o.v. voorgaand jaar		-1,0%	4,2%	3,4%	4,0%	2,2%	1,1%	2,2%	1,4%	-0,3%	1,2%
- tarief kadernota 2019-2028/begroting 2019	0,84	0,95	0,98	1,00	1,03	1,04	1,06	1,06	1,08	1,10	
- stijging t.o.v. voorgaand jaar %	-9,3%	3,3%	3,7%	2,1%	3,5%	0,6%	1,6%	0,6%	1,8%	1,6%	2,1%
- opbrengst omslag totaal	37.222	39.047	40.690	42.089	43.774	44.718	45.210	46.199	46.867	46.740	47.316
- ontr. egalisatie-reserve	(2.786)	(2.669)	(834)								

Vervolg op de volgende pagina.

Vervolg

Kadernota 2020-2029 specificatie opbrengst
Watersysteembeheer
alle bedragen x € 1.000

begroting 2019 KN 20-29 jaar 2020 KN 20-29 jaar 2021 KN 20-29 jaar 2022 KN 20-29 jaar 2023 KN 20-29 jaar 2024 KN 20-29 jaar 2025 KN 20-29 jaar 2026 KN 20-29 jaar 2027 KN 20-29 jaar 2028 KN 20-29 jaar 2029 Gemiddeld 2019-2029

natuur

- TOTAAL netto lasten	138	144	143	145	151	154	156	159	161	161	163	
- aantal bruto belastbare ha	26.499	27.670	27.720	27.770	27.820	27.870	27.920	27.970	28.020	28.070	28.120	
- oninbaar	40	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28	
- aantal netto belastbare ha	26.459	27.643	27.693	27.743	27.792	27.842	27.892	27.942	27.992	28.042	28.092	
- lasten per belastbare ha.	5,21	5,19	5,16	5,22	5,42	5,53	5,58	5,69	5,76	5,74	5,80	
omslag per belastbare ha.	4,84	4,86	5,06	5,22	5,42	5,53	5,58	5,69	5,76	5,74	5,80	
- stijging (+) / daling (-) t.o.v. voorgaand jaar		0,4%	4,0%	3,3%	3,8%	2,0%	0,9%	2,0%	1,3%	-0,4%	1,1%	1,8%
- tarief kadernota 2019-2028/begroting 2019	4,84	4,47	4,63	4,71	4,87	4,89	4,96	4,98	5,06	5,13		1,9%
- stijging t.o.v. voorgaand jaar %	15,6%	3,1%	3,5%	1,9%	3,3%	0,5%	1,4%	0,4%	1,6%	1,4%		1,9%
- opbrengst omslag totaal	128	134	140	145	151	154	156	159	161	161	163	
- ontrr. egalisatie-reserve	(10)	(9)	(3)									

ONGEBOUWD

- TOTAAL netto lasten	8.057	8.400	8.362	8.476	8.815	9.005	9.104	9.303	9.438	9.412	9.528	
- aantal bruto belastbare ha verharde openbare wegen	9.600	6.400	6.400	6.400	6.400	6.400	6.400	6.400	6.400	6.400	6.400	
- aantal bruto belastbare ha overige ongebouwd	92.350	95.450	95.350	95.250	95.150	95.050	94.950	94.850	94.750	94.650	94.550	
- oninbaar ongebouwd	200	162	162	161	161	161	161	161	161	160	160	
- aantal netto belastbare ha	101.750	101.688	101.588	101.489	101.389	101.289	101.189	101.089	100.989	100.890	100.790	
- lasten per belastbare ha. Verharde openbare wegen	246,85	329,98	328,72	333,46	347,08	354,84	359,03	367,18	372,77	372,06	376,94	
- lasten per belastbare ha. ov ongebouwd	61,71	66,00	65,74	66,69	69,42	70,97	71,81	73,44	74,55	74,41	75,39	
- omslag per belastbare ha. wegen	229,67	308,87	322,12	333,46	347,08	354,84	359,03	367,18	372,77	372,06	376,94	
- omslag per belastbare ha. Overig ongebouwd	57,42	61,77	64,42	66,69	69,42	70,97	71,81	73,44	74,55	74,41	75,39	
- stijging (+) / daling (-) t.o.v. voorgaand jaar		34,5%	4,3%	3,5%	4,1%	2,2%	1,2%	2,3%	1,5%	-0,2%	1,3%	5,5%
- stijging (+) / daling (-) t.o.v. voorgaand jaar		7,6%	4,3%	3,5%	4,1%	2,2%	1,2%	2,3%	1,5%	-0,2%	1,3%	2,8%
- stijging t.o.v. voorgaand jaar %		11,2%	4,3%	3,5%	4,1%	2,2%	1,2%	2,3%	1,5%	-0,2%	1,3%	
- tarief kadernota 2019-2028/begroting 2019	229,67	201,00	208,54	212,99	220,51	222,12	225,81	227,26	231,44	235,36		
- tarief kadernota 2019-2028/begroting 2019	57,42	57,43	59,58	60,85	63,00	63,46	64,52	64,93	66,13	67,25		
- stijging t.o.v. voorgaand jaar % wegen	23,1%	-12,5%	3,8%	2,1%	3,5%	0,7%	1,7%	0,6%	1,8%	1,7%		0,4%
- stijging t.o.v. voorgaand jaar %	7,8%	-12,5%	3,8%	2,1%	3,5%	0,7%	1,7%	0,6%	1,8%	1,7%		0,4%
- opbrengst omslag totaal	7.496	7.863	8.194	8.476	8.815	9.005	9.104	9.303	9.438	9.412	9.528	
- ontrr. egalisatie-reserve	(561)	(537)	(168)									

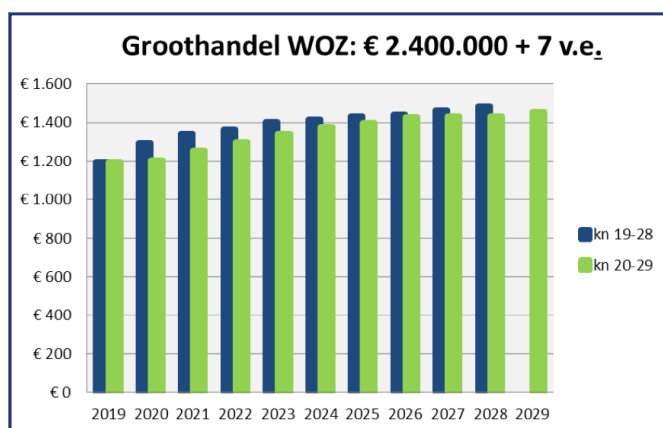
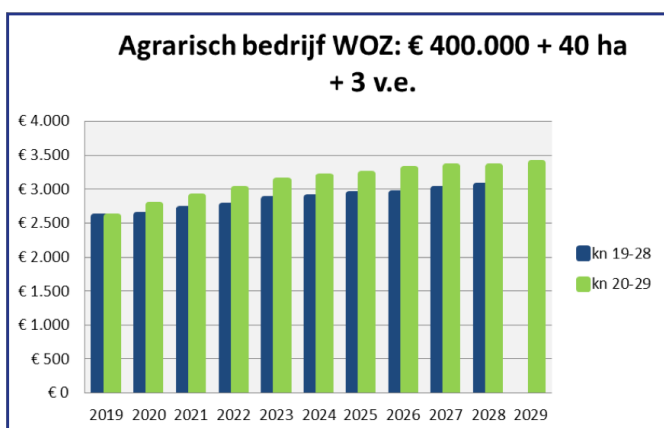
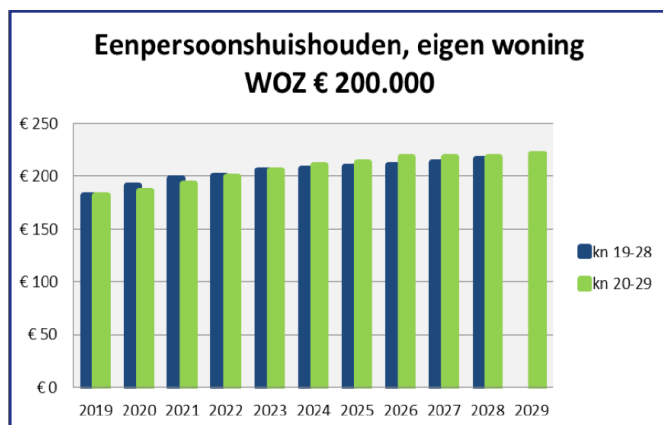
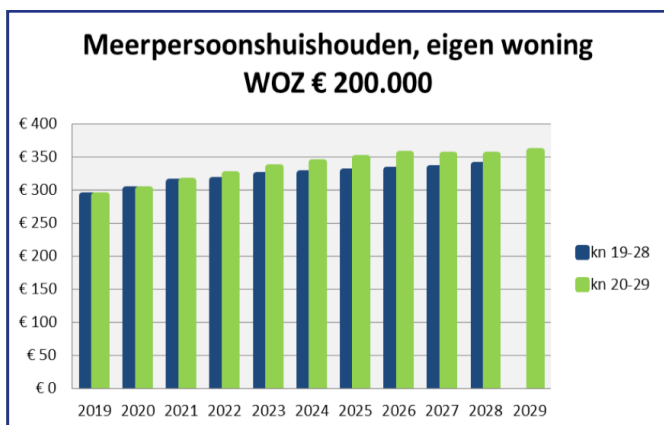
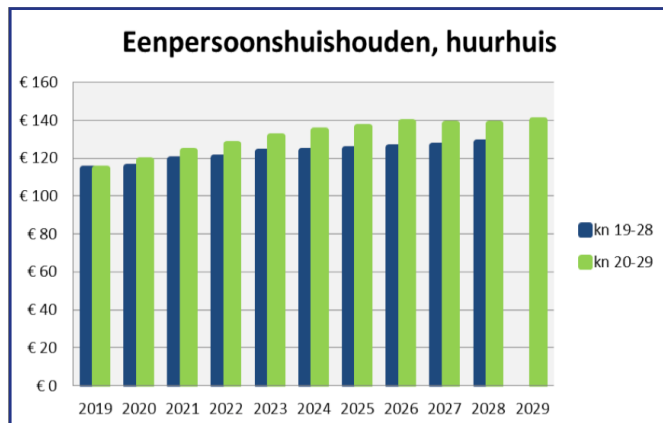
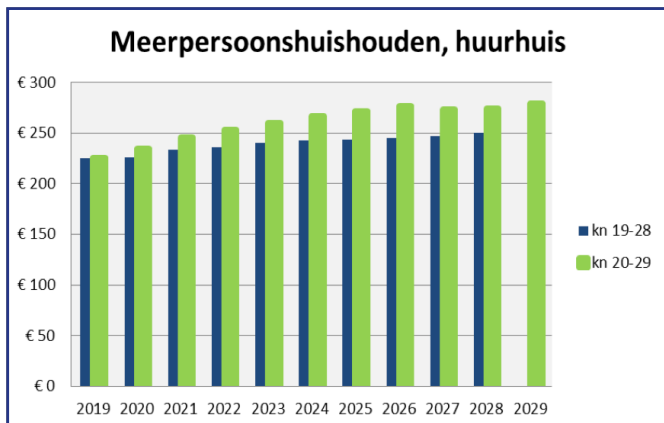
TOTAAL opbrengst waterkwantiteitsomslag belastingjaar	64.066	67.206	70.034	72.443	75.343	76.967	77.814	79.517	80.665	80.448	81.439
--	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------	---------------

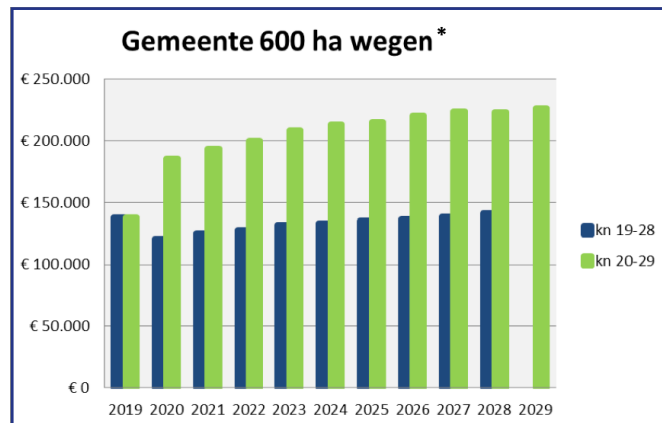
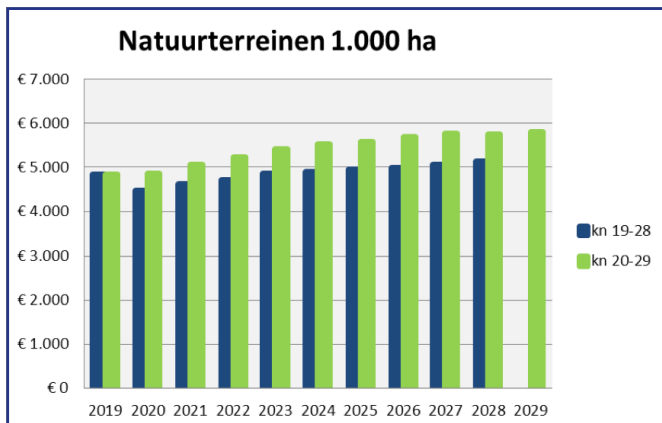
NR.	Kadernota 2020-2029 taak Vaarwegenbeheer alle bedragen x € 1.000	begroting 2019	KN 20-29 jaar 2020	KN 20-29 jaar 2021	KN 20-29 jaar 2022	KN 20-29 jaar 2023	KN 20-29 jaar 2024	KN 20-29 jaar 2025	KN 20-29 jaar 2026	KN 20-29 jaar 2027	KN 20-29 jaar 2028	KN 20-29 jaar 2029
	Netto lasten programma's											
1000	Planvorming	94	95	97	98	100	101	103	105	107	109	111
5000	Inrichting en onderhoud vaarwegen en havens	984	1.040	1.043	1.101	1.216	1.251	1.302	1.370	1.380	1.443	1.383
6000	Regulering	109	174	143	122	117	119	119	121	123	126	129
6500	Toezicht en handhaving	177	151	151	151	153	154	156	158	159	163	167
	TOTAAL te dekken netto lasten	1.364	1.460	1.434	1.473	1.587	1.626	1.680	1.753	1.769	1.840	1.790
	stijging (+) / daling (-) t.o.v. voorgaand jaar		+7,0%	-1,8%	+2,7%	+7,7%	+2,5%	+3,3%	+4,4%	+0,9%	+5,0%	+1,2%
	Kadernota 2019-2029 /begroting 2019	1.364	1.437	1.427	1.404	1.421	1.404	1.423	1.391	1.438	1.488	
	Bijdrage provincie Noord-Brabant	(1.364)	(1.460)	(1.434)	(1.473)	(1.587)	(1.626)	(1.680)	(1.753)	(1.769)	(1.840)	(1.790)

Voorbeeldaanslagen

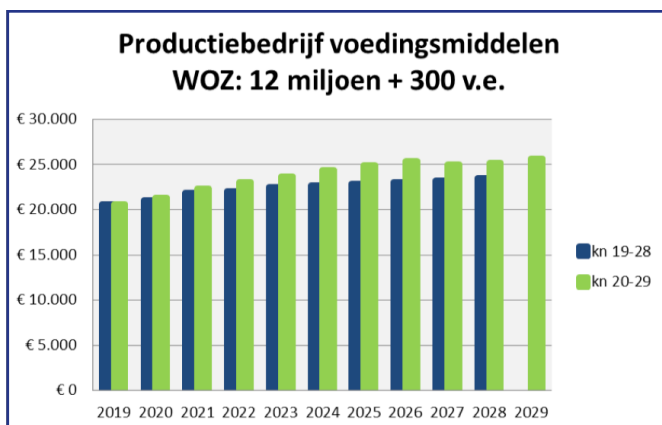
Tarieven	begr 2019	Kadernota 2020-2029										Gemiddeld 2019-2029 KN 20-29	
		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029		
Watersysteembeheer													
Ingezetenen	€ 58,96 3,0%	€ 61,15 3,7%	€ 63,27 3,5%	€ 65,00 2,7%	€ 67,13 3,3%	€ 68,29 1,7%	€ 68,76 0,7%	€ 69,98 1,8%	€ 70,70 1,0%	€ 70,22 -0,7%	€ 70,80 0,8%	1,9%	
Gebouwd	€ 0,84 -9,3%	€ 0,83 -1,0%	€ 0,87 4,2%	€ 0,90 3,4%	€ 0,93 4,0%	€ 0,95 2,2%	€ 0,96 1,1%	€ 0,98 2,2%	€ 1,00 1,4%	€ 0,99 -0,3%	€ 1,01 1,2%	1,9%	
Natuurterreinen	€ 4,84 15,6%	€ 4,86 0,4%	€ 5,06 4,0%	€ 5,22 3,3%	€ 5,42 3,8%	€ 5,53 2,0%	€ 5,58 0,9%	€ 5,69 2,0%	€ 5,76 1,3%	€ 5,74 -0,4%	€ 5,80 1,1%	1,8%	
Ongebouwd wegen	€ 229,67 23,1%	€ 308,87 34,5%	€ 322,12 4,3%	€ 333,46 3,5%	€ 347,08 4,1%	€ 354,84 2,2%	€ 359,03 1,2%	€ 367,18 2,3%	€ 372,77 1,5%	€ 372,06 -0,2%	€ 376,94 1,3%	5,5%	
Overig ongebouwd	€ 57,42 7,8%	€ 61,77 7,6%	€ 64,42 4,3%	€ 66,69 3,5%	€ 69,42 4,1%	€ 70,97 2,2%	€ 71,81 1,2%	€ 73,44 2,3%	€ 74,55 1,5%	€ 74,41 -0,2%	€ 75,39 1,3%	2,8%	
Zuiveringsbeheer													
v.e.-tarief	€ 55,39 5,0%	€ 58,00 4,7%	€ 60,65 4,6%	€ 62,65 3,3%	€ 64,19 2,5%	€ 66,14 3,0%	€ 67,72 2,4%	€ 68,97 1,8%	€ 67,59 -2,0%	€ 68,01 0,6%	€ 69,34 2,0%	2,3%	

Voorbeeldaanslagen	begr 2019	Kadernota 2020-2029										Gemiddeld 2019-2029 KN 20-29
		2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	
Huishoudens												
Meerpersoons huishouden, huurwoning, 3 ve	€ 225,13 4,5%	€ 235,15 4,5%	€ 245,23 4,3%	€ 252,95 3,1%	€ 259,70 2,7%	€ 266,72 2,7%	€ 271,93 2,0%	€ 276,88 1,8%	€ 273,46 -1,2%	€ 274,24 0,3%	€ 278,81 1,7%	2,2%
Eenpersoonshuishouden, huurwoning, 1 ve	€ 114,35 4,0%	€ 119,15 4,2%	€ 123,93 4,0%	€ 127,65 3,0%	€ 131,32 2,9%	€ 134,44 2,4%	€ 136,49 1,5%	€ 138,95 1,8%	€ 138,29 -0,5%	€ 138,23 0,0%	€ 140,13 1,4%	2,1%
Meerpersoonshuishouden, koopwoning € 200.000, 3 ve	€ 292,28 1,0%	€ 301,64 3,2%	€ 314,52 4,3%	€ 324,62 3,2%	€ 334,25 3,0%	€ 342,87 2,6%	€ 348,92 1,8%	€ 355,56 1,9%	€ 353,27 -0,6%	€ 353,83 0,2%	€ 359,38 1,6%	2,1%
Eenpersoons huishouden, koopwoning € 200.000, 1 ve	€ 181,50 -1,4%	€ 185,64 2,3%	€ 193,22 4,1%	€ 199,32 3,2%	€ 205,87 3,3%	€ 210,59 2,3%	€ 213,48 1,4%	€ 217,62 1,9%	€ 218,10 0,2%	€ 217,82 -0,1%	€ 220,71 1,3%	2,0%
Bedrijven												
Natuurterreinen, 1000 ha	€ 4.842,64 15,6%	€ 4.862,49 0,4%	€ 5.057,94 4,0%	€ 5.222,53 3,3%	€ 5.421,83 3,8%	€ 5.528,78 2,0%	€ 5.579,61 0,9%	€ 5.691,49 2,0%	€ 5.763,41 1,3%	€ 5.737,65 -0,4%	€ 5.797,95 1,1%	1,8%
Agrarisch bedrijf, € 400.000, 40 ha grond, 3 ve	€ 2.597,11 6,5%	€ 2.777,95 7,0%	€ 2.897,48 4,3%	€ 2.999,00 3,5%	€ 3.118,33 4,0%	€ 3.189,49 2,3%	€ 3.229,41 1,3%	€ 3.301,67 2,2%	€ 3.344,58 1,3%	€ 3.339,72 -0,1%	€ 3.384,69 1,3%	2,7%
Gemeente 600 ha wegen	€ 137.799,05 23,1%	€ 185.321,98 34,5%	€ 193.274,01 4,3%	€ 200.077,40 3,5%	€ 208.249,87 4,1%	€ 212.906,95 2,2%	€ 215.419,27 1,2%	€ 220.305,79 2,3%	€ 223.664,58 1,5%	€ 223.238,25 -0,2%	€ 226.164,85 1,3%	5,5%
Groothandel, € 2.400.000, 7 ve	€ 1.193,48 -5,1%	€ 1.203,93 0,9%	€ 1.256,05 4,3%	€ 1.298,66 3,4%	€ 1.343,87 3,5%	€ 1.376,82 2,5%	€ 1.397,95 1,5%	€ 1.426,87 2,1%	€ 1.430,85 0,3%	€ 1.431,19 0,0%	€ 1.452,27 1,5%	2,0%
Productiebedrijf voedingsmiddelen, € 12.000.000, 300 ve	€ 20.645,83 1,9%	€ 21.389,71 3,6%	€ 22.352,58 4,5%	€ 23.095,61 3,3%	€ 23.729,95 2,7%	€ 24.411,92 2,9%	€ 24.936,75 2,1%	€ 25.411,19 1,9%	€ 25.065,16 -1,4%	€ 25.177,29 0,4%	€ 25.635,61 1,8%	2,2%

* De daadwerkelijke aanslag voor gemeenten in 2020 zal niet met dit hoge percentage (34,5%) stijgen, omdat gemiddeld éénderde deel van de wegen niet meer als wegen wordt aangeslagen, maar als overig ongebouwd (consquentie uitspraak Hoge Raad).

Bijlage 4

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen van het waterschap is het vermogen om onvoorziene financiële tegenslagen op te vangen, rekening houdend met de risico's die het waterschap loopt. Waterschap Brabantse Delta beoordeelt ieder jaar opnieuw de kansen en de gevolgen van de belangrijkste risico's en vergelijkt de risico's met de norm voor het weerstandsvermogen. Het is van belang hier te benoemen dat het gaat om de restrisico's na het treffen van beheersmaatregelen. Alles wat is afgedekt door beheersmaatregelen (zoals verzekeringen) vormt geen (rest)risico meer. Op deze manier houdt het waterschap zicht op de benodigde weerstandscapaciteit en voldoet het aan de verplichting uit de Waterschapswet. De Waterschapswet verlangt namelijk van waterschappen dat zij inzicht hebben in hun risico's en de financiële middelen om deze risico's af te kunnen dekken.

De onderstaande rapportage is opgesteld op basis van de conceptcijfers van de Kadernota voor wat betreft de omvang van de egalisereserves. De stand van de egalisereserves in de definitieve Kadernota wijkt in lichte mate af van de cijfers in de onderstaande tabellen. De impact hiervan op het weerstandsvermogen is zeer beperkt.

Aanpak

Net als voorgaande jaren heeft het waterschap de inschatting van de risico's geactualiseerd. Een adviesbureau heeft de berekeningen en analyses uitgevoerd en een rapportage opgesteld. De resultaten komen in drie stappen tot stand:

Stap 1 – Inventarisatie risico's

Het waterschap heeft met intern betrokkenen een update gemaakt van de risico's, inclusief de kans, impact en trendontwikkelingen. Hierbij heeft een beoordeling plaatsgevonden van de ontwikkeling van de diverse risico's aan de hand van de risicolijst van 2018. Zo konden eventueel nieuwe risico's worden vastgesteld, kansen worden aangepast of risico's vervallen omdat ze niet meer aan de orde zijn.

Stap 2 – Simulatie van de risico's

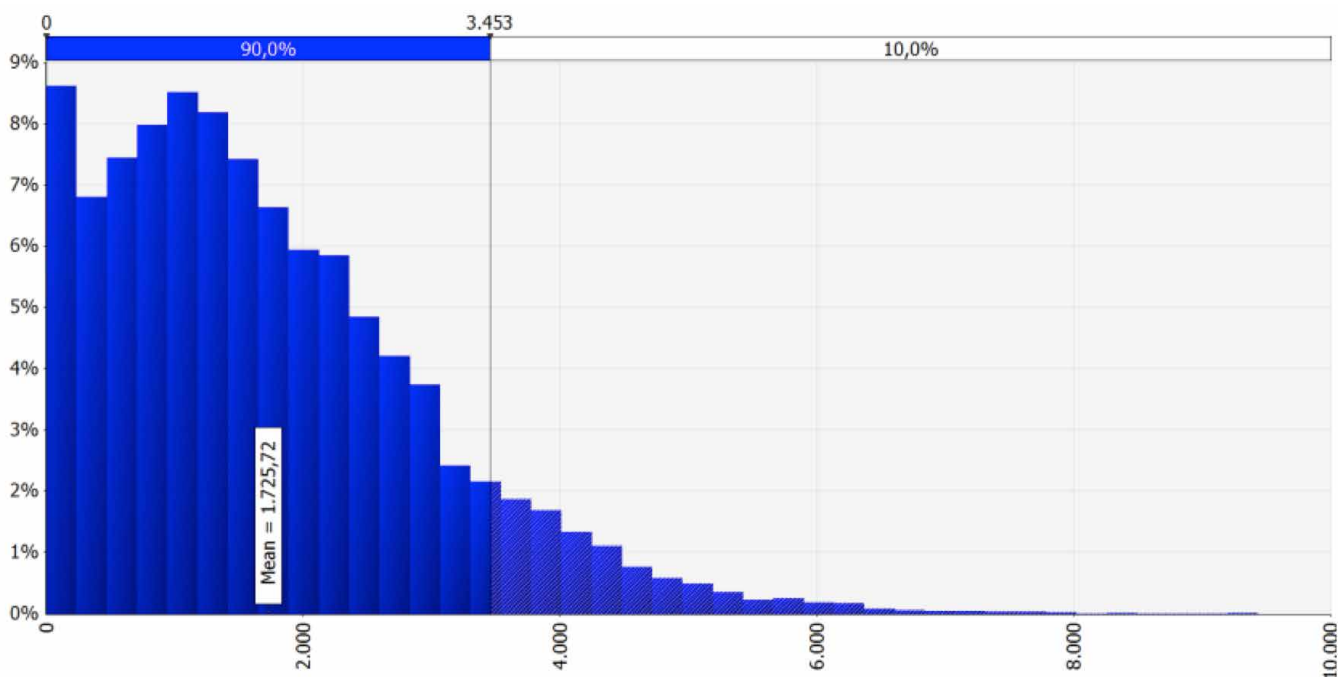
De totale omvang van de risico's wordt bepaald met een 'Monte Carlo-Simulatie'. Deze statistische simulatie neemt de afzonderlijke risico's als uitgangspunt, met de bijbehorende kansen van optreden en de maximale en minimale omvang. Het resultaat is de totale verwachte omvang van risico's. Voor de bepaling van het weerstandsvermogen is het gebruikelijk om uit te gaan van een betrouwbaarheidsniveau van 90%. Dit betekent dat de gevonden waarde naar verwachting eens in de tien jaar wordt overschreden.

Stap 3 – Bepalen van de weerstandscapaciteit

Door de omvang van de risico's af te zetten tegen de financiële weerbaarheid van de organisatie, ontstaat een beeld van het weerstandsvermogen. Dit wordt voor de komende tien jaar in beeld gebracht.

Risicoprofiel

Uit de Monte Carlo-Simulatie volgt een kansverdeling van risico's, zoals weergegeven in figuur 1. Hieruit blijkt dat de gemiddelde verwachte last van de geïdentificeerde risico's over meerdere jaren gezien € 1,73 miljoen bedraagt. Bij een betrouwbaarheidsniveau van 90% bedraagt de te verwachten schadelast als gevolg van de risico's bijna € 3,5 miljoen. Dit betekent dat de schadelast gemiddeld negen van de tien jaar gelijk of minder is dan dit bedrag. Dit betrouwbaarheidsinterval wordt bij alle hier aangehaalde inventarisaties gebruikt.

Figuur 1: Resultaat simulatie (in € 1.000)

Tijdens de risico-inventarisatie is ook gekeken naar hoe risico's (kans en impact) zich mogelijk zullen ontwikkelen. Op basis van deze inschatting is voor elk van de aankomende jaren een nieuwe simulatie uitgevoerd. Hieruit blijkt de onderstaande toename van de te verwachten risicolast (wederom met een betrouwbaarheidsniveau van 90%). De risico's zijn uitgesplitst naar watersysteembeheer en zuiveringsbeheer (tabel 1), omdat de kosten en de risico's grotendeels direct samenhangen met de taken, waar weer reserves aan gekoppeld zijn.

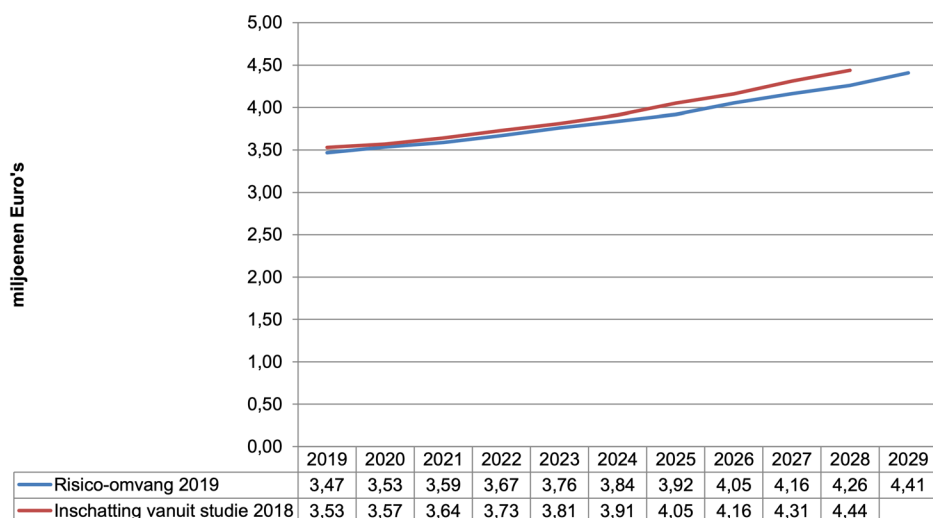
(in miljoenen euro's, bij 90% betrouwbaarheid)	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Risico's watersysteembeheer	1,09	1,11	1,13	1,15	1,16	1,19	1,22	1,26	1,29	1,35	1,39
Risico's zuiveringsbeheer	2,76	2,82	2,85	2,91	2,98	3,04	3,09	3,17	3,25	3,31	3,39
Totaalomvang risico's	3,47	3,53	3,59	3,67	3,76	3,84	3,92	4,05	4,16	4,26	4,41

Tabel 1: Toekomstige omvang risico's

De totale risico-omvang is lager dan de optelsom van de risico's van watersysteembeheer en zuiveringsbeheer, omdat de risico's in de totale portefeuille zich sterker uitmiddelen dan in twee afzonderlijke onderdelen. Feitelijk is de totaalregel alleen maar voor beeldvorming. In de praktijk wordt gewerkt met de cijfers per taak.

Vergelijking risicoprofiel 2019 met profiel 2018

In figuur 2 is de risico-omvang (met een betrouwbaarheidsniveau van 90%) weergegeven zoals begin 2019 vastgesteld, vergeleken met de risico-omvang zoals vastgesteld begin 2018.

Figuur 2: Verloop risicoprofiel

Ten opzichte van de rapportage uit 2018 is de omvang van de risicoportefeuille nagenoeg gelijk gebleven. Dit is te verklaren doordat de risico's voor 2019, zowel wat betreft omvang als kans op voordoen, gelijk zijn gebleven aan de risico's voor 2018. Net als vorig jaar toont de omvang van de risicoportefeuille een licht stijgende ontwikkeling.

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit is het vermogen dat het waterschap beschikbaar heeft om de voorziene risico's op te vangen. De weerstandscapaciteit omvat de egaliseringsreserves en de calamiteitenreserves voor watersysteembeheer en zuiveringsbeheer. Deze posten resulteren in de totale benodigde omvang van de weerstandscapaciteit (per 1 januari van het betreffende jaar).

Stand reserves per 1 januari Onderdeel	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Watersysteembeheer											
Algemene/ calamiteiten reserve	1.308	1.332	1.356	1.380	1.392	1.428	1.464	1.512	1.548	1.620	1.668
Egalisatie-reserve	11.510	6.364	1.897	228	276	240	204	156	120	48	0
Bestemmings-reserve duurzaam fin. beleid	2.825	1.961	1.414	828	346	0	0	0	0	12	127
Totaal WS	15.644	9.657	4.667	2.496	2.014	1.668	1.668	1.668	1.668	1.680	1.795
Zuiveringsbeheer											
Algemene/calamiteiten reserve	3.312	3.384	3.420	3.492	3.576	3.648	3.708	3.804	3.900	3.972	4.068
Egalisatie-reserve	4.450	1.969	648	576	492	420	360	264	168	96	0
Bestemmings-reserve duurzaam fin. beleid	2.546	2.729	3.186	3.504	3.822	4.162	4.544	4.926	5.360	5.835	6.343
Totaal ZB	10.309	8.082	7.255	7.572	7.890	8.230	8.612	8.994	9.428	9.903	10.411
Totaal WS + ZB	25.952	17.740	11.922	10.068	9.904	9.898	10.280	10.662	11.096	11.583	12.206

Tabel 2: Weerstandscapaciteit (bedragen x € 1.000)

In 2012 is een herijking van het reserverings- en voorzieningenbeleid doorgevoerd. Hierbij is met name gekeken naar de resultaten van de risicoanalyse. Er wordt gestreefd naar een omvang binnen de bandbreedte van 'voldoende', zoals

gedefinieerd door de Technische Universiteit Twente. Dit betekent dat de weerstandscapaciteit een factor 1,2 hoger zou moeten zijn dan de omvang van de risicoportefeuille. In de verdere sturing ten aanzien van de reserves is met deze factor rekening gehouden.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de weerstandscapaciteit gedeeld door de omvang van de risico's, bij een betrouwbaarheidsniveau van 90%:

$$\text{(Ratio) Weerstandsvermogen} = \frac{\text{(Beschikbare) weerstandscapaciteit}}{\text{(Rest) risico's}}$$

Op basis van de verschillende taken ziet dit beeld er als volgt uit:

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Weerstandscapaciteit	15.644	9.657	4.667	2.496	2.014	1.668	1.668	1.668	1.668	1.680	1.795
Risico-omvang	1.093	1.109	1.127	1.150	1.163	1.187	1.222	1.258	1.293	1.346	1.395
Weerstandsvermogen	14,3	8,7	4,1	2,2	1,7	1,4	1,4	1,3	1,3	1,2	1,3

Tabel 3: Weerstandsvermogen watersysteembeheer (bedragen x € 1.000)

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Weerstandscapaciteit	10.309	8.082	7.255	7.572	7.890	8.230	8.612	8.994	9.428	9.903	10.411
Risico-omvang	2.764	2.821	2.846	2.913	2.975	3.041	3.092	3.168	3.246	3.313	3.392
Weerstandsvermogen	3,7	2,9	2,5	2,6	2,7	2,7	2,8	2,8	2,9	3,0	3,1

Tabel 4: Weerstandsvermogen Zuiveringsbeheer (bedragen x € 1.000)

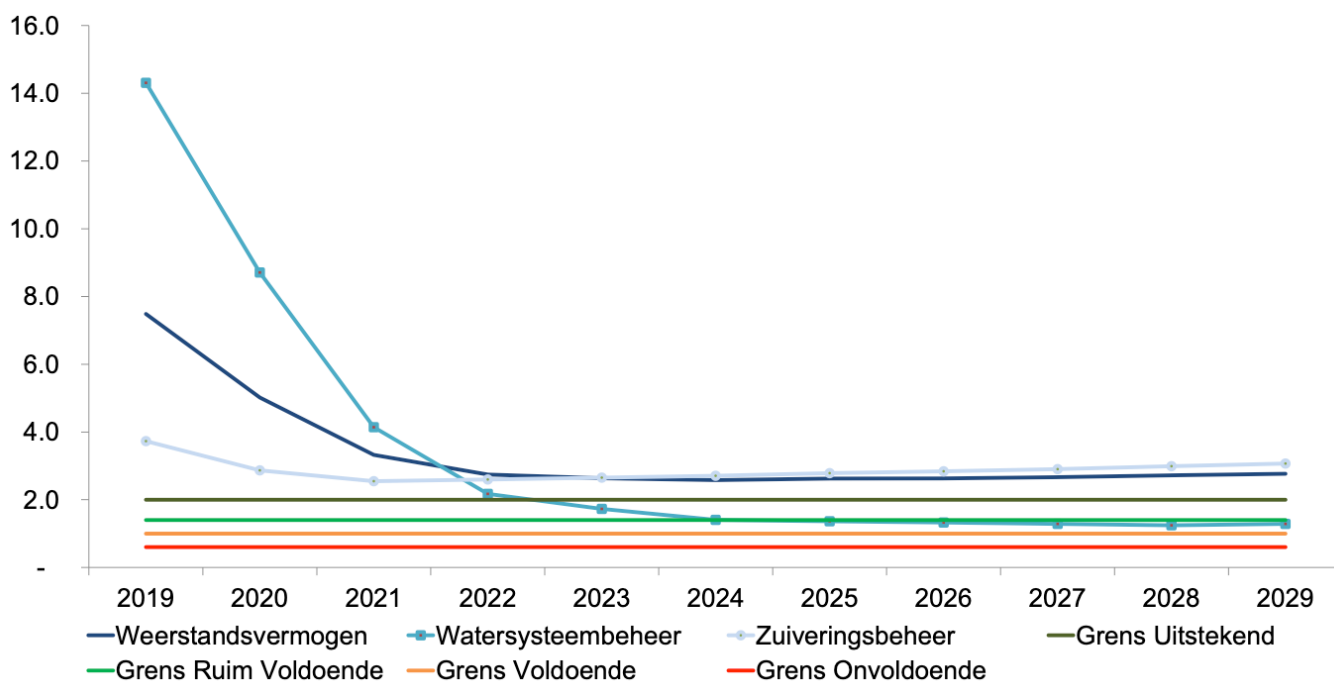
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Weerstandscapaciteit	25.952	17.740	11.922	10.068	9.904	9.898	10.280	10.662	11.096	11.583	12.206
Risico-omvang	3.466	3.533	3.588	3.670	3.759	3.837	3.918	4.054	4.161	4.259	4.409
Weerstandsvermogen	7,5	5,0	3,3	2,7	2,6	2,6	2,6	2,6	2,7	2,7	2,8

Tabel 5: Weerstandsvermogen (bedragen x € 1.000)

Voor beide taken en het totaal geldt dat het weerstandsvermogen boven de gestelde norm van 1,2 blijft. Naarmate de planperiode verloopt komt het weerstandsvermogen op het minimaal geachte niveau van 1,2 voor watersysteembeheer. Voor zuiveringsbeheer geldt dat aan het einde van de planperiode het weerstandsvermogen boven de minimaal wenselijke norm van 1,2 uit komt, in verband met de specifieke keuze voor reserve duurzaam financieel beleid.

Conclusie

Het weerstandsvermogen neemt in de eerste jaren van planperiode af. Vanaf 2027 neemt het weerstandsvermogen weer licht toe, vanwege de reserve duurzaam financieel beleid die toeneemt. Te zien valt dat tot en met 2029 het weerstandsvermogen voldoende is, volgens het beoordelingsmodel van de Technische Universiteit Twente (figuur 3). Dit model wordt veel toegepast door waterschappen, gemeenten en provincies. Waterschap Brabantse Delta hanteert deze beoordelingssystematiek sinds de studie naar het weerstandsvermogen van 2009.

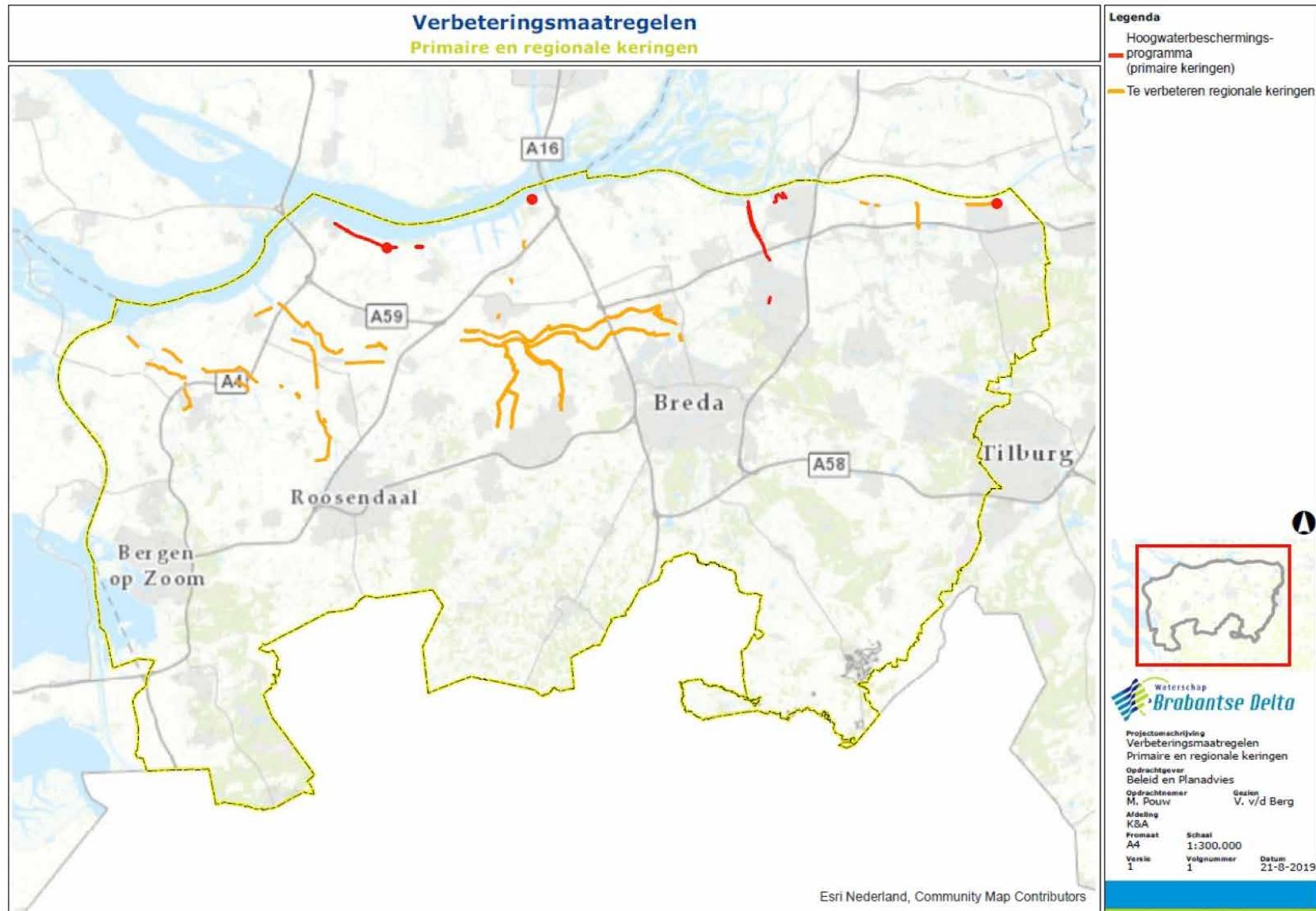
Figuur 3: Weerstandsvermogen volgens het beoordelingsmodel

Ten aanzien van vorig jaar wordt de risicoportefeuille in totaliteit hetzelfde ingeschat. Het niveau is gelijk gebleven op € 3,47 miljoen. Dit valt te verklaren door een ongewijzigde risicoportefeuille. Een evaluatie van de risicoportefeuille 2018 heeft niet geresulteerd in een gewijzigd risicoprofiel voor 2019. De risico's zijn zowel in kans als impact gelijk gebleven in 2019 ten opzichte van 2018.

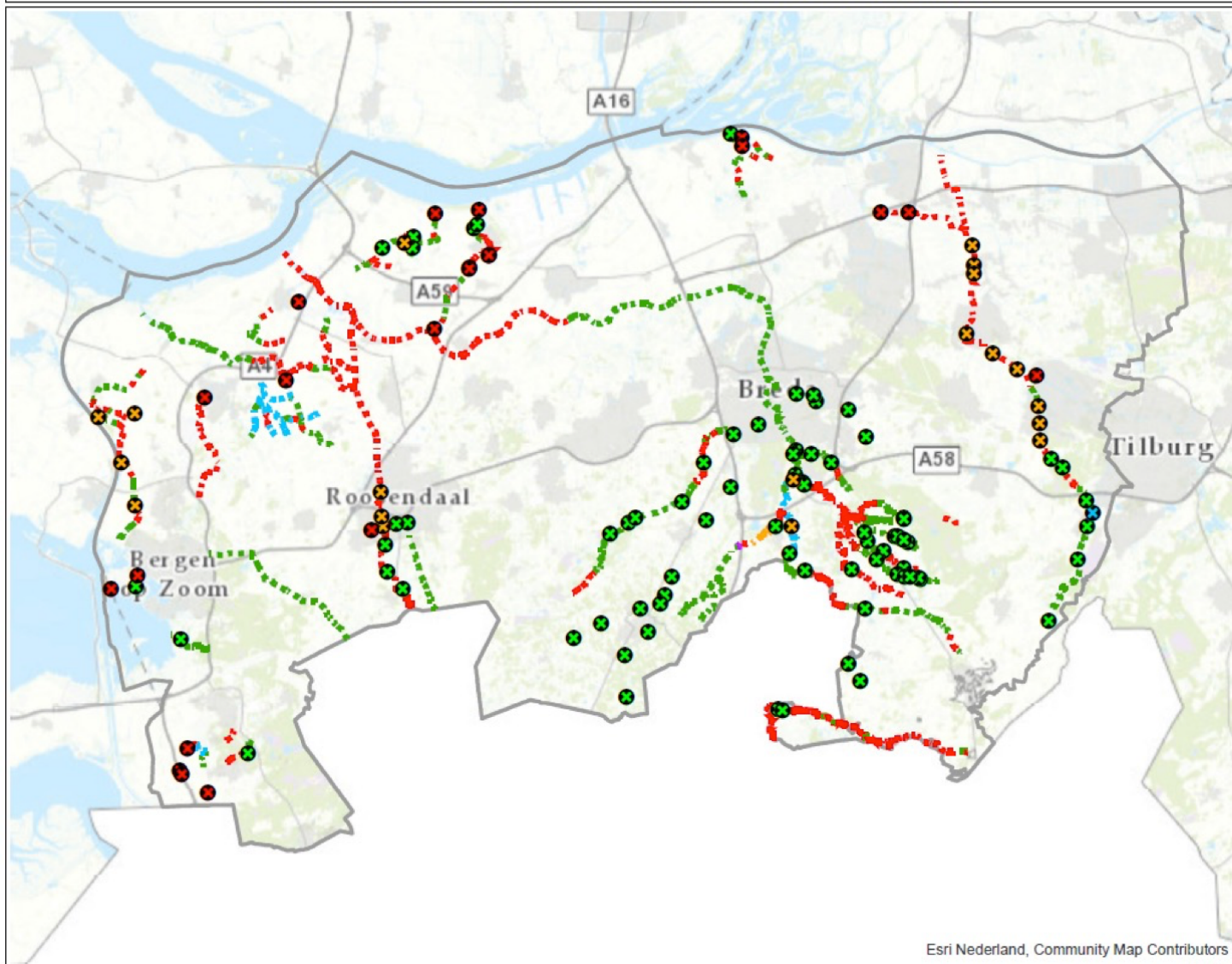
Omdat de reserves rechtstreeks worden vastgesteld op basis van de geïnventariseerde risico's, is het belangrijk dat de risico's volledig en juist worden bepaald. Een onvoorzien risico is immers moeilijker op te vangen voor de organisatie. Het waterschap heeft hier blijvend aandacht voor.

Binnen de organisatie is een blijvende focus op risicomanagement. Dit zorgt voor verbetering van kennis, beoordeling, afstemming, bewustzijn en handelen ten aanzien van risico's. Er is een traject ingezet rondom proces- en kwaliteitsmanagement, waaronder een organisatiebrede certificering met betrekking tot kwaliteit, arbo en milieu. Dit traject is ook in 2019 voortgezet, met nadrukkelijk aandacht voor risicomanagement.

Kaarten met programmering van maatregelen

Stand van zaken uitvoering inrichtingsmaatregelen
Beek- en kreekherstel / Vismigratieknelpunten per 1 september 2019

Legenda

Vismigratieknelpunten

- Gerealiseerd (76)
- Gepland (19)
- In uitvoering (1)
- Nog niet gepland (22)

Beek- en kreekherstel

- Gerealiseerd (148 km)
- Gepland (2 km)
- In uitvoering (19 km)
- Nog niet gepland 165 km)
- Traject vervalt (276 m)
- Waterschapsgrens

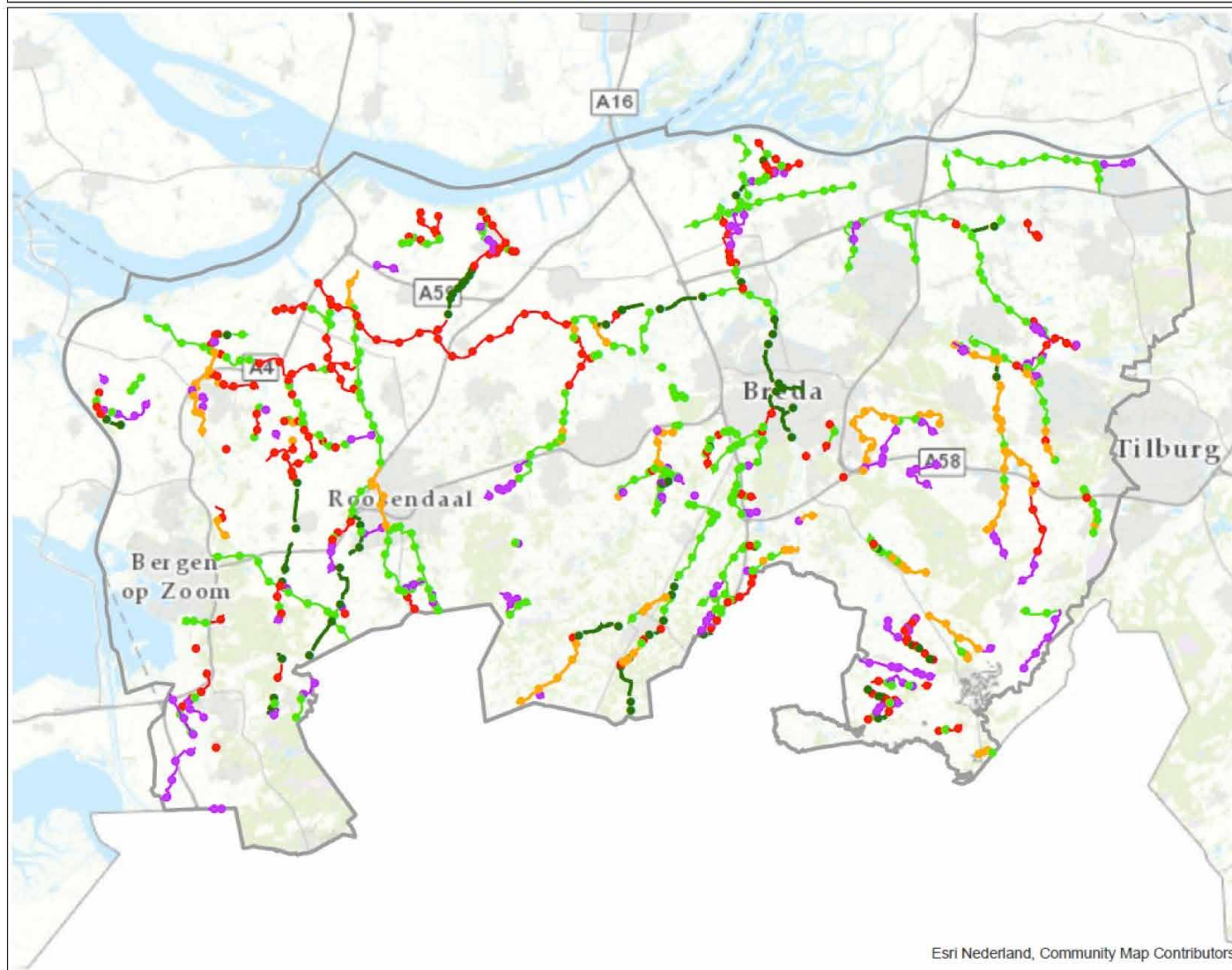
* Er zijn geen maatregelen door het waterschap geprogrammeerd indien het traject:
 - al zonder maatregelen voldoet aan de vereisten (zoals de benedenloop Donge)
 - of een lage prioriteit heeft bij de provincie.
 De effectiviteit van die trajecten zijn nog onduidelijk.

Projectomschrijving
 Kadernota 2018 - 2027
 Beek- en kreekherstel / Vismigratie
 Opdrachtgever
 Beleid en Plantoetsing
 Opdrachtnemer
 M. POUW
 Afdeling
 Advies & Monitoring
 Formaat
 A4
 Schaal
 1:300.000
 Versie
 1.0
 Volnummer
 1
 Datum
 Gezien
 -
 4-9-2019

Esri Nederland, Community Map Contributors

Stand van zaken uitvoering inrichtingsmaatregelen Ecologische Verbindingszones per 1 september 2019

Legenda

- Gerealiseerd restopgave
- Gerealiseerd
- Gepland / In uitvoeringsfase
- Niet gerealiseerd
- Vervallen
- Waterschapsgrens

Projectomschrijving
 Kadernota 2018 - 2027
 Ecologische Verbindingszones

Opdrachtgever
 Beleid en Plantoetsing

Opdrachtnemer
 M. Pouw

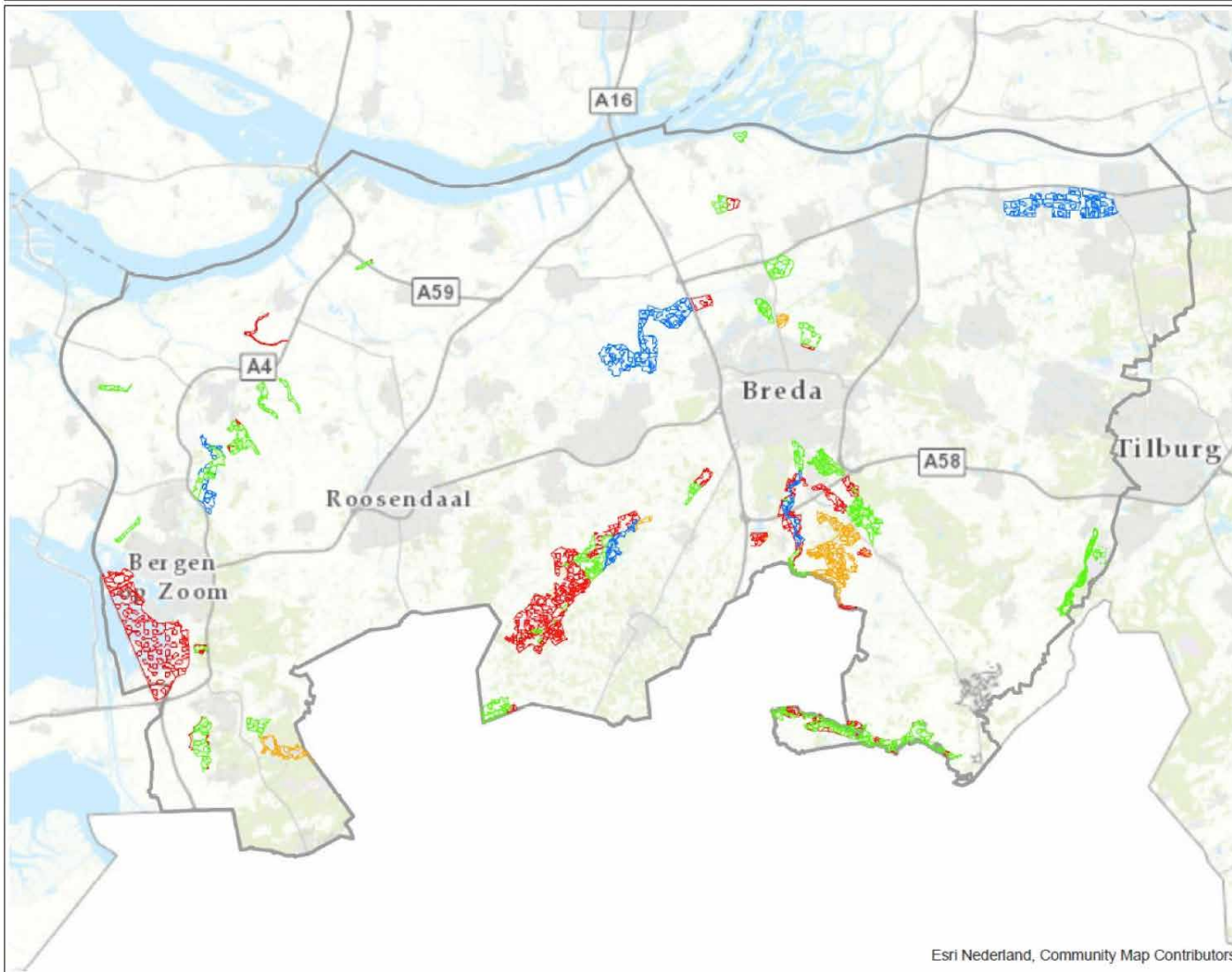
Afdeling
 Advies & Monitoring

Formaat	Schaal	
A4	1:300.000	
Versie	Volgnummer	Datum
1	1	4-9-2019

Esri Nederland, Community Map Contributors

Stand van zaken uitvoering maatregelen

Natte Natuurparels per 1 september 2019

- Legenda**
- Nog niet gepland
 - Gepland
 - In uitvoering
 - Gerealiseerd
 - Waterschapsgrens

Waterschap Brabantse Delta

Projectomschrijving
Kadernota 2018 - 2027
Natte Natuurparels

Opdrachtgever
Beleid & Planvoering

Opdrachtnemer
M. Pouw

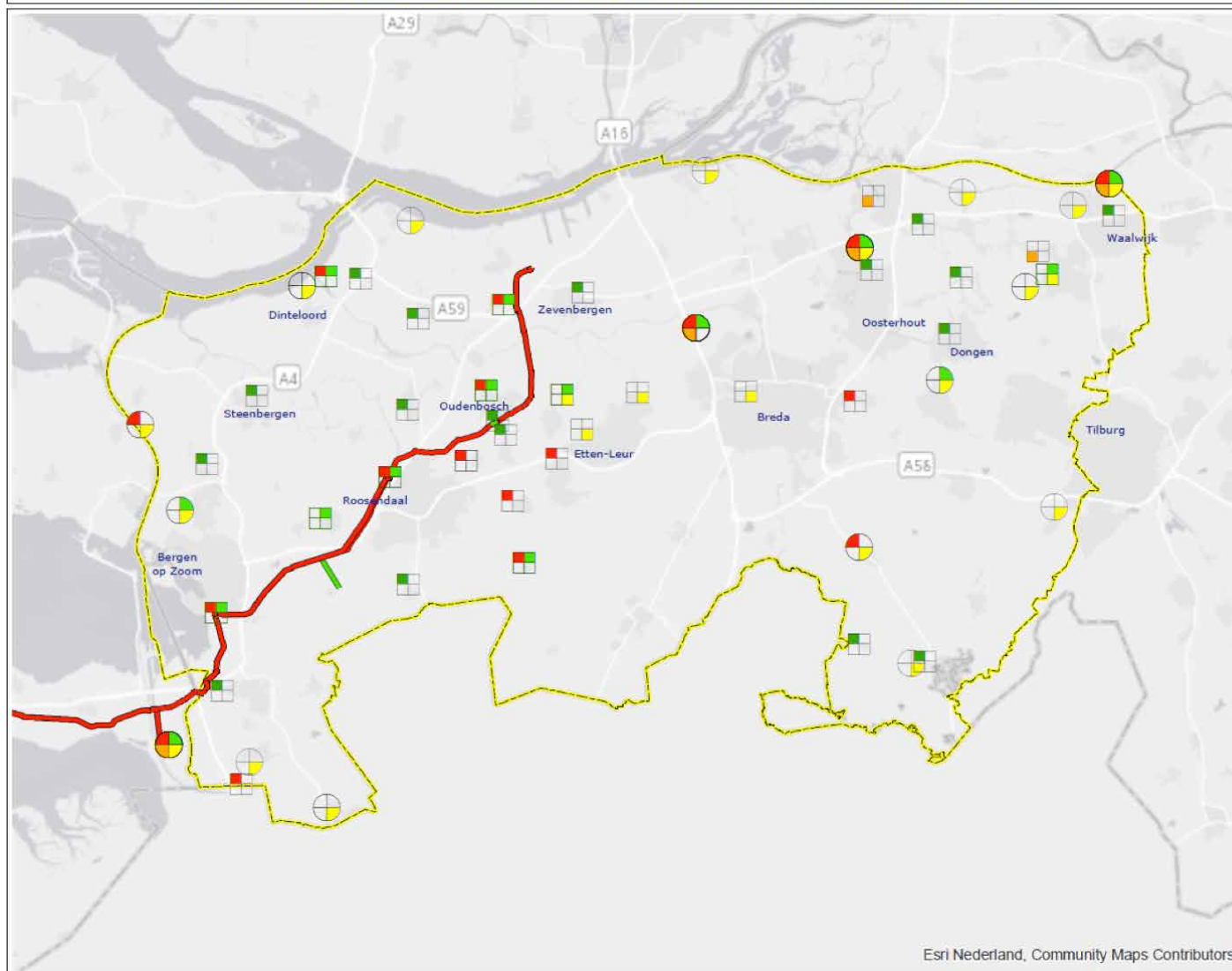
Afdeling
Advies & Monitoring

Formaat A4 Schaal 1:300.000

Versie 1.0 Volgnummer 1 Datum 4-9-2019

Actuele programmering renovatie zuiverings objecten

Rioolgemalen, RWZI's, persstations en transportleidingen per 1 september 2019

- Rioolgemaal/Persstation
- RWZI
- Transportleiding

Status renovatie objecten

- Afgerond
- Gepland t/m 2021
- Gepland vanaf 2022
- In uitvoering

Projectomschrijving
 Kadernota 2019 - 2027
 Renovatie ZB objecten

Opdrachtgever
 Bouwprojecten
 Opdrachtnemer
 J. van Buul

Gezien
 V. van den Berg

Afdeling
 Kennis & Advies

Formaat	Schaal	
A4	1:325.000	
Versie	Volgnummer	Datum
1.0	1	3-9-2019

Esri Nederland, Community Maps Contributors

Verloop bestemmingsreserve duurzaam financieel beleid per taak

Verloop reserve DFB (x € 1.000)	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Watersysteembeheer															
Reserve DFB-WS per 1/1	-	3.398	3.597	4.086	2.833	1.969	1.422	836	354	-	-	-	-	12	127
Toevoegingen reserve DFB-WS boekjaar	3.398	199	2.382	680	928	1.107	932	902	887	865	790	788	765	746	727
BTW-teruggave bedrijfsrestaurant	93														
Risico-toeslagen RvR projecten	3.142	-215	-338												
Opbrengst switch WBD 2015	212														
Reeds gereserveerd in KN	-1.100														
Switch SNB			1.968												
Dividend NWB					317	447	447	447	447	447	447	447	447	447	447
Rentevoordeel herstructurering I		414	310	373	407	351	309	273	251	231	158	154	133	112	92
Rentevoordeel herstructurering II						183	177	183	190	187	186	188	185	187	189
Rentevoordeel januari 2017				307	204	126									
Rekeningoverschot 2015	1.051														
Overschot 2017 projecten < € 250k			441												
Benodigde dekking DFB-WS boekjaar			-1.893	-1.933	-1.792	-1.654	-1.518	-1.385	-1.254	-1.125	-999	-876	-753	-631	-511
Onttrekking reserve DFB-WS KN 18-27			-1.893	-1.933	-1.792	-1.654	-1.518	-1.385	-1.240	-865	-790	-788	-753	-631	-511
Dekking DFB-WS tarieven			-	-	-	-	-	-	-13	-260	-209	-88	-	-	-
Reserve DFB-WS per 31/12	3.398	3.597	4.086	2.833	1.969	1.422	836	354	-	-	-	-	12	127	343
Zuiveringsbeheer															
Reserve DFB-ZB per 1/1	-	133	1.076	2.697	2.546	2.729	3.186	3.504	3.822	4.162	4.544	4.926	5.360	5.835	6.343
Toevoegingen reserve DFB-ZB boekjaar	133	943	2.638	791	1.054	1.258	1.049	983	938	914	851	841	821	798	775
BTW-teruggave bedrijfsrestaurant	105														
Opbrengst switch WBD 2015	239														
Amoveringsvoorziening SNB		476													
Switch SNB			2.220												
Dividend NWB					358	504	504	504	504	504	504	504	504	504	504
Rentevoordeel herstructurering I		467	418	445	466	369	302	246	212	190	129	126	109	92	75
Rentevoordeel herstructurering II						242	244	233	222	220	218	211	209	203	197
Rentevoordeel januari 2017				346	230	143									
Rekeningoverschot 2015	-211														
Benodigde dekking DFB-ZB boekjaar			-1.017	-942	-871	-801	-732	-664	-598	-533	-469	-406	-346	-290	-235
Onttrekking reserve DFB-ZB KN 18-27			-1.017	-942	-871	-801	-732	-664	-598	-533	-469	-406	-346	-290	-235
Dekking DFB-ZB tarieven			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Reserve DFB-ZB per 31/12	133	1.076	2.697	2.546	2.729	3.186	3.504	3.822	4.162	4.544	4.926	5.360	5.835	6.343	6.883
Reserve DFB-Totaal WBD per 31/12	3.532	4.673	6.783	5.380	4.698	4.608	4.340	4.176	4.162	4.544	4.926	5.360	5.847	6.470	7.226

Afkortingenlijst

AB	Algemeen Bestuur
ANB	Agrarisch Natuurbeheer
AWP	Afvalwaterpersleiding
BIWA	Baseline informatieveiligheid waterschappen
BOB	Beeldvorming-Oordeelsvorming-Besluitvorming
BWB	Belastingsamenwerking West-Brabant
CAB	Commissie Aanpassing Belastingstelsel
CBL	Cross Border Lease
DAW	Deltaplan Agrarisch Waterbeheer
DB	Dagelijks Bestuur
DFB	Duurzaam Financieel Beleid
DHZ	Deltaplan Hoge Zandgronden
ECB	Europese Centrale Bank
EMU	Europese Monetaire Unie
Evz	Ecologische verbindingzone
GOB	Groen Ontwikkelfonds Brabant
GWW	Grond-, weg- en waterbouw
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
IP	Investeringsplan
IPM	Integraal Projectmanagement
IPO	Interprovinciaal Overleg
KRW	Kaderrichtlijn Water
Mjop	Meerjarenonderhoudsprogramma
MTR	Midterm Review
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
OMWB	Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant
Rwzi	Rioolwaterzuiveringsinstallatie
SNB	Slibverwerking Noord-Brabant
STUW	Samenwerkingsovereenkomst Tot Uitvoering Waterdoelen
SWWB	Samenwerking in de Waterketen in Midden- en West-Brabant
UvW	Unie van Waterschappen
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
v.e.	Vervuilingseenheid
WBP	Waterbeheerplan/waterbeheerprogramma
WBD	Waterschap Brabantse Delta
Wet Hof	Wet Houdbare overheidsfinanciën

Waterschap Brabantse Delta

Waterschap Brabantse Delta zorgt voor veilige dijken en kades, zuivert rioolwater, verbetert en bewaakt de kwaliteit van het oppervlaktewater en regelt de hoogte van het water in Midden- en West-Brabant. Bij de uitvoering van deze taken werken wij samen met inwoners, agrariërs, bedrijven en anderen. Hierbij houden we rekening met de belangen van de samenleving en bereiden ons voor op toekomstige ontwikkelingen.

Waterschap Brabantse Delta
Postbus 5520, 4801 DZ Breda
T 076 564 10 00
info@brabantsedelta.nl
www.brabantsedelta.nl